

Univerzita Karlova v Praze
Právnická fakulta

Pavel Řádek

**PRÁVNÍ A EKONOMICKÉ ASPEKTY
PŘÍJÍMÁNÍ JEDNOTNÉ MĚNY EURO
V ČESKÉ REPUBLICCE**

Diplomová práce

Vedoucí diplomové práce: Doc. PhDr. JUDr. Ilona Bažantová, CSc.

Katedra: Národního hospodářství

Datum vypracování práce (uzavření rukopisu): 16. 1. 2011

ÚVOD	3
1 EKONOMICKÁ INTEGRACE	6
2 HISTORIE MĚNOVÉ INTEGRACE V EVROPĚ	9
2.1 Počátky měnové spolupráce.....	9
2.1.1 Wernerova zpráva	11
2.1.2 Had v tunelu.....	12
2.1.3 Evropský fond měnové spolupráce	13
2.1.4 Evropská zúčtovací jednotka	13
2.2 Evropský měnový systém.....	14
2.3 Cesta k jednotné měně	15
2.3.1 Zakotvení měnové unifikace v primárním právu	15
2.3.2 Konvergenční kritéria.....	16
2.4 Budování ekonomické a měnové unie.....	16
3 VZNIK A OBSAH TEORIE OPTIMÁLNÍ MĚNOVÉ OBLASTI	18
3.1 Optimální měnová oblast podle Roberta A. Mundella.....	18
3.1.1 Režim fixního kurzu.....	19
3.1.2 Režim plovoucího kurzu.....	20
3.2 Optimální měnové oblasti podle Ronalda I. McKinnona	22
3.3 Optimálních měnové oblasti podle P. B. Kenena.....	23
3.4 Kritéria optimální měnové oblasti	24
4 KRITÉRIA OPTIMÁLNÍCH MĚNOVÝCH OBLASTÍ V ČESKÉ EKONOMICE	26
4.1 Otevřenost české ekonomiky, obchodní a vlastnická provázanost.....	26
4.2 Mobilita a flexibilita na trhu práce, pružnost mezd	28
4.2.1 Mobilita a flexibilita na trhu práce	28
4.2.2 Pružnost mezd.....	31
4.3 Diverzifikace výrobní struktury, strukturální podobnost	33
4.4 Sladěnost hospodářského cyklu	35
5 KONVERGENČNÍ KRITÉRIA	37
5.1 Nominální konvergence	38
5.1.1 Kritérium cenové stability	39
5.1.2 Kritérium deficitu státního rozpočtu.....	41
5.1.3 Kritérium vládního dluhu	47
5.1.4 Kurzové kritérium	50
5.1.5 Kritérium dlouhodobých úrokových sazeb	52
5.1.6 Aplikační praxe Maastrichtských kritérií.....	54

5.2	Reálná konvergence	55
6	PRÁVNÍ ASPEKTY ZAVÁDĚNÍ EURA V ČR.....	58
6.1	Scénář přechodu na euro v ČR.....	60
6.2	Zásady zavedení eura v ČR	61
6.3	Institucionální zabezpečení.....	64
6.4	Příprava právního prostředí na zavedení eura v ČR.....	65
6.5	Legislativní potřeby zavedení eura	66
6.5.1	Obecný zákon o zavedení eura.....	68
6.5.2	Příprava nového zákona o České národní bance	69
7	PŘÍNOSY ČLENSTVÍ PRO ČR V MĚNOVÉ UNII	73
7.1	Zvýšení stability měnového kurzu, odstranění kurzového rizika.....	73
7.2	Pokles transakčních a administrativních nákladů spojených s existencí více měn.....	74
7.3	Vyšší cenová transparentnost a mezinárodní srovnatelnost	75
8	NÁKLADY ČLENSTVÍ ČR V MĚNOVÉ UNII.....	76
8.1	Ztráta autonomní měnové politiky	76
8.2	Ztráta kurzové politiky.....	77
8.3	Možný výskyt asymetrických šoků	78
8.4	Ztráta výnosů z ražebného.....	80
9	VÝSLEDKY A HODNOCENÍ	81
	ZÁVĚR.....	85
	SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY.....	87
	SEZNAM ZKRATEK.....	93
	SEZNAM PŘÍLOH	93

Úvod

Cílem diplomové práce je zmapování a posouzení důležitých právních a ekonomických aspektů a procesů přijímání jednotné měny euro v České republice. Práce představí zásadní podmínky a kroky, které Česká republika musí splnit pro přijetí jednotné měny euro. Cílem práce je také zhodnocení vlivu zavedení eura na českou ekonomiku, s posouzením optimálního načasování vstupu ČR do eurozóny.

Diplomová práce představí vývoj měnové integrace v Evropě, popíše obsah teorie Optimálních měnových oblastí. Dále na základě ekonomických dat práce zhodnotí reálnou konvergenci a plnění maastrichtských kritérií. Také dále popíše nutné kroky pro přípravu právního prostředí na zavedení eura. Na závěr posoudí potenciální náklady a přínosy zavedení jednotné měny.

Pravděpodobně každý zaujímá vůči členství v měnové unii svůj vlastní názor. Názory, zda vstoupit či nevstoupit do měnové unie jsou v případě ČR irelevantní. Podpisem Maastrichtské smlouvy se ČR zavázala v dohledné době euro přijmout, a proto nemá smysl polemizovat nad možnou odpovědí.

Důležitou otázkou je stanovení data vstupu do měnové unie. V tomto ohledu mohou panovat dva protichůdné názory. Jedni budou dokazovat přínosy rychlého vstupu a ti druzí budou preferovat jeho oddalování. Kdy vstoupit do měnové unie, je otázka, která bude pokládána v průběhu diplomové práce. Na samotný závěr bude na základě ekonomických poznatků zhodnocena připravenost České republiky na budoucí členství v eurozóně a stanoven možný termín přijetí eura.

Diplomová práce obsahuje devět kapitol, Úvod, Závěr, Seznam použité literatury, Seznam zkratk a Seznam příloh.

První kapitola osvětlí pojem měnová integrace. Popsání tohoto pojmu je důležité, neboť celá diplomová práce s tímto pojmem pracuje.

Pro historickou souvislost se vznikem měnové unie, se druhá kapitola věnuje důležitému poválečnému vývoji evropské měnové integrace.

Třetí kapitola přiblíží základní východiska a kritéria teorie Optimálních měnových oblastí (Optimum Currency Area - OCA). S využitím teorie OCA jsou následně v sedmé a osmé kapitole identifikovány potenciální přínosy a náklady spojené s přechodem na společnou měnu. Teorie OCA je teoretickým podkladem pro polemizování na téma vstupu země do měnové unie.

Čtvrtá kapitola aplikuje kritéria OCA na českou ekonomiku. Práce zde posuzuje úspěšnost plnění těchto kritérií a hodnotí tak sladěnost české ekonomiky s eurozónou.

V páté kapitole se práce věnuje plnění maastrichtských kritérií a reálné konvergenci. Jednotlivá nominální konvergenční kritéria jsou zde definována a hodnocena z pohledu plnění Českou republikou. Nominální kritéria jsou důležitým ukazatelem sladěnosti makroekonomických ukazatelů kandidátské země se zeměmi měnové unie. Vstup ČR do měnové unie ovšem není podmíněn jen nominální konvergencí, ale i reálnou konvergencí. Reálná konvergence vypovídá o připravenosti země spolupůsobit pod společnou měnou. Tato kapitola blíže nastíní rozdíly mezi nominální a reálnou konvergencí.

Šestá kapitola se zaměřuje na právní aspekty zavedení eura v ČR. V první řadě se v této části práce věnuje přípravě právního prostředí a potřebným legislativním změnám pro zavedení eura. V této kapitole je také popsán scénář přechodu České republiky na euro a jsou vyjmenovány základní zásady při zavádění jednotné měny.

Veškeré poznatky, které diplomová práce přináší, jsou podloženy ekonomickými a právními publikacemi jak od českých tak i zahraničních autorů.

Kapitola o měnové integraci využívá především pojetí této problematiky z publikace maďarského ekonoma Bela Balassy. Také čerpá z publikace Jiřího Krafta a Jiřího Fárka – Světová ekonomika.

Kapitola Historie měnové integrace v Evropě je zpracována na základě podkladů z publikace Michala Tomáška – Evropské měnové právo. Dále také inspiruje ze zdrojů od autorů Lubora Laciny, Roberta Raymonda, Antonína Brůžka, Petra Zahradníka a dalších.

Základ teorie OCA je čerpán z práce Roberta Mundella, prvního ekonomu, zabývajícího se touto problematikou. Práce pro tuto kapitolu také čerpá z publikace Zuzany Kučerové s názvem Teorie optimální měnové oblasti a možnosti její aplikace na země střední a východní Evropy a z publikace Romana Horvátha s názvem „Splňuje Česká republika kritéria teorie optimálních měnových zón k přijetí eura?“.

Vzhledem k zaměření práce na Českou republiku, pochází ekonomická data, analýzy a legislativní potřeby týkající se zavedení jednotné měny na ČR, především z informací na serverech státních institucí a z české literatury. Ekonomická data nejčastěji zobrazují vývoj v čase pro zvýšení vypovídací hodnoty. Data pro vyhodnocení plnění maastrichtských konvergenčních kritérií Českou republikou a analýzy stupně ekonomické sladění České republiky s eurozónou jsou čerpány z dokumentů Ministerstva financí ČR a České národní banky, české vlády a z dat na serveru ČSÚ a EUROSTATU. Informace o přípravě právního prostředí a legislativních potřebách jsou z dokumentů vlády ČR a Národní koordinační skupiny pro zavedení eura.

Na závěr této části je důležité upozornit na problematiku použité terminologie. Pro označení spolupráce členských zemí Evropské unie v rámci měnové politiky je užíván pojem měnová unie (EMU - z anglické terminologie Economic and Monetary Union). Pro země, v nichž je již společná měna zavedena, pak pojem eurozóna.

V kapitolách jsou často používanými pojmy měnová politika, kurzová politika a monetární politika. Monetární politika je řízena centrální bankou a ovlivňuje peněžní zásobu a úrokové sazby ke stabilizaci ekonomiky. Kurzová politika je především opatřením, kdy se stát snaží zajistit rovnováhu v platební bilanci. Měnová politika je nadřazeným pojmem k politice kurzové a monetární.

1 Ekonomická integrace

V současné době rostoucí intenzita světového obchodu, v různé hloubce a na různých místech země, vytváří zárodek dosud velmi nesourodé a rozporuplné globální ekonomiky. Prohlubující se dělba práce a specializace, mezinárodní pohyby kapitálu a mobilita pracovní síly patří mezi faktory, které vedou k vytváření stále více těsnějších vazeb mezi jednotlivými ekonomikami a k prohlubování jejich vzájemné závislosti. Integrační procesy se tak staly neoddělitelnou součástí vývoje světové ekonomiky.

Podle předpokladů většiny světoznámých ekonomů zabývajících se touto problematikou bude docházet k ještě intenzivnějšímu prohlubování ekonomické integrace.

Při používání pojmu ekonomická integrace je třeba být obezřetný, aby nedošlo k záměně za pojem ekonomická spolupráce. Tato označení se liší svým obsahem jak kvalitativně tak i kvantitativně. Ekonomická spolupráce oslabuje obchodní diskriminaci mezi určitými zeměmi na základě různých obchodních dohod. Kdežto ekonomická integrace se snaží vytvořit jednu společnou ekonomiku.

Za hlavního představitele integrační teorie, který v 60. letech 20. století pojednává ve své publikaci o ekonomické integraci, je považován maďarský ekonom Bela Balassa¹. Balassa věřil, že nadnárodní společné trhy s volným pohybem ekonomických faktorů přes národní hranice, přirozeně vyvolávají požadavek pro hlubší integraci nejen v oblasti ekonomické ale i politické. Ekonomická integrace je podle jeho názoru předstupněm k integraci politické a je pouze otázkou času, kdy se tak stane. Ve své teorii rozděluje ekonomickou integraci do šesti stupňů.

1. „Preferenční obchodní oblast (jedná se o obchodní integraci, která poskytuje preferenční přístup k určitým produktům z určitých zemí díky redukci cel; ale nedochází k jejich úplnému odstranění). Tento typ integrace existuje mezi tzv. ACP (Africa, Caribbean, Pacific) a Evropskou unií (EU),

¹ BALASSA, B.: Types of economic integration. Budapešť: International Bank for Reconstruction and Development, 1974, str. 22

2. zóna volného obchodu (odstranění cel v rámci integračních států),
3. celní unie (odstranění cel mezi integrujícími se státy a sjednocení vnějších cel vůči třetím zemím),
4. společný trh (volný pohyb zboží, služeb, pracovní síly a kapitálu),
5. ekonomická a měnová unie (trh s jednotnou měnou)
6. kompletní ekonomická integrace (vytvoření fakticky jednoho státu a jedné společné ekonomiky).²

Pojem ekonomická integrace lze klasifikovat podle různých hledisek a do různé hloubky. Podle způsobu vytváření integrujícího ekonomického komplexu dělíme integraci na horizontální a vertikální. Integrace lokální, kontinentální a globální představuje klasifikaci podle teritoria.

Někteří autoři ekonomických publikací přidělují ekonomické integraci sociální význam, někteří ji popisují jako již projev pouhé existence obchodních vztahů. V nejširším slova smyslu zahrnuje ekonomická integrace všechny procesy, které vedou ke spojování, propojování nebo přeskupení národních ekonomik, a to buď ekonomickými aktivitami hospodářských subjektů, nebo na základě dohod mezi jednotlivými státy.

Konec 20. století zaznamenal výrazný vzestup na cestě ekonomické integrace, při výrazném posílení integrace regionální, zejména na evropském kontinentě. Další zmíněná definice vystihuje možný charakter měnové unie (EMU). Podle Martina Záklasníka měnová unie představuje „seskupení dvou či více zemí, kde se členské státy vzdají svých měnových kompetencí a své vlastní měny a přijmou měnu společnou. Země ustaví jednu centrální měnovou autoritu, která je zodpovědná za provádění měnové a kurzové politiky společné měny.“³ Autoři Jiří Fárek a Jiří Kraft uvádí, že „měnová unie předpokládá vytvoření společné měny v souvislosti s monetární politikou“⁴, ale nemusí vždy tomu tak být. Volnější varianta měnové

² BALASSA, B.: Types of economic integration. Budapešť: International Bank for Reconstruction and Development, 1974, str. 1-4

³ BRŮŽEK, A., SMRČKOVÁ, G., ZÁKLASNÍK, M.: Evropská měnová integrace a Česká republika. Praha: Velryba, 2007, str. 127

⁴ FÁREK J., KRAFT J.: *Světová ekonomika: za prahem nového století globálních změn (Vstup do 21. století)*. Liberec: Technická univerzita v Liberci, 2006, str. 245

unie může představovat zavedení pevných fixních kurzů mezi měnami členských zemí EMU.

Hlavní cíle evropské integrace, mezi které podle názoru autora definice Miloslava Hada patří i vytvoření měnové unie. Tedy vyšší stupeň ekonomické integrace, ve kterém prozatím Česká republika schází.

Cíle evropské integrace jsou: „postupně odstraňovat přehrady mezi evropskými státy, vytvořit z Evropy kontinent míru a spolupráce a vyloučit válku jako prostředek řešení sporů. Hospodářským cílem je vytvořit jednotný vnitřní trh a měnovou unii se společnou měnou euro a zajistit hospodářskou prosperitu a růst životní úrovně obyvatel všech členských zemí, politickým cílem je prohlubovat a rozšiřovat spolupráci v oblasti zahraničí, bezpečnostní, obranné a vnitřní politiky.“⁵

Ekonomická integrace však zdaleka s sebou nese jen ekonomický rozměr. V zájmu jejího uskutečnění se musí brát ohled na společné dějiny a tradice integrujících se zemí. Měla by zcela jistě respektovat principy trvalého mírového soužití. Měla by zajišťovat celkovou stabilitu regionu a postarat se o žádoucí životní úroveň. Myšlenka integrace by tuto vizi neměla nikdy postrádat a je žádoucí, aby si udržela humánní rozměr.

Na závěr této kapitoly práce cituje českého ekonoma Petra Macha, který v jedné větě shrnuje vývoj měnové integrace. „Proces měnové integrace a dezintegrace probíhal po celou dobu zaznamenané historie lidstva a bude pravděpodobně probíhat i nadále.“⁶

⁵ HAD, M., STACH, S., URBAN, L.: Česká republika v evropské unii: členství, přínosy, výzvy. Praha: Linde Praha 2006, str. 13

⁶ PEČINKOVÁ, I.: Euro versus koruna: rizika a přínosy jednotné evropské měny pro ČR. Brno: CDK, 2008, str. 91

2 Historie měnové integrace v Evropě

2.1 Počátky měnové spolupráce

Na úvod druhé kapitoly práce uvádí pro lepší přehlednost vývoje evropské měnové integrace čtyři základní etapy podle dělení Lubora Laciny:

1. „Období mezivládní spolupráce (1958-1970), kdy docházelo pouze ke koordinaci měnových politik v rámci fungování Bretton-woodského měnového systému.
2. Období užší kooperace (1971-1990), kdy došlo k novým integračním aktivitám – návrhu prvního plánu na vytvoření společné měny a vytvoření Evropského měnového systému.
3. Období přípravy na zavedení jednotné evropské měny (1990-1998), charakteristické definováním základní koncepce celého projektu Hospodářské a měnové unie (EMU) a následně jeho postupnou, ale rychlou realizací.
4. Období vzniku EMU a dovršení měnové integrace (1999-dosud), kdy byla zavedena jednotná měna nejprve bezhotovostní, následovně jako prostředek směny a veškeré kompetence ohledně měnové politiky členských států EMU převzala Evropská centrální banka.“⁷

Římské dohody z roku 1957, jimiž šest států založilo EHS, neobsahují samostatnou kapitolu, která by se zabývala koncepcí měnové politiky. Příčinami toho proč se ve Smlouvě o EHS objevují pouze pasáže o určité měnové spolupráci, jsou odlišné ekonomické priority zakládajících států a také fungující poválečný systém z Bretton Woods⁸.

Smlouva o EHS zakotvila institut Měnového výboru, jakožto orgánu pro sledování hospodářského, měnového a rozpočtového vývoje. Podle Smlouvy o EHS může Komise ES po konzultacích s Měnovým výborem, jestliže členský stát změní

⁷ LACINA, L. a kol.: Měnová integrace. Náklady a přínosy členství v měnové unii. Praha: C.H.Beck, 2007, str. 191

⁸ Tento systém byl založen na stanovení pevných kurzů vůči dolaru (USD) s možnou odchylkou 1% od stanovené parity.

devizový kurs své měny způsobem neslučitelným s ustanoveními Smlouvy o EHS a poškozujícím podmínky soutěže, zmocnit ostatní členské státy, aby přijaly po určité období nezbytná opatření, na jejichž základě budou určeny nové podmínky a nová opatření, jako důsledek takové změny. Smlouva o EHS ale nevytvořila žádnou strukturu měnového systému či dokonce měnové unie. K právnímu zakotvení měnové unie bylo třeba ujít poměrně dlouhou cestu.

Evropské státy byly spokojeny se systémem z Bretton Woods především proto, že jim zavedený systém fixních kurzů vyhovoval lépe než systém plovoucích kurzů. Dohody uzavřené na mezinárodní konferenci v Bretton-Woods v USA v roce 1944 stanovily základy měnového uspořádání po II. světové válce. Povinností každé účastnické země bylo stanovit a udržovat pevný kurs své měny s maximální možnou odchylkou ± 1 %. Měnové parity měly být určovány v poměru ke zlatu, k americkému dolaru, případně k britské libře. Americký dolar měl být jako jediný směnitelný za zlato, ale jen vůči zahraničním centrálním měnovým institucím. Měnové rezervy se měly vytvářet ze zlata, amerických dolarů, britských liber a z úvěrových zdrojů nově zřízené instituce, nazvané Mezinárodní měnový fond. Vznikl tak mezinárodní měnový systém, nazvaný zlatý dolarový standard.⁹

V 60. letech dochází k obratu a zájem o společnou měnovou integraci začíná růst jednak z důvodu počínající nestability mezinárodního systému a jednak z potřeby chránit evropské měny před výkyvy amerického dolaru.

Marjolinův akční plán¹⁰ (24. října 1962) se stává první iniciativou vedoucí ke spolupráci na vyšším stupni integrace. Memorandum konstatovalo, že po určité přechodné období bude nutné zafixovat směnné kursy měn tehdy šest členských zemí EHS a stanovit pro tyto kursy úzká fluktuační pásma. Dokument se nerealizoval v plném rozsahu. Prakticky jediným viditelným výstupem bylo vytvoření Výboru guvernérů centrálních bank¹¹ v roce 1964.¹²

Na konci 60. let dochází k ukončení prvního kroku v realizaci společného trhu - vytvoření celní unie. Ve stejném období se projevuje nerovnováha národních ekonomik mezi jednotlivými státy, zejména mezi Francií a Spolkovou republikou Německo (SRN). Hlavní příčinnou ohrožení vnější rovnováhy států ES byly odlišné

⁹ TOMÁŠEK, M.: Evropské měnové právo. Praha: C.H.Beck, 2004, str. 28-29

¹⁰Přesný název „Memorandum Komise k akčnímu programu Společenství během druhé fáze“, předložené tehdejšími komisařem Robertem Marjolinem.

¹¹Byl založen v roce 1964 v Basileji, kde se guvernérů 1x ročně scházeli a projednávali společné zájmy centrálních bank.

¹² TOMÁŠEK, M.: Evropské měnové právo. Praha: C.H.Beck, 2004, str. 30

priority týkajících se domácích makroekonomických cílů. Každá země reagovala na spekulativní tlaky své měny jinak. Protichůdné měnové operace vyvolaly napětí mezi evropskými měnami, které potenciálně ohrožovaly další rozvoj společného trhu a fungování společné zemědělské politiky. Komise proto reagovala na situaci 12. února 1969 předložením Memoranda o koordinaci hospodářských politik a měnové spolupráci uvnitř Společenství, známého jako Barreho plán¹³. Tento dokument se zabýval především užší měnovou integrací prostřednictvím fixace kurzů. Uvedený plán nebyl zdaleka jediným příspěvkem o způsobu řešení měnové integrace ve Společenství.

2.1.1 Wernerova zpráva

Summit hlav států a šéfů vlád konaný 1. a 2. prosince 1969 v Haagu se stal významným mezníkem v dalším rozvoji měnové integrace. Na summitu byly poprvé podány konkrétní návrhy pro vytvoření hospodářské a měnové unie (EMU).

K tomuto integračnímu prohloubení existovaly dva důvody. Prvním důvodem bylo nalézt po dokončení celní unie nový směr prohlubující integrační proces a druhým důvodem byla sobecká autonomní hospodářská a měnová politika každého členského státu, která působila čím dál větší problémy.

Vytvořením plánu pro postupnou realizaci EMU byla pověřena expertní skupina pod vedením tehdejšího lucemburského premiéra a ministra financí Pierra Wenera. Wernerova zpráva z 8. října 1970 se stala prvním rozsáhlým plánem ES na zřízení EMU, která měla nalézt kompromis mezi dvěma soupeřícími koncepcemi dalšího postupu – tzv. ekonomisty a monetaristy.

Jak uvádí Lubor Lacina: „Ekonomisté, zastoupeni zejména Spolkovou republikou Německo a Nizozemskem, argumentovali, že ustanovení měnové unie má smysl teprve tehdy, když dojde k dostatečné harmonizaci národních ekonomik. Předpokládali, že základní předpoklad pro hlubší měnovou integraci, zahrnující pevně fixované měnové kurzy a vedoucí v konečné fázi ke společné měně, je vysoký stupeň koordinace a konvergence hospodářských politik.

¹³ Jedná se o druhý plán s tímto jménem. První byl předložen v únoru 1968, ale musel být po intenzivní kritice přepracován a po roce předložen znovu.

Monetaristé, zvláště Francie, Belgie a Lucembursko, ale i Komise ES, naopak namítali, že měnová integrace je základním předpokladem, předstupněm úspěšné integrace hospodářské. Jejich prioritou bylo rychlé zavedení společné měny, která bude mít pozitivní efekt na další hospodářské sblížení zúčastněných zemí.¹⁴

Wernerova zpráva předpokládala, že k vytvoření EMU dojde ve třech etapách v průběhu deseti let. Dokument také předpokládal vytvoření rozhodovacího centra pro hospodářskou politiku, systému centrálních bank a Evropského fondu měnové spolupráce.

Zástupci tehdejších devíti členských zemí ES podpořili na zasedání Evropské rady v Paříži v roce 1972 vytvoření evropské měnové a hospodářské unie. Shledali tehdy navrženou měnovou unii jako nevyhnutelný pokrok a nutnost k odstranění regionálních disparit uvnitř ES.¹⁵

2.1.2 Had v tunelu

První fáze realizace EMU nebyla v tehdejšímu kontextu příliš příznivá. V roce 1971 nastala světová měnová krize, která záhy vedla ke zrušení směny dolaru za zlato a poté ke zhroucení bretton-woodského systému pevných kurzů a přechodu na systém plovoucích kurzů.

Státy ES hledaly možnosti nové měnové integrace. Základním problémem měnové integrace bylo právní zakotvení kursových pásem. Obecnou tendencí bylo vymezit dolní a horní hranici a tyto hranice postupně sblížovat až k pevnému kursu jakožto základu společné měny. To však naráželo především na objektivní a ekonomické překážky.¹⁶ Reakcí na vzniklou situaci bylo podepsání Basilejské dohody 24. dubna 1972 mezi centrálními bankami zemí EHS. Tato dohoda se stala základem systému označovaného jako „had v tunelu“. Tzv. had v tunelu se stal důležitou institucionální součástí vytváření EMU. Cílem bylo vytvoření systému vzájemného navázání evropských měn a zajištění jejich stability vazbou na americký dolar. Evropské měny navázané na sebe představovaly hada s maximálním rozpětím 2,25% a zmíněný tunel rozpětí vůči dolaru 4,5%, ve kterém se pohybovaly. Rozsah

¹⁴ LACINA, L. a kol.: Měnová integrace. Náklady a přínosy členství v měnové unii. Praha: C.H.Beck, 2007, str. 196

¹⁵ TOMÁŠEK, M.: Evropské měnové právo. Praha: C.H.Beck, 2004, str. 31

¹⁶ TOMÁŠEK, M.: Evropské měnové právo. Praha: C.H.Beck, 2004, str. 31

tunelu se ovšem často měnil a nestabilní mezinárodní měnové situace donutily v březnu 1973 státy sdružené v hadovi k tzv. opuštění tunelu¹⁷.

Neúspěch hada měl dopad na celou koncepci EMU a přes snahu ES nakonec Wernerův plán ztroskotal. Příčina byla jasná: „hospodářské rozdíly mezi jednotlivými členskými státy byly na počátku 70. let ještě příliš velké na to, aby se mezi jejich měnami udržely pevné měnové kurzy. Chyběla konvergence, to znamená společná shoda v základních ekonomických ukazatelích, které jsou předpokladem k účasti v měnové unii.“¹⁸

I přes celkový nezdar byl Wernerův plán důležitým krokem akceptování vize, která někdy v budoucnosti povede právě k vytvoření EMU.

2.1.3 Evropský fond měnové spolupráce

Evropský fond měnové spolupráce (European Monetary Cooperation Fund – dále jen EMCF) byl nezávislý orgán Rady ES a vedli ho guvernéři centrálních bank členských zemí. Byl založen v roce 1973 na základě Wernerovi zprávy. K právnímu zakotvení EMCF došlo Nařízením ES 907/73 Rady ES z 3. dubna. Mezi hlavní úkoly EMCF patřilo snižování odchylek devizových kursů měn členských zemí pomocí zvýšeného počtu intervencí centrálních bank do měn členských států a pomocí společné měnové politiky v oblasti měnových rezerv v centrálních bankách zemí ES.

2.1.4 Evropská zúčtovací jednotka

Evropská zúčtovací jednotka (European Unit of Accounting)byla původně vytvořena jen pro operace EMCF. Taková jednotka byla nezbytná k tomu, aby sloužila jako společné označení, čímž by se předcházelo nesrovnalostem v peněžních operacích s různými měnami, takže by byla poskytnuta společná základna pro

¹⁷ Had zůstal sice zachován, ale jeho původní účel již nenaplňen, neboť v něm setrvala pouze jediná měna - německá marka.

¹⁸ LACINA, L. a kol.: Měnová integrace. Náklady a přínosy členství v měnové unii. Praha: C.H.Beck, 2007, str. 200

transakce mezi stranami v plánovaném měnovém systému. K tomuto účelu byla v roce 1973 evropská zúčtovací jednotka zřízena.¹⁹

Orgány US hledaly další cesty k zajištění větší měnové stability a soudržnosti ES. Na zasedání Evropské rady v Brémách v roce 1978 bylo tzv. Brémskou rezolucí schváleno schéma Evropského měnového systému.

2.2 Evropský měnový systém

Nástrojem pro dosažení relativní měnové stability uvnitř ES se stal Evropský měnový systém (EMS). Systém začal fungovat 13. března 1979. Hlavním úkolem EMS bylo zajistit trvalý růst a relativní měnovou stabilitu. Celý projekt EMS podle Roberta Raymonda spočíval na třech pilířích: „Evropské měnové jednotce, mechanismu měnových kurzů a úvěrových mechanismů“.²⁰ Evropská měnová jednotka (European Currency Unit – ECU)²¹ představovala koš všech zúčastněných měn a měla pevnou hodnotu složenou z jejich podílů. Měny členských států byly v ECU zastoupeny úměrně ke své ekonomické síle. Každých pět let se prováděly revize jejich podílu. Tato hodnota podílu odpovídá podílu, který měl na HDP členské země na celkovém HDP Společenství. Hlavním úkolem ECU bylo plnit funkci rezervní měny uvnitř Společenství a sloužit jako nástroj transakcí uvnitř celého EMS.

Nejdůležitější součástí systému byl mechanismus měnových kurzů (Exchange Rate Mechanism – ERM), který fungoval na základě tzv. paritní mřížky a tzv. indikátoru divergence.

Měny zúčastněných zemí byly pevně svázány ve dvojicích (tzv. směrné kurzy) a tvořily paritní mřížku, v níž se mohly pohybovat ve fluktuálním rozpětí $\pm 2,25\%$ od centrální parity, kurzu k ECU. Pokud byla tato hranice překročena, musely obě centrální banky intervenovat a kurz opět stabilizovat. K intervenci sloužily úvěrové mechanismy, které kryly s ní spojené náklady. Tento nástroj umožňoval poskytování úvěrů za různých podmínek. Po výkyvech EMS byl v srpnu 1993 přijat ministry

¹⁹ TOMÁŠEK, M.: Evropské měnové právo. Praha: C.H.Beck, 2004, str. 31-32

²⁰ RAYMOND, R.: Sjednocení měny v Evropě. Paříž: HZ Praha, 1993, str. 60

²¹ ECU sloužila pouze jako zúčtovací jednotka. Měla bezhotovostní podobu a sloužila při oficiálních platbách, při soukromých např. bankovních operacích a při zemědělských platbách, kdy byla označována jako zelená ECU.

financí a guvernéry centrálních bank tzv. Bruselský kompromis, který rozšířil flukтуаční pásma na $\pm 15\%$.²²

Indikátor divergence umožňoval stanovit povinnost intervence v rámci ERM, která byla nutná již před prolomením hranice povoleného rozpětí.

Šíře flukтуаčního pásma poskytovala informaci o tom, jakou úroveň konvergence mezi sebou země dosáhly v určitých klíčových oblastech hospodářské politiky. Čím užší byla šíře pásma, tím více bylo zapotřebí sladit měnovou, finanční a hospodářskou politiku.

EMS splnil své hlavní úkoly a osvědčil se i jako nástroj vnější měnové stability, tedy stability měnových kurzů, a vnitřní měnové stability založené na stabilitě cen a nákladů uvnitř členských zemí. K uskutečnění EMU, byl ale spíše přechodným řešením pro překlenutí problémů v měnové oblasti.

2.3 Cesta k jednotné měně

Relativní úspěch EMS podnítil myšlenku, která se ubírala směrem k vytvoření úplné měnové unie s jednou společnou měnou a centrální bankou. S návrhem znovuoživení myšlenky na vybudování EMU přichází v lednu 1985 Komise v čele s Jacquesem Delorse. Tzv. Delorsova zpráva byla předložena 12. dubna 1989. Tento dokument obsahoval nejen shrnutí dosavadního vývoje hospodářské a měnové integrace, ale i analýzu důsledků při zavedení závěrečné fáze budování EMU.

2.3.1 Zakotvení měnové unifikace v primárním právu

Vývojové směry institutu měnové unie byly zakotveny do primárních pramenů až v roce 1986 Jednotným evropským aktem, kterým byl doplněna smlouva o EHS.

Jednotný evropský akt doplnil do Smlouvy o EHS článek 98 o spolupráci v hospodářské a měnové politice. Jednotný evropský akt byl až do přijetí Smlouvy o ES v roce 1992 právním základem pro rozvoj měnové unie.

Ve smlouvě o ES byly zakotveny zásady jednotné měnové politiky (ustanovení čl. 105-109 Smlouvy o ES):

- Udržení cenové stability

²² TOMÁŠEK, M.: Evropské měnové právo. Praha: C.H.Beck, 2004, str. 34

- Jednotné a centralizované definování měnové politiky
- Centralizovaná držba a správa rezerv v cizích měnách
- Podpora fungování platebních systémů
- Centralizovaná emise oběživa společné měny.
- Jednotná měnová politika je oddělena od hospodářské politiky, zejména od politiky rozpočtové, která zůstává v pravomoci členských států.
- Měnová politika, vykonávaná Evropskou centrální bankou, je zároveň oddělena od dohledových pravomocí národních orgánů nad úvěrovými institucemi v jednotlivých členských státech.²³

2.3.2 Konvergenční kritéria

Podmínky měnové byly z právního hlediska zformulovány také až v roce 1992 při podpisu Smlouvy o EU v Maastrichtu. Těmto podmínkám se podle místa podpisu Smlouvy o EU běžně říká maastrichtská konvergenční kritéria.

Maastrichtská konvergenční kritéria musejí podle ustanovení Smlouvy o ES být splněny kumulativně, tj. současně

Kritéria jsou v právním smyslu suspenzivní podmínky. Jejich nesplnění odkládá možnost vstupu do třetí etapy měnové unie k zavedení společné měny. Suspenzivní působnost působí vůči jednotlivým státům ucházejícím se o členství v měnové unii – *inter partes*. Do roku 1998 měla tato působnost také účinek vůči měnové unii jako celku – *erga omnes*.²⁴

Blíže o konvergenčních kritériích pojednává šestá kapitola.

2.4 Budování ekonomické a měnové unie

Časový plán jednotlivých kroků vytváření EMU byl rozvržen do tří základních fází.

První etapa zahájila proces budování EMU. V ekonomické oblasti došlo k dokončení jednotného vnitřního trhu a realizaci volného pohybu zboží, osob, kapitálu a služeb.

²³ TOMÁŠEK, M.: Evropské měnové právo. Praha: C.H.Beck, 2004, str. 36-37

²⁴ TOMÁŠEK, M.: Evropské měnové právo. Praha: C.H.Beck, 2004, str. 38-39

Nejnáročnější a zároveň nejdelší fází přechodu k EMU byla druhá fáze. Na počátku této etapy začal fungovat Evropský měnový institut (EMI) předchůdce Evropské centrální banky (ECB). Na konci této etapy EMI zaniká a nahrazuje ho ECB. Rozhodnutím na madridském summitu Evropské rady 15. a 16. prosince 1995 bylo stanoveno, že jednotná měna ponese název „euro“²⁵. Na naléhání SRN byl na zasedání Evropské rady v Amsterdamu ve dnech 16. a 17. června 1997 schválen Pakt stability a růstu, který měl zajistit plnění fiskálních kritérií i po vstupu členského státu do EMU. Smlouva o EU totiž tento potřebný mechanismus opomíjí.

Amsterdamský summit rovněž přináší ustanovení nového mechanismu měnových kurzů (tzv. ERM II), který se týkal zemí mimo měnovou unii. ERM II kopíruje fungování předchozího mechanismu ERM, kdy flukтуаční pásmo měnového kurzu je stanoveno v rozsahu $\pm 15\%$ od centrální parity²⁶. Euro zde plní funkci kotvy.

Na závěr druhé etapy, 2. a 3. května 1998, rozhodla Rada EU ve složení hlav států a šéfů vlád, že do EMU vstoupí k 1. lednu 1999 jedenáct členských zemí: Belgie, Finsko, Irsko, Itálie, Lucembursko, Německo, Nizozemsko, Portugalsko, Rakousko a Španělsko. Pro nesplnění konvergenčních kritérií zůstaly Řecko a Švédsko mimo oblast eurozóny. Další dvě země, Velká Británie a Dánsko, využily své výjimky²⁷ ve Smlouvě o EU a svou účast ve třetí etapě odmítly. Po splnění konvergenčních kritérií se 1. ledna 2001 k EMU připojilo jako dvanáctý člen měnové unie Řecko.

Třetí etapa, zároveň i závěrečná fáze při budování EMU, začala od 1. ledna 1999 fungovat, čímž EMU zahájila oficiálně svoji činnost. Zodpovědnost za provádění měnové politiky převzal Evropský systém centrálních bank a Evropská centrální banka. Při zahájení této etapy byly měnové kurzy národních měn zúčastněných států pevně zafixovány vůči euru.

K fyzickému zavedení eura do oběhu a současně k výměně národních bankovek a mincí za euro došlo 1. ledna 2002. Dokončením třetí etapy a tak i vznikem měnové unie²⁸ a zavedením eura jako prostředku směny byla sice formálně dovršena měnová integrace, ale fakticky tento proces i nadále pokračuje, neboť nejen Česká republika ale i další členské státy EU zatím stojí vně eurozóny a podnikají kroky vedoucí k začlenění.

²⁵ Původní jednotná měna měla nést název ECU, ale přes protesty ze strany SRN, se začalo jednat o novém názvu.

²⁶ Střední kurz měny.

²⁷ Tzv. neúčastnická doložka – trvalá výjimka pro možnost setrvání mimo eurozónu garantovaná Smlouvou o EU (Protokol 11 a 12).

²⁸ Vyššího stupně měnové integrace – hospodářské unie nebylo prozatím dosaženo.

3 Vznik a obsah teorie optimální měnové oblasti

Teoretickým přístupem, který je i přes značnou kritiku stále stěžejní teorií pro analýzu přínosů a nákladů začlenění země do měnové unie, je teorie optimálních měnových oblastí (Optimum Currency Area – OCA). Jejím nesporným přínosem je snaha definovat kritéria, podle kterých je možné vymezit optimální měnovou oblast. V průběhu času kritéria procházela vývojovou fází, kdy se často jejich obsah v podání různých autorů rozcházel. V následujících podkapitolách práce rozebere pohled tří hlavních autorů zabývajících se touto teorií. Během získávání nových poznatků však dochází k postupnému teoretickému i empirickému zdokonalování teorie a odstraňování mnohdy sporných charakteristik kritérií.

Tato kritéria by měla napomoci zodpovědět otázku, zda je pro zemi výhodné vstoupit do měnové unie či nikoli. To potvrzuje i český autor Antonín Brůžek „že hlavním smyslem a obsahem teorie optimální měnové oblasti je nalezení odpovědi na otázku, zda národní měny a měnové nástroje jednotlivých zemí před vstupem do měnové unie mohou být nahrazeny dostatečně účinným ekonomickým mechanismem s jednou měnou“²⁹. V následujících kapitolách se práce bude snažit za pomoci teorie OCA nalézt správnou odpověď, zda pro Českou republiku bude výhodné participovat na měnové integraci či nikoli.

3.1 Optimální měnová oblast podle Roberta A. Mundella

Počátky teorie optimální měnové oblasti se datují do 60. let 20. století, kdy v roce 1961 americký profesor Robert A. Mundell publikoval článek pod názvem „A Theory of Optimum Currency Areas“³⁰. Stal se tak prvním autorem, který se snažil nalézt odpověď na otázku, co určuje optimální měnovou oblast. Tento Mundellův článek byl inspirován poválečným uspořádáním nového měnového systému navrženém v Bretton Woods. Zabývá se problematikou kritérií, které země musí plnit, aby mohly zavést režim fixního měnového kurzu.

²⁹ BRŮŽEK, A., SMRČKOVÁ, G., ZÁKLASNÍK, M.: Evropská měnová integrace a Česká republika. Praha: Velryba, 2007, str. 24

³⁰ MUNDELL, R.: Theory of Optimum Currency Ares, American Economic Review, 1961, No. 3

Podle Mundella je optimální měnová oblast charakteristická vnitřní mobilitou a vnější mobilitou výrobních faktorů. Členské země této oblasti mezi sebou sdílí fixní kurz, vůči třetím zemím aplikují kurz plovoucí. Optimalita podle něj spočívá ve schopnosti stabilizovat zaměstnanost a cenovou hladinu.

Právě mobilita výrobních faktorů a především pracovních sil byla častým terčem kritiky tohoto Mundellova přístupu. Panují pochybnosti o tom, zda je pracovní síla schopna se v krátkém čase a v dostatečném množství přesunout z jedné země do druhé. Dále bral v potaz pouze meziregionální mobilitu a důležitou meziodvětvovou mobilitu opomínal. Kritizovat Mundellovo dílo není na místě, neboť každá teorie má svůj počátek a vývoj, kdy i sám Mundell pozměňoval dle nových zkušeností a skutečností obsah teorie optimálních oblastí.

3.1.1 Režim fixního kurzu

Klasický příklad prof. Mundella popisuje na modelu dvou ekonomik, které mají každá svou vlastní měnu vzájemně na sebe fixovanou³¹, kdy v důsledku přesunu preferencí spotřebitelů z jedné země do druhé dochází k tzv. asymetrickému poptávkovému šoku. V obou zemích existuje plná zaměstnanost a rovnováha obchodní bilance. Dále předpokládá, že mzdy a ceny jsou v krátkém období nepružné směrem dolů, což má za následek nárůst nezaměstnanosti. Důležitým předpokladem je i to, že měnová autorita bude prosazovat protiinflační politiku.

Dvě země A a B vyrábějí produkt X a Y. Oba druhy zboží se směňují mezi zeměmi a tím je obchod vyrovnaný. Předpokládejme, že země B je zasažena náhlým přesunem preferencí spotřebitelů k produktu X. To způsobí deficit obchodní bilance a nezaměstnanost v zemi B a přebytek obchodní bilance a inflační tlaky v zemi A. Pokud by opravdu měnová autorita země A zasáhla proti inflaci měnovou restrikcí, veškeré negativní dopady asymetrického šoku by účinkovaly na zemi B a došlo by zde k výraznému nárůstu nezaměstnanosti. Pokud by měnová autorita země A připustila určitý nárůst cen, došlo by při fixním nominálním kurzu³² ke zhodnocení

³¹ Režimu fixních měnových kurzů centrální banka je zavázána udržovat pevnou výši kurzu (obvykle se tím myslí udržování určitého pásma změn).

³² Nominální kurz definujeme jako počet jednotek domácí měny, za které lze nakoupit jednotku měny zahraniční.

reálného kurzu³³. Tato změna ve směnných poměrech by rozložila dopady asymetrického šoku na obě země. Zmírnil by se tímto negativní dopad na zemi B.

Mundell se zabývá i příkladem, kdy A a B jsou regiony jedné země s jednou měnou. Asymetrický šok v podobě přesunu spotřebitelských preferencí směrem k produktu regionu A by měl stejný následek jako v předchozím příkladě. Region B by opět postihla nezaměstnanost. Měnová autorita by se zvýšením nabídky peněz snažila snížit nezaměstnanost v regionu B. V regionu A by tím došlo ke zvýšení inflačních tlaků. Tento monetární zásah by se změnil pouze ve prospěch regionu B. Pokud by fungovala často zpochybňovaná mobilita pracovní síly, došlo by k přesunu pracovníků z regionu B do A. Migrace by snížila inflační tlaky a nezaměstnanost.

Práce dochází z výše uvedených příkladů k důležitému závěru. Měnová oblast skládající se z více zemí, kdy každá z nich si ponechá vlastní měnu za režimu fixního kurzu, je závislá na ochotě měnové autority připustit inflaci (příklad země A a B). Touto cestou by byly dopady asymetrického šoku rozptýleny.

Měnová oblast tvořena regiony s jednotnou měnou, je závislá na ochotě měnové autority připustit určitou míru nezaměstnanosti v regionu postiženém asymetrickým šokem. Při zásahu proti nezaměstnanosti dojde k znevýhodnění regionu nezasaženého šokem. V měnové oblasti obou zmíněných typů (dvě země, dva regiony) nelze zabránit současně inflaci i nezaměstnanosti.

3.1.2 Režim plovoucího kurzu

Mundell uvažoval stejnou situaci a stejné podmínky jako při režimu fixního kurzu. Země B je zasažena náhlým přesunem preferencí spotřebitelů k produktu X. Adaptace na asymetrický šok by mohla proběhnout prostřednictvím změny měnového kurzu díky jeho plovoucímu režimu³⁴. Měnová autorita by měnu země B depreciovala³⁵, což by vedlo ke zlevnění zboží země B na zahraničních trzích.

³³ Reálný kurz zjednodušeně můžeme vysvětlit: kolikrát více zboží a služeb lze za danou částku koupit v zahraničí (po směnění za danou cizí měnu) než na domácím trhu.

³⁴ Režim volně pohyblivého kurzu - centrální banka se vzdá jakékoliv intervence, potom se jedná o tzv. čistý floating. Jestliže si pouze vyhradí právo zasáhnout, aniž by jej často využívala, pak se jedná o dirty floating (případ přístupu ČNB ke kurzu české koruny).

³⁵ Depreciace je znehodnocení kurzu ve vztahu k druhé měně.

Snížila by se tak nezaměstnanost a deficit obchodní bilance. Naopak apreciac³⁶ v zemi A by snížila přebytek obchodní bilance a inflaci.

Situaci plovoucího kurzu, kdy A a B jsou regiony dvou zemí, aplikuje Mundell na Kanadu a USA. Každá země má vlastní měnu a region A i B z části leží jak v Kanadě, tak i v USA. Přesun poptávky od zboží regionu B k regionu A způsobí nárůst nezaměstnanosti v regionu B a inflační tlaky v A. Protože se regiony nekryjí se státními hranicemi, nelze snížit nezaměstnanost v B a zároveň snížit inflaci v A. Nezaměstnanost tak může být zažehnána jen na náklady inflace a naopak. Řešením by zde byla mobilita pracovní síly stejně jako v příkladě s fixním kurzem.

Z těchto příkladů vyvozuje Mundell následující závěr: ideální je situace, kdy každá země disponuje mobilitou výrobních faktorů. V tomto ohledu je však skeptický a proto se prozatím řadil k odpůrcům společné měny a fixního kurzu.

Nemůžeme ovšem zatím spekulovat, zda pro zemi je plovoucí kurz výhodnější než fixní kurz. Existují další důležité faktory, které bude práce dále rozebírat a napomohou vytvořit si vlastní názor na výhody a nevýhody jednotné měny a fixního kurzu.

Ve své původní práci čerpal Mundell z keynesiánských předpokladů. Věřil tedy, že monetární a fiskální politika jsou prostřednictvím svého vlivu na agregátní poptávku účinným nástrojem k řešení dopadů poptávkových a nabídkových šoků. Opomíjel také důležitý faktor očekávání ekonomických subjektů, považoval je za statická.

Nový model Mundellovy teorie OCA obsahuje spíše argumenty ve prospěch společné měny. Zabývá se zde otázkou držby mezinárodních rezerv, sdílení rizika a diversifikace portfolia. Podle jeho názoru, čím větší je objem peněz, který je kryt mezinárodně přijímanou měnou, tím větší rezervy má vláda k dispozici pro absorpci různých negativních událostí. Pokud navíc země spolu tvoří měnovou unii, společná měna umožní postižené zemi využít své rezervy i rezervy druhé členské země pro utlumení dopadů negativního šoku. Společná měna znamená v tomto případě i

³⁶ Appreciac je zhodnocení kurzu ve vztahu k druhé měně.

společné sdílení rizika. Následující příklad poslouží k názornému pochopení, jak je výhodné pro země spolu sdílet riziko.

Země A dodává svou úrodu na jaře do země B a země B dováží na podzim do země A dle vzájemné dohody. Země A i B drží 50 jednotek světové měny pro výkup úrody. Každá země produkuje 100 jednotek úrody, z toho 50 jednotek prodá. Výhody společné měny se projeví při nedostatku úrody např. v zemi B. Ta vyprodukuje místo 100 jednotek jen 70. To způsobí růst ceny za jednotku úrody jak pro zemi A tak pro zemi B, protože země B potřebovala 50 jednotek na zajištění úrody a země A 50 jednotek na výkup. Cena se zvýší z 1 jednotky měny za 1 jednotku úrody na 1,4 jednotky měny za 1 jednotku úrody. Společná měna zajišťuje automaticky rovné sdílení rizika mezi oběma zeměmi.

V novém modelu teorie OCA opouští Mundell předpoklad mobility pracovní síly, ale přesto tento výrobní faktor zůstává mezi klíčovými kritérii pro splnění optimality měnové oblasti. Na jeho dílo navazuje mnoho dalších autorů. Práce se bude snažit přiblížit myšlenky především dvou ekonomů – R. I. McKinnona a P. B. Kenena. Oba autoři připojují k teorii OCA další důležitá kritéria pro snížení nákladů z přijetí jednotné měny.

3.2 Optimální měnové oblasti podle Ronalda I. McKinnona

Podle Ronalda McKinnona není Mundellova mobilita faktorů postačující podmínkou pro OCA. „Optimální je podle McKinnona taková měnová oblast, ve které mohou být měnová a fiskální politika a plovoucí měnový kurz využívány ke splnění tří cílů: plné zaměstnanosti, stabilní cenové hladiny a vyrovnané platební bilance.“³⁷ Zabývá se dalším kritériem optimality – mírou otevřenosti ekonomiky a její vliv na vnější a vnitřní rovnováhu. Kritérium stupně otevřenosti ekonomiky definuje jako poměr obchodovatelného a neobchodovatelného zboží vyprodukovaného ekonomikou dané země. K obchodovatelnému zboží řadí jednak exportovatelné zboží, což je zboží domácí výroby z části vyvezené do zahraničí a z části spotřebováno domácími spotřebiteli a jednak importovatelné zboží, což je

³⁷ KUČEROVÁ, Z.: Teorie optimální měnové oblasti a možnosti její aplikace na země střední a východní Evropy. Praha: Národohospodářský ústav Josefa Hlávky, 2005, str. 24

zboží dovezeno ze zahraničí nebo zboží importního charakteru vyrobené a spotřebované v domácí ekonomice.

Na příkladu malé otevřené ekonomiky zpochybňuje režim plovoucího kurzu. V malé otevřené ekonomice s vysokým podílem obchodovatelného zboží vůči neobchodovatelnému, v důsledku deficitu obchodní bilance³⁸ dojde k depreciaci měny. Cena obchodovatelného zboží se změní se změnou kurzu, zatímco ceny neobchodovatelného zboží zůstanou neměnné. To povede ke zdražení importu a ke zlevnění exportu. Navíc se ale sníží kupní síla obyvatelstva vzhledem k otevřenosti ekonomiky. Následkem bude tlak na zvýšení mezd a dojde tak k inflaci. Malá otevřená ekonomika tak nemůže využívat výhod plovoucího kurzu, neboť přijímá ceny určené v zahraničí.

McKinnon zpochybňuje pohyblivý kurz jako efektivní nástroj makroekonomické politiky v otevřené malé ekonomice. Pohyblivé kurzy jsou vhodné pouze pro uzavřené ekonomiky. Pro malé otevřené ekonomiky s vysokým podílem mezinárodního obchodu je výhodnější využívat režim fixního kurzu. V případě deficitu obchodní bilance by stačilo přesunout poptávku od importovaného zboží k domácí výrobě.

3.3 Optimálních měnové oblasti podle P. B. Kenena

V případě Mundellovy studie modelu OCA byly použity jen dva druhy produktů (pro zjednodušení analýzy). Ekonom P. B. Kenen toto zjednodušení odstraňuje a připojuje k teorii OCA další kritérium a to stupeň diverzifikace produkce. Podle jeho názoru ekonomika s dostatečnou diverzifikovanou produkcí nebude tolik postižena asymetrickými šoky. Země může být postižena například poklesem poptávky po určitém exportovaném zboží, ale to znamená, že se spotřebitelské preference přesunou k jinému druhu exportovaného zboží. Diverzifikace produkce napomáhá předcházet při šocích změnám nominálního měnového kurzu. Podle Kenena dostatečná diverzifikace produkce snižuje negativní dopady asymetrických šoků na

³⁸ Obchodní bilance je rozdíl mezi vývozem a dovozem zboží mezi domácí ekonomikou a zahraničím (vyjádřen v penězích).

ekonomiku, a proto je režim fixního kurzu nejvhodnější pro země s vysokou diverzifikací.

3.4 Kritéria optimální měnové oblasti

Optimální měnová oblast bývá vymežována splněním tzv. kritérií teorie OCA. Splnění těchto kritérií by mělo zaručit minimalizaci nákladů vstupu do měnové unie. Jedno z důležitých kritérií již práce představila v podání Roberta Mundella, který kladl důraz na mobilitu výrobních faktorů především pracovní síly. Dalším klíčovým kritériem je dle McKinnona míra otevřenosti ekonomiky, kterou definuje jako podíl obchodovatelného a neobchodovatelného zboží. Třetí již zmíněný autor zabývající se teorií OCA R. I. Kenen považuje za průkazné kritérium míru diverzifikace produkce dané země. Kromě těchto představených kritérií se v reakci na teorii OCA objevují ještě další kritéria nutná pro vstup do měnové unie.

Mezi další kritéria³⁹ patří:

1. „podobnost nabídkových a poptávkových šoků a hospodářských cyklů zemí měnové unie,
2. cenová a mzdová flexibilita,
3. fiskální transfery,
4. integrace finančních trhů,
5. podobná míra inflace,
6. stupeň politické integrace.“⁴⁰

Vysoká míra podobnosti struktury hospodářství členských zemí EMU je velmi důležitým požadavkem pro zamezení vzniku asymetrických šoků. Pokud by byla struktura hospodářství příliš rozdílná, dopadaly by na členské státy měnové unie

³⁹ MACHÁČEK M., KOTLÁN, V. (Finance a úvěr, 2001) ve své článku „EMU a asymetrické šoky: přehled adaptace a zajišťování“ rozdělují tato kritéria na mechanismy adaptace a zajišťování se proti nepříznivým následkům ekonomických šoků. Mechanismy adaptace zahrnují především pružné fungování trhu práce a pohyby relativních cen statků mezi regiony. Mechanismy zajišťování představují meziregionální sdílení rizika prostřednictvím trhu kapitálu a realizaci transferů z veřejného rozpočtu jednotlivým oblastem.

⁴⁰ KUČEROVÁ, Z.: Teorie optimální měnové oblasti a možnosti její aplikace na země střední a východní Evropy. Praha: Národohospodářský ústav Josefa Hlávky, 2005, str. 27

šoky asymetricky, tím by jednotná politika neúčinkovala stejným způsobem na všechny.

V případě fixního kurzu dochází k adaptaci na ekonomické šoky prostřednictvím změn cen a mezd. Změna reálného měnového kurzu je zajištěna právě tímto druhým kanálem adaptace. Při adaptaci dochází k poklesu relativních cen, což znamená deprecii reálného měnového kurzu. Depreciace měnového kurzu se projeví ve zvýšení cenové konkurenceschopnosti země a zvýšení zaměstnanosti.

Je důležité, aby byly změny cen a mezd v krátkém časovém období dostatečně pružné. Na pružnost mezd negativně působí odbory na trhu práce. Pod jejich tlakem vzniká nízká pružnost mezd směrem dolů a působí tak jako překážka v procesu adaptace.

Další možností adaptace na ekonomické šoky jsou institucionalizované mechanismy v podobě fiskálních transferů. Fiskální transfery mají dvojí úlohu. Zaprvé redistribuovat finanční prostředky do zemí s relativně nižší životní úrovní. Druhým účelem je sdílení rizika mezi zeměmi měnové unie. Na mezinárodní úrovni mají institucionalizované mechanismy podobu bilaterálních či multilaterálních dohod o vzájemné pomoci v případě válečného nebezpečí, přírodních katastrof či ekonomických problémů.

Funkčnost fiskálních transferů je podmíněna dalším kritériem, a to dostatečnou integrací finančních trhů mezi státy měnové unie. Jen tak je umožněn volný pohyb kapitálu.

Kritérium sladění míry inflace mezi státy měnové unie je velmi nutné ke zmírnění dopadu negativních šoků. V případě, že by jedna země dosahovala vyšší míry inflace než ostatní, docházelo by ke zhodnocení reálného kurzu. Fixní kurz by v dané zemi byl neudržitelný a klesala by konkurenceschopnost země.

Poslední kritérium optimální měnové oblasti spadá spíše do politické sféry. Stupeň politické integrace je závislý na ztotožnění se politických představitelů dané země s předepsanými postupy centrální politické autority.

Kritérií je velké množství a každé má své opodstatnění a provázanost či závislost na jiném kritériu. Práce se snaží proto vybrat ta nejdůležitější, o kterých se nejvíce ve spojení s měnovou unií debatuje. Tato kritéria bude blíže aplikovat do českého prostředí v následující kapitole. Obecně však lze dojít k závěru, že výhody spojené s přijetím společné měny porostou s účinnými adaptačními mechanismy.

4 Kritéria optimálních měnových oblastí v České ekonomice

Teorie OCA poskytuje řadu kritérií, která by měla být posuzována zeměmi, zda jsou vhodnými kandidáty pro členství v měnové unii.

Česká ekonomika do roku 2008 v důsledku rychlého hospodářského růstu postupně snižovala svůj odstup od průměrné ekonomické úrovně eurozóny a vykazovala rovněž prvky narůstající sladěnosti. Vývoj v posledních dvou letech byl však výrazně ovlivněn dopady světové finanční a hospodářské krize, která vedla k prudkému ekonomickému útlumu. V důsledku krize docházelo především k výraznému zhoršení výhledu veřejných financí. Zvýšily se úrokové diferenciály a kurzová volatilita, rozvolnila se integrace finančních trhů. Došlo také k přerušení trendu přibližování tuzemské cenové hladiny k eurozóně a nárůstu cyklické i strukturální nezaměstnanosti. Ve světle domácího vývoje a s přihlédnutím k fiskálním problémům v eurozóně v roce 2010 se situace v současnosti nejeví jako příznivá pro budoucí přijetí jednotné měny euro v České republice a podniknutí kroků k němu směřujících.⁴¹

4.1 Otevřenost české ekonomiky, obchodní a vlastnická provázanost

Obchodní i vlastnická provázanost přispívá k vyšší sladěnosti eurozóny a tím zvyšuje odolnost zemí vůči asymetrickým šokům.

Podle teorie OCA budou nejvíce profitovat na členství v měnové unii otevřené ekonomiky, neboť při zafixování národní měny dojde k odstranění rizika výkyvů měnového kurzu. Otevřenost ekonomiky můžeme posoudit na základě celkové hodnoty exportu a importu ve vztahu k HDP.

Česká republika je malou zemí s otevřenou ekonomikou, zásoba surovin je omezena, proto je vysoce závislá na mezinárodní ekonomické spolupráci. Obchodní provázanost s eurozónou roste a v dnešní době vykazuje 70% českého vývozu a 60%

⁴¹ Analýza stupně ekonomické sladěnosti České republiky s eurozónou, dokument ČNB 2010, str. 10, dostupné z WWW: <http://www.cnb.cz/miranda2/export/sites/www.cnb.cz/cs/menova_politika/strategicke_dokumenty/download/analyzy_sladenosti_2010.pdf> [cit. 2010-12-23].

českého dovozu. Celá Evropská unie je partnerem pro 85% českého vývozu a 70% českého dovozu.

Země střední a východní Evropy vykazují vysokou míru otevřenosti. Výjimkou je v tomto případě Polsko. To ale spíše potvrzuje souvislost mezi otevřeností země a její rozlohou.

Míra vlastnické provázanosti ČR s eurozónou souvisí s přílivem přímých zahraničních investic do ČR a naopak. Vlastnická provázanost s eurozónou je měřena podílem přímých investic z eurozóny na HDP a podílem přímých investic sledované země v eurozóně na HDP.

Tab. 1: Podíl přímých zahraničních investic z eurozóny na HDP (v %)

	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008
Česká republika	38,6	35,5	36,2	39,8	41,4	45,9	49
Rakousko	12,1	12,3	13,6	17,7	22,1	24,5	24,8
Německo	15,2	15,5	14,6	15	16,1	16,3	16,4
Portugalsko	20,7	19,6	20,3	22,5	27,3	-	-
Maďarsko	29,7	35,7	36,5	37,7	40,4	43	41,3
Polsko	16,1	17,7	23,3	23,3	26	28,2	23,9
Slovinsko	11,4	12,2	14	14,9	15,9	22	13,7
Slovensko	16,2	31,4	33	37,8	41,9	32,9	36,7

Zdroj: Analýza stupně ekonomické sladění České republiky s eurozónou, dokument ČNB 2010, str. 44, dostupné z WWW:

<http://www.cnb.cz/miranda2/export/sites/www.cnb.cz/cs/menova_politika/strategieke_dokumenty/download/analyzy_sladenosti_2010.pdf> [cit. 2010-12-23].

Pozn.: - = neznámý údaj

Podíl přímých zahraničních investic z eurozóny na HDP České republiky postupně roste a patří mezi nejvyšší v rámci porovnávaných zemí. Podíl přímých zahraničních investic ze zemí eurozóny na HDP v České republice je společně s Maďarskem a Slovenskem nejvyšší mezi srovnávanými zeměmi a trendově se zvyšuje. V roce 2009 se však příliv přímých zahraničních investic z eurozóny do České republiky podstatně snížil (zhruba na 43 mld. Kč ze 109 mld. Kč v roce 2008) v souvislosti s globální a hospodářskou krizí. V roce 2010 ale dochází k opětovnému oživení přílivu přímých zahraničních investic z eurozóny, který za první pololetí (62,3 mld. Kč) již převýšil úroveň celého předchozího roku. Naopak podíl českých

přímých investic na HDP v eurozóně je nevýznamný. Hodnoty v tabulce č. 2 ukazují, že zde ale přetrvává tendence růstu za poslední období.⁴²

Tab. 2: Podíl přímých investic z uvedených zemí do eurozóny na HDP (v

	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008
Česká republika	0,2	0,6	0,7	0,8	1	2,1	4,1
Rakousko	6,7	7	7,3	8,1	11	11,8	13,1
Německo	11,5	11,3	11	12	13,5	14,8	15,2
Portugalsko	10,1	10	10,9	12	13,2	-	-
Maďarsko	1,2	1,5	2,7	3,9	4,2	4,2	3,5
Polsko	0,3	0,4	0,6	0,5	1,7	1,6	1,8
Slovinsko	1,1	1,3	1,8	1,8	1,9	1,9	1,9
Slovensko	0,3	0,2	-0,3	-0,5	0,3	0,7	0,7

Zdroj: Analýza stupně ekonomické sladění České republiky s eurozónou, dokument ČNB 2010, str. 45, dostupné z WWW:

<http://www.cnb.cz/miranda2/export/sites/www.cnb.cz/cs/menova_politika/strategicke_dokumenty/download/analyzy_sladenosti_2010.pdf> [cit. 2010-12-23].

Pozn.: x = neznámý údaj

Výsledky kritéria otevřenosti české ekonomiky samy o sobě podporují zavedení eura. V ČR se vytváří dobré předpoklady pro zvyšování sladění s měnovou unií v této oblasti. Vysoká obchodní a vlastnická provázanost ČR s eurozónou by přispívala v případě členství v EMU k viditelným přínosům.

4.2 Mobilita a flexibilita na trhu práce, pružnost mezd

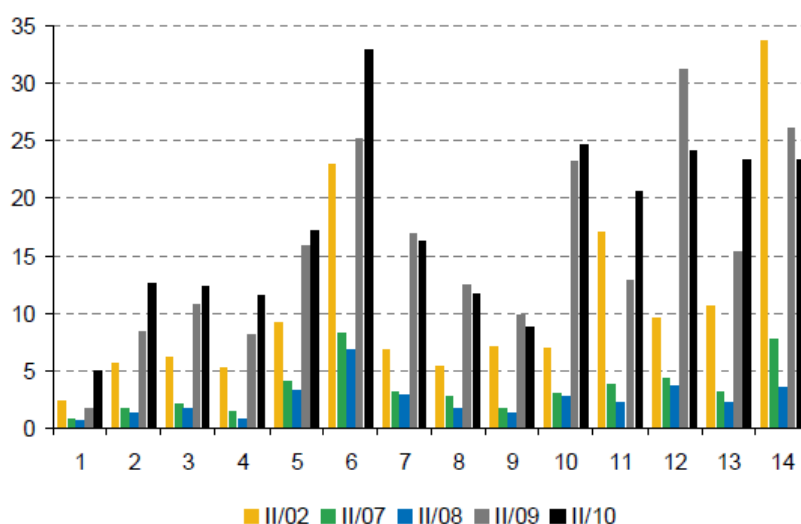
4.2.1 Mobilita a flexibilita na trhu práce

Kritérium mobility a flexibility na trhu práce označoval již samotný autor teorie OCA Robert Mundell za nezbytné pro fungování měnové unie. Z hlediska teorie OCA mobilitu a flexibilitu trhu práce lze posuzovat na základě ukazatelů trhu práce. Mezi nejvýznamnější patří ukazatel míry dlouhodobé nezaměstnanosti, regionální rozdíly v mírách nezaměstnanosti, míra ochrany pracovního trhu, přeshraniční migrace za prací.

⁴² Analýza stupně ekonomické sladění České republiky s eurozónou, dokument ČNB 2010, str. 44, dostupné z WWW:<http://www.cnb.cz/miranda2/export/sites/www.cnb.cz/cs/menova_politika/strategicke_dokumenty/download/analyzy_sladenosti_2010.pdf> [cit. 2010-12-23].

Český trh práce je charakteristický poměrně malou mobilitou a flexibilitou pracovní síly, rostoucí minimální mzdou, přísnými regulačními opatřeními na ochranu zaměstnanosti. Český trh práce charakterizuje poměrně vysoká dlouhodobá strukturální nezaměstnanost, ale s postupnou tendencí klesat, a vysoké rozdíly mezi jednotlivými kraji v nezaměstnanosti. Příčinou tohoto negativního stavu je nesoulad mezi nabídkou práce a poptávkou po práci. Tento nesoulad lze vyjádřit rozdíly v počtech nezaměstnaných na volné pracovní místo v krajích. Obr. č. 1 ukazuje, že rozdíly v počtu nezaměstnaných na volné pracovní místo jsou mezi jednotlivými kraji vysoké, nejvyšších hodnot je dosahováno v kraji Moravskoslezském a Ústeckém, ačkoli do roku 2008 se rozdíly snižovaly. V souvislosti s ekonomickou recesí došlo v roce 2009 k výraznému nárůstu sledovaného ukazatele ve všech krajích, nejvíce v kraji Olomouckém, Moravskoslezském, Ústeckém a na Vysočině. V roce 2010 došlo k dalšímu zvýšení počtu nezaměstnaných na volné pracovní místo ve všech krajích s výjimkou kraje Libereckého, Královéhradeckého, Pardubického, Olomouckého a Moravskoslezského, kde došlo oproti roku 2009 ke snížení tohoto ukazatele. Regionální rozdílnost (disparita) v nezaměstnanosti patří mezi nejvyšší mezi členskými státy EU.

Obr. 1: Počet nezaměstnaných na volné pracovní místo v krajích

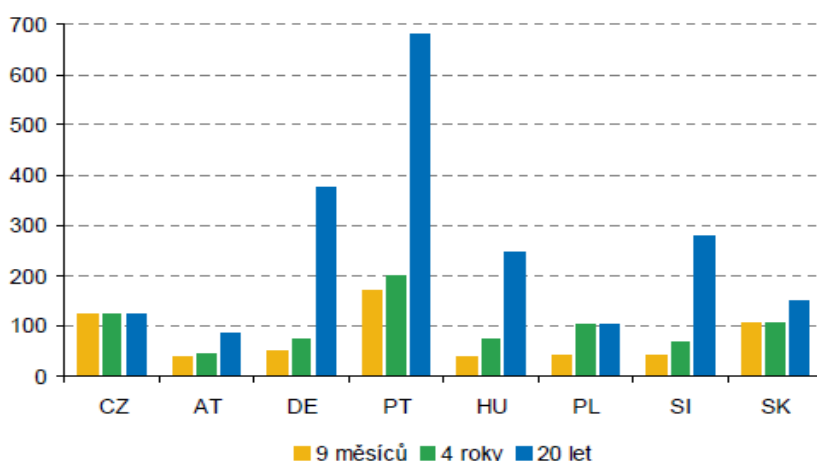
Poznámka: 1 – Praha; 2 – Středočeský; 3 – Jihočeský; 4 – Plzeňský; 5 – Karlovarský; 6 – Ústecký; 7 – Liberecký; 8 – Královéhradecký; 9 – Pardubický; 10 – Vysočina; 11 – Jihomoravský; 12 – Olomoucký; 13 – Zlínský; 14 – Moravskoslezský.

Zdroj: Analýza stupně ekonomické sladěnosti České republiky s eurozónou, dokument ČNB 2010, dostupné z WWW:

<http://www.cnb.cz/miranda2/export/sites/www.cnb.cz/cs/menova_politika/strategie_dokumenty/download/analyzy_sladenosti_2010.pdf> [cit. 2010-12-24].

Pružnost trhu práce je významně vytvářena institucionálními pravidly. Dávkový systém nevytváří motivující prostředí především pro dlouhodobě nezaměstnané s nízkou kvalifikací. Vysoké náklady na individuální propouštění zaměstnanců (zejména v období relativně krátce po uzavření pracovní smlouvy resp. po uplynutí zkušební doby) mají za následek nižší tvorbu pracovních míst, především pro absolventy a mladistvé. Kombinace vysokých nákladů na propouštění zaměstnanců ve stálých zaměstnáních a nízké regulace dočasných zaměstnání posiluje pozici zaměstnanců ve stálých zaměstnáních vůči pracovníkům v dočasných zaměstnáních, u kterých se tímto snižuje šance získat stálá zaměstnání. Podle údajů OECD byly v České republice v roce 2010 podmínky pro individuální propouštění zaměstnanců přísnější než ve srovnávaných zemích s výjimkou Portugalska a Slovinska. Náklady na propouštění zaměstnanců jsou v České republice relativně vysoké zejména u kontraktů, které trvají krátce (obr. 2). Toto institucionální nastavení může negativně ovlivnit tvorbu pracovních míst a dlouhodobou nezaměstnanost v České republice. Kombinace sociálních dávek s vyšším daňovým zatížením může podporovat nezaměstnanost. Rostoucí minimální mzda může mít v interakci s vyšším zdaněním práce negativní vliv na tvorbu nových pracovních míst. Mobilitu pracovní síly České republiky omezuje nejen přirozená jazyková bariéra, ale i dominance vlastnického bydlení.

Obr. 2 : *Náklady na individuální ukončení smlouvy na dobu neurčitou v roce 2008 podle délky trvání pracovní smlouvy (počet dnů vyplácené mzdy)*

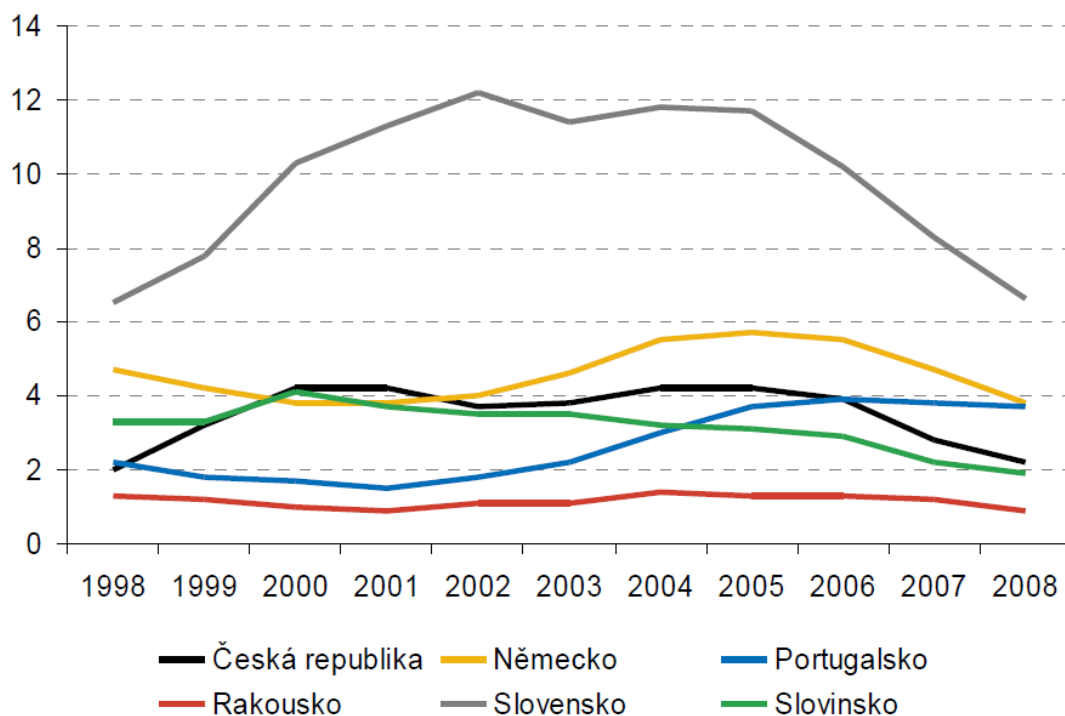
Zdroj: Analýza stupně ekonomické sladění České republiky s eurozónou, dokument ČNB 2010, dostupné z WWW:

<http://www.cnb.cz/miranda2/export/sites/www.cnb.cz/cs/menova_politika/strategicke_dokumenty/download/analzy_sladenosti_2010.pdf> [cit. 2010-12-26].

Pozn.: CZ: Česká republika, AT: Rakousko, DE: Německo, PT: Portugalsko, HU: Maďarsko, PL: Polsko, SI: Slovinsko, SK: Slovensko

Obrázek č. 3 nám představuje jeden ze základních ukazatelů stavu trhu práce. Dlouhodobá nezaměstnanost je spojena s výraznými strukturálními změnami v zemi. Vývoj naznačuje, že v České republice mohlo od roku 2006 docházet k mírnému strukturálnímu zlepšení na trhu práce, které však od poloviny roku 2008 v důsledku počátku finanční a hospodářské krize ustalo. V letech 2009 a 2010 došlo k nárůstu dlouhodobé nezaměstnanosti. Některé analýzy zároveň ukazují, že pokles nezaměstnanosti v ČR v předchozím období byl z velké části cyklický a ke znatelnému zlepšení strukturální nezaměstnanosti pravděpodobně nedošlo.⁴³

Obr. 3: Dlouhodobá nezaměstnanost: podíl osob více než rok bez práce na pracovní síle (v %)

Zdroj: Vyhodnocení plnění maastrichtských konvergenčních kritérií a stupně ekonomické sladění ČR s eurozónou (Společný dokument MF ČR a ČNB schválený vládou ČR), 2009, dostupné z WWW: <http://www.zavedenieura.cz/cps/rde/xbcr/euro/Vyhodnoceni_Maastricht_2009_pdf.pdf> [cit. 2010-12-20].

4.2.2 Pružnost mezd

Pružnost mezd představuje další možný stabilizační mechanismus při ekonomických šocích. Analýzy ukazují, že pružnost reálných mezd v ČR byla v

⁴³ Analýza stupně ekonomické sladění České republiky s eurozónou, dokument ČNB 2010, str. 80, dostupné z WWW: <http://www.cnb.cz/miranda2/export/sites/www.cnb.cz/cs/menova_politika/strategie_dokumenty/download/analyzy_sladenosti_2010.pdf> [cit. 2010-12-25].

minulém období nízká, podobně jako v ostatních srovnávaných zemích. Vývoj nominálních mezd v posledních dvou letech však vykazuje známky pružnosti. Krize zasáhla podniky především v oblasti snížení poptávky. Přibližně dvě třetiny podniků reagovaly na krizi zmrazením mezd, využívány jsou i jiné způsoby snižování nákladů práce, například zkrácení pracovního týdne. Reakce prostřednictvím snížení nominálních mezd je méně rozšířená, ale podobně jako u zmrazení mezd častější ve srovnání s obdobím před krizí.⁴⁴ Reakce mezd na změny v poptávce po práci jsou jedním z řešení pro zachování nízké nezaměstnanosti. Elasticita reálných mezd zobrazuje míru přizpůsobení mezd na změnu v nezaměstnanosti. Elasticita může nabývat kladných i záporných hodnot. Kladné hodnoty poukazují na absenci pružnosti mezd, záporné hodnoty naznačují opak. Elasticitu změříme pomocí odhadu Phillipsovy křivky⁴⁵.

Tab. 3: Elasticita mezd na míru nezaměstnanosti

	1996-2001	2001-2010
Česká republika	-0,018	0,003
Rakousko	-0,09	-0,003
Německo	-	-0,012
Portugalsko	-0,012	-0,017
Maďarsko	-0,041	-0,037
Polsko	-0,027	-0,002
Slovinsko	0,001	-0,019
Slovensko	-0,032	0,013
EU-16	-	-0,017

Zdroj: Analýza stupně ekonomické sladěnosti České republiky s eurozónou, dokument ČNB 2010, str. 74, dostupné z WWW:

<http://www.cnb.cz/miranda2/export/sites/www.cnb.cz/cs/menova_politika/strategieke_dokumenty/download/analzy_sladenosti_2010.pdf> [cit. 2010-12-25].

Pozn.: - = neznámý údaj, hodnoty ukazatele pro eurozónu je definován na úrovni 16 členů

Pro malou ekonomiku není přijatelné, aby sdílela kurz s jinou velkou ekonomikou a současně neexistoval jednotný trh práce, neboť by nebyla schopna vstřebávat ekonomické šoky. Vzhledem k několikaletému fungování měnové unie bez

⁴⁴ Vyhodnocení plnění maastrichtských konvergenčních kritérií a stupně ekonomické sladěnosti ČR s eurozónou (Společný dokument MF ČR a ČNB schválený vládou ČR), 2010, str.21, dostupné z WWW: <http://www.cnb.cz/cs/menova_politika/strategieke_dokumenty/pristoupeni_emu.html> [cit. 2010-12-26].

⁴⁵ Phillipsovy křivka zachycuje vztah mezi mírou inflace a mírou nezaměstnanosti. Odhady Phillipsovy křivky jsou provedeny pomocí statistické metody nejmenších čtverců.

dostatečné mobility na trhu práce nelze ale namítat, že by i přesto nemohla přinášet výhody členským státům.

4.3 Diverzifikace výrobní struktury, strukturální podobnost

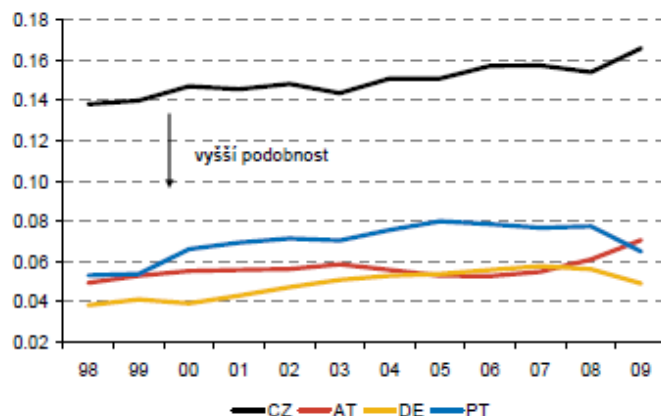
Diverzifikací výrobní struktury se rozumí rozmanitost specializací ve výrobě. Čím vyšší je rozmanitost ve výrobě, tím více se snižuje riziko výskytu asymetrických šoků. I kdyby země s vysokou diverzifikací byla postižena asymetrickým šokem, došlo by k postižení jen určité produkční specializace, která by byla nahrazena substitutem.

Česká republika bohužel toto kritérium nespĺňuje. Je až příliš závislá na průmyslu, který tvoří i největší vývozní artikl. Změna v preferenci zahraniční poptávky po našich automobilech by mohla představovat vznik ekonomického asymetrického šoku.

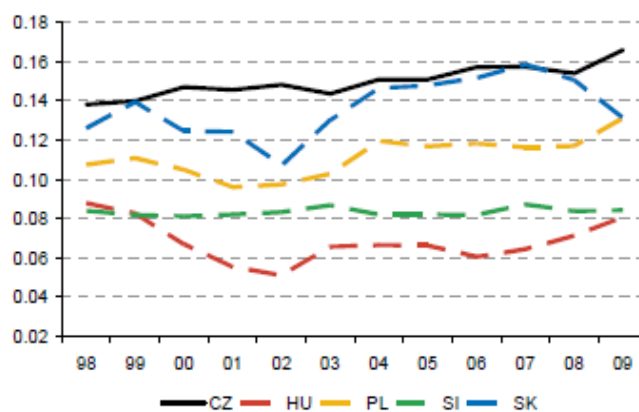
Vyšší podobnost struktury ekonomické aktivity může také přispět ke snížení rizika asymetrických šoků. Strukturální podobnost ekonomik vyjadřujeme pomocí Landesmannova strukturálního koeficientu. Koeficient porovnává podíly šesti odvětví⁴⁶ ekonomiky na celkové přidané hodnotě a může nabývat hodnot v intervalu [0, 1]. Čím blíže jsou hodnoty porovnávaných zemí k nule, tím je struktura ekonomik sladnější.

⁴⁶ Do prvního odvětví spadá zemědělství, lesnictví a rybolov. Druhé tvoří průmysl. Třetí je zastoupeno stavebnictvím. Čtvrté odvětví obsahuje velkoobchod, maloobchod, opravy, ubytování, doprava a komunikace. Páté odvětví zastupuje finanční zprostředkování, reality, pronájem a podnikatelské činnosti. Poslední šesté odvětví reprezentují ostatní služby.

Obr. 4: Strukturální podobnost ve vztahu k eurozóně a k dalším zemím EU
Porovnání České republiky s Rakouskem, Německem a Portugalskem

Porovnání České republiky s Maďarskem, Polskem, Slovinskem a Slovenskem

Zdroj: Analýza stupně ekonomické sladění České republiky s eurozónou, dokument ČNB 2010, str. 36, dostupné z WWW: <http://www.cnb.cz/miranda2/export/sites/www.cnb.cz/cs/menova_politika/strategicke_dokumenty/download/analyzy_sladenosti_2010.pdf> [cit. 2010-12-24].

Pro Českou republiku je podle obrázku č. 4 Landesmannův koeficient nejvyšší z porovnávaných zemí a pohybuje se nejdále od nuly. Z toho vyplývá, že struktura ekonomických aktivit ostatních srovnávaných zemí je vzhledem k hodnotám jejich koeficientu daleko sladnější s eurozónou než v případě ČR. Odlišnost struktury přidané hodnoty ČR je především výsledkem vysokého podílu průmyslu a zaostávajícímu sektoru služeb ve srovnání s jinými zeměmi EU. Je nadále důležité sledovat sladění výrobních struktur a podíl jednotlivých ekonomických sektorů v zemích eurozóny s ČR. V současné době převládá nízká diverzifikace výrobní struktury a malá sladění ekonomické aktivity s eurozónou.

4.4 Sladěnost hospodářského cyklu

Náklady plynoucí ze ztráty vlastní měnové politiky ČR budou citelné zejména v případě, že česká ekonomika nebude sladěna s ekonomikou eurozóny. S vyšší sladěností budou rizika přistoupení ČR k eurozóně klesat.

Důležitým ukazatelem podobnosti české ekonomiky s eurozónou je dosažený stupeň reálné ekonomické konvergence. Její vyšší úroveň přispívá k vyšší podobnosti dlouhodobého rovnovážného vývoje. Nepřímo může přispět také k nižší pravděpodobnosti nesladěného vývoje v kratším období. S vyšším stupněm konvergence v ekonomické úrovni dosaženým před vstupem do ERM II a přijetím eura lze očekávat další nárůst relativní cenové úrovně, což sníží možné budoucí tlaky na růst cenové hladiny a rovnovážné posilování reálného kurzu. Proces konvergence ekonomické úrovně i cenové hladiny se v posledních šesti letech urychlil. V roce 2009 dosáhla ČR v HDP na hlavu 73 % průměru eurozóny, což představuje mírně vyšší životní úroveň než v nejméně vyspělých zemích eurozóny.⁴⁷

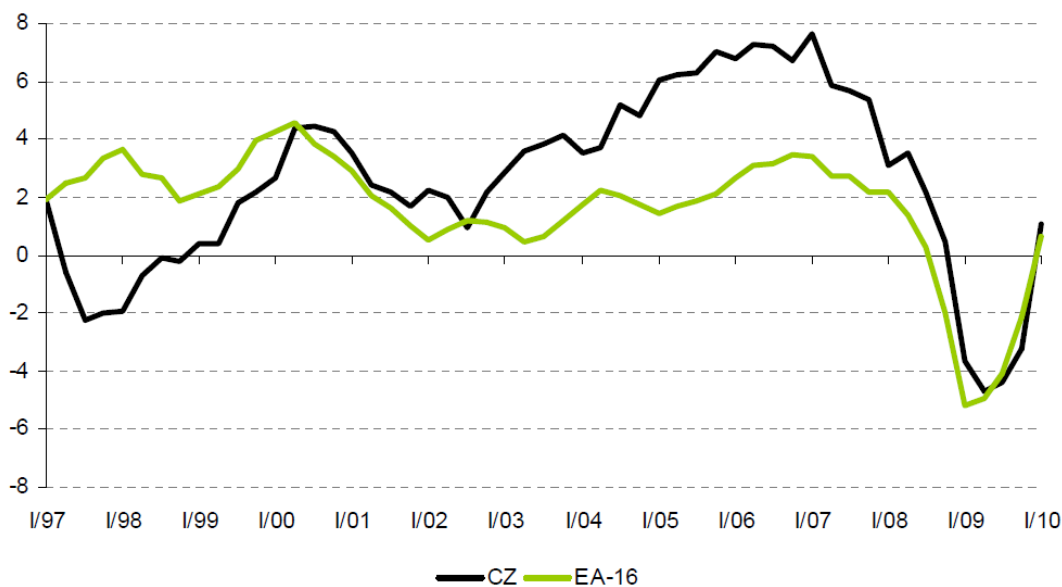
Hospodářský cyklus reprezentuje směsici ekonomických šoků a reakcí národní ekonomiky na tyto šoky. Expanzivní fázi cyklu reprezentují pozitivní šoky, fáze recese je typická pro negativní nabídkové a poptávkové šoky.

Z obrázku č. 5 je patrný podobný vývoj HDP v naší ekonomice a ekonomice eurozóny. Provedené analýzy ukazují zvýšení korelace celkové ekonomické aktivity ČR a eurozóny v posledním období, podobně je tomu u vývoje aktivity v průmyslu či vývozní aktivity. Výrazný nárůst sledovaných korelací zejména v posledním období, včetně korelace nabídkových šoků, je však třeba brát s velkou dávkou obezřetnosti, neboť právě tyto ukazatele jsou silně ovlivněny globálním hospodářským útlumem a následným pozvolným oživením ekonomické aktivity v posledním období, které

⁴⁷ Vyhodnocení plnění maastrichtských konvergenčních kritérií a stupně ekonomické sladěnosti ČR s eurozónou (Společný dokument MF ČR a ČNB schválený vládou ČR), 2010, str.16-17, dostupné z WWW:<http://www.cnb.cz/miranda2/export/sites/www.cnb.cz/cs/menova_politika/strategie_dokumenty/download/maastricht_vyhodnoceni_2010.pdf> [cit. 2010-12-26].

probíhaly v České republice a v eurozóně současně. Pozorované zvýšené korelace tak nemusí být dobrým indikátorem budoucího vývoje.⁴⁸

Obr. 5: Sladěnost ekonomického cyklu ČR s eurozónou
Růst HDP v České republice a EA -16 (v %, meziročně, sezónně očištěno)

Zdroj: Vyhodnocení plnění maastrichtských konvergenčních kritérií a stupně ekonomické sladěnosti ČR s eurozónou (Společný dokument MF ČR a ČNB schválený vládou ČR), 2010, str.18, dostupné z WWW:<http://www.cnb.cz/miranda2/export/sites/www.cnb.cz/cs/menova_politika/strategieke_dokumenty/download/maastricht_vyhodnoceni_2010.pdf> [cit. 2010-12-26].
 Pozn.: Hodnota ukazatele pro eurozónu je definován na úrovni 16 členů

Problémem při posuzování připravenosti pro členství v měnové unii je obtížná kvantifikace OCA kritérií a určení jejich optimální hodnoty. Musíme též přihlížet k faktu, že kritérií je nepřeborné množství a nelze všechny bezpodmínečně splnit. U některých kritérií může dojít ke konvergenci až po vstupu do měnové unie.

⁴⁸ Vyhodnocení plnění maastrichtských konvergenčních kritérií a stupně ekonomické sladěnosti ČR s eurozónou (Společný dokument MF ČR a ČNB schválený vládou ČR), 2010, str.18, dostupné z WWW:<http://www.cnb.cz/miranda2/export/sites/www.cnb.cz/cs/menova_politika/strategieke_dokumenty/download/maastricht_vyhodnoceni_2010.pdf> [cit. 2010-12-26].

5 Konvergenční kritéria

Vstupem do Evropské unie roku 2004 se Česká republika spolu s dalšími deseti zeměmi zavázala k přistoupení do EMU a přijetí společné měny - eura. Nové členské země, na rozdíl od Velké Británie a Dánska, které si při sjednávání maastrichtské smlouvy vyjednaly tzv. opt-out, trvalou výjimku na zavedení eura nemají. Závazek přijmout v budoucnu jednotnou měnu bylo jednou z podmínek pro jejich jednání o vstupu do EU. Euro by mělo být přijato tehdy, budou-li splněny podmínky podle článku 121 Smlouvy o založení ES. Mezi ně patří kompatibilita národní legislativy včetně legislativy upravující postavení národních centrálních bank a splnění maastrichtských kritérií nominální konvergence udržitelným způsobem. Vyhodnocovány jsou i další možné faktory - vývoj samotného eura, dosažený stupeň integrace, vývoj platební bilance, jednotkových mzdových nákladů a podobně.⁴⁹ Vyhodnocení tak nespočívá pouze v mechanické kontrole plnění nastavených hodnot kritérií.

Jak už bylo výše v této práci uvedeno, pro vstup do eurozóny musí stát splnit maastrichtská konvergenční kritéria. Smyslem těchto kritérií je sladit makroekonomické ukazatele kandidátských zemí s eurozónou a připravit je na přijetí společné měny euro. Plnění kritérií je pravidelně jednou za dva roky vyhodnocováno v Konvergenční zprávě, kterou zpracovává Evropská komise spolu s Evropskou centrální bankou. Jednotlivá kritéria jsou hodnocena striktně a klade se důraz nejen na jejich současný stav, ale i předpokládaný vývoj v následujících obdobích.

Každý z nových členů Evropské unie má povinnost formulovat svoji strategii a načasování přijetí eura. V souladu s tím v roce 2003 česká vláda schválila dokument „Strategie přistoupení České republiky k eurozóně“⁵⁰ (dále jen Strategie), který byl připraven ve spolupráci s Českou národní bankou. V roce 2007 byla vydaná „Aktualizovaná strategie přistoupení České republiky k eurozóně“

⁴⁹ PETR PROCHÁZKA, ALENA SOJKOVÁ.: časopis Bankovníctví rubrika: Fokus - načasování Českého vstupu do EMU, 20.1.2006, str. 8

⁵⁰ Tento dokument byl vypracován roku 2003 na základě spolupráce vlády ČR a ČNB. V roce 2007 byl aktualizován, vzhledem k tomu, že původní Strategie nebyla naplněna.

Strategie popisuje základní východiska procesu zapojení ČR do eurozóny a projednává jeho očekávané přínosy i rizika. Dokument doporučil přistoupení ČR k eurozóně v období 2009 – 2010. Konstatuje, že přijetí eura bude pro českou ekonomiku výhodné, avšak za určitých vyjmenovaných předpokladů. Za předpokladu plnění maastrichtských kritérií, zvýšení pružnosti české ekonomiky, zejména pružnosti trhu práce, uskutečňování reforem veřejných financí, dosažení dostatečného stupně reálné konvergence⁵¹ a přiměřeného postupu strukturálních reforem zajišťujících dostatečnou ekonomickou sladěnost se zeměmi eurozóny.

Strategie rovněž vymezovala podmínky vstupu a rámcovou délku setrvání v kurzovém mechanismu ERM II s ohledem na plnění kurzového konvergenčního kritéria v podmínkách české ekonomiky. Strategie konstatovala, že se ČR zapojí do kurzového mechanismu ERM II pouze „na dobu nezbytnou pro splnění kurzového kritéria a technickou přípravu přijetí eura“⁵².

Původní Strategie přistoupení ČR k eurozóně nebyla naplněna. V roce 2007 byla vydaná „Aktualizovaná strategie přistoupení České republiky k eurozóně“ a datum budoucího přistoupení ČR k eurozóně se posunulo za původní uvažovaný horizont let 2009 - 2010. Přínosem Strategie se stala procedura pravidelného vyhodnocování připravenosti české ekonomiky na vstup do měnové unie. Tato jakási každoroční aktualizace posouzení stavu české ekonomiky rozebírá domácí i zahraniční vývoj, neboť se vláda a ČNB ve Strategii zavázaly každoročně hodnotit připravenost ČR na její přistoupení k eurozóně jak z hlediska současného a očekávaného plnění maastrichtských konvergenčních kritérií, tak z hlediska ekonomické sladěnosti ČR s eurozónou.

5.1 Nominální konvergence

Měřítkem nominální konvergence je plnění čtyř konvergenčních kritérií: „vysokého stupně cenové stability, dlouhodobé udržitelnosti veřejných financí hodnocené prostřednictvím vývoje vládního deficitu a vládního dluhu; stability

⁵¹ Reálnou konvergencí se označuje přibližování ekonomické úrovně k vyspělejším zemím.

⁵² Aktualizovaná strategie přistoupení České republiky k eurozóně. Společný dokument vlády ČR a ČNB, 2007. dostupné z WWW:

<http://www.zavedenieura.cz/cps/rde/xchg/euro/xsl/dokumenty_strategie_cr_uerozony_382.html> [cit. 2010-12-10].

měnového kurzu hodnocené pohybem kurzu uvnitř normálního flukтуаčního rozpětí systému ERM II po období dvou let bez devalvace; a stálosti nominální konvergence odrážející se v úrovni dlouhodobých úrokových měr.“

Všechna konvergenční kritéria jsou vymezena Smlouvou o založení ES (dále jen Smlouva) a specifikována v Protokolu o konvergenčních kritériích a Protokolu o postupu při nadměrném schodku, které jsou připojeny ke Smlouvě. Definice konvergenčních kritérií jsou čerpány z dokumentu Ministerstva financí ČR a ČNB pod názvem „Vyhodnocení plnění maastrichtských konvergenčních kritérií a stupně ekonomické sladění ČR s eurozónou“.

5.1.1 Kritérium cenové stability

Podle čl. 1 Dodatkového protokolu ke Smlouvě o ES o konvergenčních kritériích, uvedených v článku 121 Smlouvy o založení Evropského společenství je kritérium cenové stability vymezeno takto: průměrná inflační míra v zemi nesmí po dobu 12 měsíců překročit průměrnou míru inflace tří členských zemí s nejnižší mírou o více než 1,5 procentního bodu. Indikátor inflace je měřen pomocí spotřebitelského cenového indexu s přihlédnutím k rozdílnému vymezení pojmů v jednotlivých členských státech.

Toto kritérium se opírá o ukazatel míry inflace počítaný pomocí harmonizovaného indexu spotřebitelských cen⁵³ (HICP) ve smyslu Nařízení ES 2494/95 Rady EU z 23. Října 1995 vztahujícího se k HICP, ve znění nařízení ES 1617/1999. Míra inflace neboli růst cenové hladiny vyjadřuje, jakým způsobem se v ekonomice za posledních 12 měsíců vyvíjely ceny zboží a služeb. Tento vývoj cen se sleduje pomocí spotřebitelského koše, ve kterém jsou zahrnuty nejčastěji spotřebovávané zboží a služby a který reprezentuje spotřebu průměrné domácnosti. Jednotlivým položkám v koši se přisuzují váhy podle toho, jak se daná položka podílí na celkové spotřebě domácností. Spotřebitelské koše se země od země liší, ale aby bylo možné vývoj inflace porovnávat, používá EU unifikovaný spotřebitelský

⁵³ Jedná se o průměr posledních 12 měsíců proti průměru předchozích 12 měsíců (růst v %)

koš, pomocí kterého se počítá HICP vyjadřující meziroční procentní přírůstek spotřebitelských cen.

Vývoj tohoto kritéria od roku 2006 a odhad plnění na roky 2010 až 2012 v ČR nám ukazuje tabulka č. 4 „Harmonizovaný index spotřebitelských cen“.

Tab. 4: Harmonizovaný index spotřebitelských cen (průměr posledních 12 měsíců proti průměru předchozích 12 měsíců, růst v %)

	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013
Průměr 3 zemí EU s nejnižší inflací	1,3	2,6	0	0,7	1,2	1,2	1,2
Hodnota kritéria	2,8	4,1	1,5	2,2	2,7	2,7	2,7
Česká republika	3	6,3	0,6	1,4	2,3	1,7	1,7

Zdroj: Vyhodnocení plnění maastrichtských konvergenčních kritérií a stupně ekonomické sladění ČR s eurozónou (Společný dokument MF ČR a ČNB schválený vládou ČR), 2010, str.12-14, dostupné z WWW: <http://www.cnb.cz/miranda2/export/sites/www.cnb.cz/cs/menova_politika/strategicke_dokumenty/download/maastricht_vyhodnoceni_2010.pdf> [cit. 2010-12-26].

Pozn.: Pro roky 2011-2013 jde o odhad ČNB ze září roku 2010

Z tabulky je patrné, že v roce 2007 ČR kritérium plní, v roce 2008 kritérium splněno nebylo. Jednalo se o vliv jednorázového šoku, který byl způsoben úpravou nepřímých daní v souvislosti s reformou veřejných financí. Zvýšení snížené 5% sazby DPH na 9% a zvýšení spotřební daně tabákových výrobků a do třetice zvýšení ekologické daně pravděpodobně zapříčiní vyšší míru inflace. Po odeznění tohoto šoku by se měla inflace vrátit na nižší úroveň bezproblémového plnění tohoto kritéria. Lze tak dedukovat na základě dění v roce 2004, kdy došlo k úpravě nepřímých daní a tím vyvolaný přechodný nárůst inflace způsobil dočasné neplnění kritéria.

Překročení hodnoty inflačního kritéria může být způsobeno i výrobovými inovacemi a zvyšováním jejich kvality. To je pro naši zemi s prozatím nízkou reálnou konvergencí důležitým faktem, který může způsobovat fiktivní inflaci.

V roce 2009 splnila ČR kritérium cenové stability vlivem výrazné dezinflace, zapříčiněné jednak odezněním převážně jednorázových nákladových faktorů z minulého období a jednak vlivem ekonomické recese. Dezinflace vyvrcholila ve 2. čtvrtletí 2010, od té doby dochází k pozvolnému růstu cen, který je zapříčiněn jednak administrativními opatřeními (zvýšení obou sazeb DPH o 1 p.b. a zvýšení

spotřebních daní z tabákových výrobků, lihu a piva a pohonných hmot), jednak rostoucími cenami ropy, potravin a ve druhém čtvrtletí i meziročně slabším kurzem CZK/USD. Kritérium cenové stability plní ČR od září 2009.

Cenový vývoj ČR v letech 2011–2013 bude ovlivňován vedle standardních faktorů i nadále nezanedbatelným příspěvkem administrativních opatření. Kritérium cenové stability by však ze strany ČR mělo být pro roky 2011–2013 plněno, pokud nenastanou neočekávané jednorázové šoky. K udržitelnému plnění tohoto kritéria i v dalším období napomůže také nově nastavený inflační cíl ČNB. Je však žádoucí, aby v období rozhodném pro vyhodnocení kritéria (tj. období účasti v ERM II) nedocházelo k významným proinflačním úpravám nepřímých daní či jiným administrativním opatřením v oblasti spotřebitelských cen. Ty by totiž splnění kritéria znesnadňovaly.⁵⁴

5.1.2 Kritérium deficitu státního rozpočtu

Kritérium deficitu státního rozpočtu sleduje udržitelnost státních financí z krátkodobého až střednědobého hlediska. Smlouva o ES a její Dodatkový protokol o proceduře nadměrného schodku stanoví ve svém čl. 1, že deficit státního rozpočtu země nesmí překročit 3% hrubého domácího produktu. Čl. 104 stanovují výjimku, která umožňuje splnění tohoto kritéria i pro státy, kterým deficit překročí hodnotu 3%. Toto kritérium je splněno rovněž v případě, že se dojde k závěru, že rozpočtový schodek podstatně klesal či přesah doporučené hodnoty je výjimečný, dočasný a zůstává k doporučené hodnotě blízko. V případě této alternativy nastává problém při jejím výkladu.⁵⁵

Toto kritérium dlouhodobě ČR neplní. Na základě negativních výsledků a doporučení Rady ECOFIN⁵⁶ vláda přistoupila k fiskálním opatřením a zavazuje se k postupnému snižování vládního deficitu pod úroveň 3% HDP.

⁵⁴ Vyhodnocení plnění maastrichtských konvergenčních kritérií a stupně ekonomické sladění ČR s eurozónou (Společný dokument MF ČR a ČNB schválený vládou ČR), 2010, str.9, dostupné z WWW:<http://www.cnb.cz/miranda2/export/sites/www.cnb.cz/cs/menova_politika/strategicke_dokumenty/download/maastricht_vyhodnoceni_2010.pdf> [cit. 2010-12-26].

⁵⁵ TOMÁŠEK, M.: Evropské měnové právo. Praha: C.H.Beck, 2004, str. 54-55

⁵⁶ Rada ministrů hospodářství a financí (The Economic and Financial Affairs Council – ECOFIN) je jednou z devíti formací Rady ministrů zemí EU.

Tab. 5: Deficit státního rozpočtu (v % HDP)

	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013
Hodnota kritéria	-3	-3	-3	-3	-3	-3	-3
Česká republika	-0,7	-2,7	-5,8	-5,1	-4,6	-3,5	-2,9

Zdroj: Vyhodnocení plnění maastrichtských konvergenčních kritérií a stupně ekonomické sladění ČR s eurozónou (Společný dokument MF ČR a ČNB schválený vládou ČR), 2010, dostupné z WWW: <http://www.cnb.cz/miranda2/export/sites/www.cnb.cz/cs/menova_politika/strategicke_dokumenty/download/maastricht_vyhodnoceni_2010.pdf> [cit. 2010-12-26].

Pozn.: Pro roky 2011-2013 jde o fiskální výhled MF

Hlavním důvodem nárůstu deficitu v posledních letech je růst výdajů ze státního rozpočtu v poměru s HDP. Nárůst výdajů je způsoben zejména růstem mandatorních a quasi-mandatorních výdajů. V oblasti mandatorních výdajů se jedná o povinné výdaje státního rozpočtu, kterým nejvíce dominují sociální transfery, platby na penzijní připojištění, stavební spoření, platby do zdravotního pojištění. Quasi-mandatorní výdaje představují výdaje na obranu a mzdy zaměstnanců ve veřejné správě. Mandatorní výdaje v současné době zabírají přes 60% celkových výdajů ze státního rozpočtu (viz tabulka č. 6).

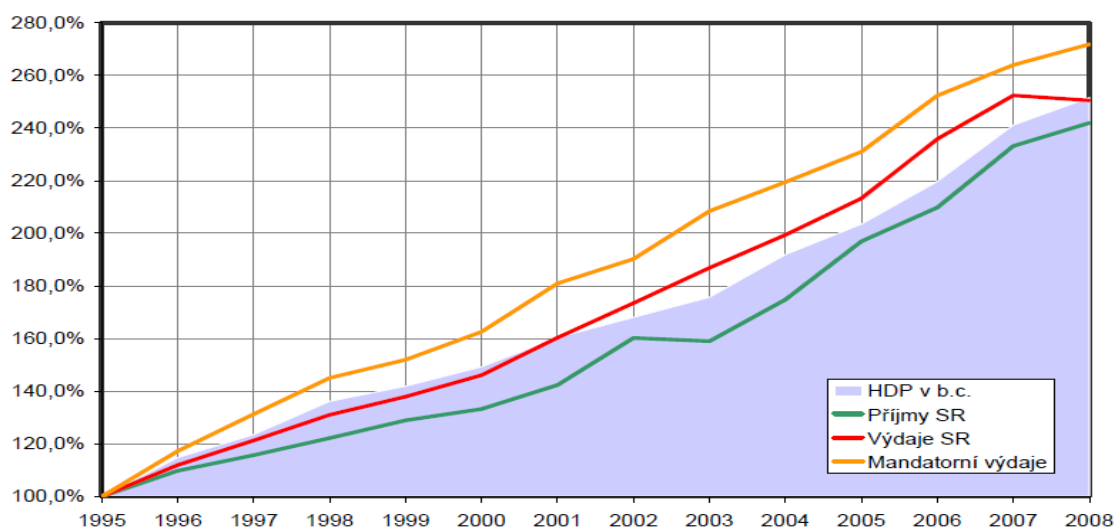
Tab. 6: Vývoj podílu mandatorních výdajů státního rozpočtu (%)

	2007	2008	2009	2010	2011
Podíl mandatorních výdajů na celkových výdajích SR	50,8	53,7	53,3	55,1	57,7
Podíl mandatorních výdajů na celkových příjmech SR	54,1	54,7	63,8	63,9	65,2

Pozn.: Údaje pro roky 2007–2009 jsou skutečnost; údaje pro roky 2010 a 2011 vycházejí z vládního návrhu státního rozpočtu České republiky ze září 2010.

Zdroj: Analýza stupně ekonomické sladění České republiky s eurozónou, dokument ČNB 2010, str. dostupné z WWW: <http://www.cnb.cz/miranda2/export/sites/www.cnb.cz/cs/menova_politika/strategicke_dokumenty/download/analyzy_sladenosti_2010.pdf> [cit. 2010-12-24].

Obr. 6: Vývoj HDP a státních financí (1995-2008) - porovnání kumulovaných hodnot k roku 1995

Zdroj: Vývoj HDP a státních financí 1995-2009, dokument ČNB 2009, dostupné z WWW: <http://www.cnb.cz/miranda2/export/sites/www.cnb.cz/cs/verejnost/pro_media/konference_projevy/vystoupeni_projevy/download/rezabek_20091206_podklady_otazky_vm.pdf> [cit. 2010-12-24].

Z obrázku č. 6 je patrný vývoj HDP a státních financí. Do roku 1996 byly státní finance vyrovnané nebo dokonce přebytkové. Po období vyrovnaných rozpočtů dochází po roce 1997 k rozevření nůžek mezi příjmy a výdaji SR především v důsledku vyššího tempa růstu mandatorních výdajů- žijeme si nad možnosti příjmů. V roce 2002 tempo růstu výdajů přesahuje tempo růstu HDP. V období 2002-2007 tento rozdíl v tempu růstu výdajů v porovnání s HDP způsobuje prudký nárůst státního dluhu. Pouze v roce 2004 znamenal výjimku, v tomto roce růst HDP byl větší než výdaje státního rozpočtu. Finanční a hospodářská krize začínající v roce 2008 způsobila zpomalení růstu HDP v roce 2008, ale mandatorní výdaje nadále rostou bez ohledu na tuto ekonomickou situaci. V roce 2009 se vývoj HDP dostal dokonce do záporných hodnot. Vedle těchto problémů vládní sektor aktuálně čelí bezprecedentnímu výpadku daňových příjmů. K tomu dochází jednak vlivem mimořádně nepříznivého hospodářského vývoje a jednak z titulu schválených legislativních změn zejména na příjmové straně veřejných rozpočtů. Ty mimo jiné souvisely se snahou zmírnit dopady hospodářské krize.

Tato ekonomická situace si vyžádala legislativní změny na snížení mandatorních výdajů a zvýšení příjmů. V roce 2009 byl přijat tzv. balíček úsporných opatření ministra financí Eduarda Janoty. Díky tomuto úspornému balíčku bylo možné snížit

plánovaný deficit na rok 2010 na 5,3 % HDP. Tato stabilizační opatření však nejsou dlouhodobým řešením špatného stavu veřejných financí.⁵⁷

V roce 2010 se nově ustanovená vláda zaměřila na radikální snižování výdajů státního rozpočtu celou řadou opatření. Vláda předložila několik novel zákonů, které byly schváleny Poslaneckou sněmovnou 2. 11. 2010 a následně Senátem ČR. Novelizované zákony byly zveřejněny ve Sbírce zákonů ČR a většina z nich nabyly na účinnosti 1. 1. 2011. Obecně tato opatření nemají koncepční charakter, hlavním cílem je pouze snížit deficit státního rozpočtu.

1. Novela zákona č. 235/2004 Sb., o dani z přidané hodnoty.

Novela povinně implementuje směrnice EU, které se týkají daňových úniků spojených s dovozem zboží, některých úprav místa plnění při poskytování služeb a dále odpočtu daně. V rámci boje proti daňovým podvodům je dále zavedeno využití možnosti uplatňovat další opatření stanovená směrnicí EU a to přenesení daňové povinnosti na příjemce plnění u vybraných komodit a dále institut ručení za daň. Nově je také zavedena možnost opravy daně u pohledávek za dlužníky (vratka DPH), kteří jsou v insolvenční, čímž dochází k podpoře podnikatelského sektoru.

2. Novela zákona č. 96/1993 Sb. o stavebním spoření a dalších předpisů se stavebním spořením souvisejících

Maximální výše státního příspěvku za kalendářní rok byla snížena z dosavadních 3000 Kč (respektive 4500 Kč u smluv uzavřených do 31. prosince 2003) na 2000 Kč. Zároveň byla pro vyplacenou státní podporu za rok 2010 zavedena zvláštní sazba daně z příjmů ve výši 50% z poskytnuté státní podpory. Došlo také ke zrušení osvobození úrokových příjmů plynoucích ze stavebního spoření od daně z příjmu fyzických osob.

3. Novela zákona č. 353/2003 Sb., o spotřebních daních, ve znění pozdějších předpisů, novela zákona č. 61/1997 Sb., o lihu a o změně a doplnění zákona č. 455/1991 Sb., o živnostenském podnikání (živnostenský zákon), ve znění pozdějších předpisů, a novela zákona České národní rady č. 587/1992 Sb., o spotřebních daních,

⁵⁷ Vyhodnocení plnění maastrichtských konvergenčních kritérií a stupně ekonomické sladění ČR s eurozónou (Společný dokument MF ČR a ČNB schválený vládou ČR), 2010, str.10-11, dostupné z WWW:<http://www.cnb.cz/miranda2/export/sites/www.cnb.cz/cs/menova_politika/strategie_dokumenty/download/maastricht_vyhodnoceni_2010.pdf> [cit. 2010-12-26].

ve znění pozdějších předpisů, (zákon o lihu), ve znění pozdějších předpisů a novela zákona č. 634/2004 Sb., o správních poplatcích.

Jedná se o implementaci směrnice EU o daních z tabákových výrobků s povinnou transpoziční lhůtou do 31. prosince 2010. Novela představuje zvýšení sazby spotřební daně z tabákových výrobků ve dvou postupných krocích (od 1. ledna 2012 a 1. ledna 2014). Minimální daň z jedné cigarety se od 1. ledna 2012 zvedne o 9 haléřů na 2,10 Kč. Od 1. ledna 2014 tato spotřební daň nesmí být nižší než 90 EUR z 1 000 kusů cigaret. V oblasti zdanění lihu jsou zavedena opatření, která mají zajistit splnění podmínek stanovených ČR pro uplatňování trvalé výjimky udělené Evropskou Komisí.

4. Novela zákona č. 338/1992 Sb., o dani z nemovitostí.

Novela stanovuje jednoznačné parametry pro vymezení zpevněné plochy pozemku jako specifického předmětu daně z pozemků a odstraňuje výkladové nejasnosti. Dále zjednodušuje daňové řízení a snižuje daňové zatížení podnikatelů.

5. Novela zákona č. 424/1991 Sb., o sdružování v politických stranách a v politických hnutích.

Podle novely dojde k postupné redukci příspěvku na mandát pro politické strany a politická hnutí od roku 2012 celkem o 10 %. Nemění se stálý příspěvek, který činí ročně 6 000 000 Kč pro strany a hnutí, které získaly v posledních volbách do Poslanecké sněmovny 3 % hlasů. Za každých dalších i započatých 0,1 % hlasů obdrží strana a hnutí ročně 200 000 Kč. Obdrží-li strana a hnutí více než 5 % hlasů, příspěvek se dále nezvyšuje.

6. Novela zákona č. 586/1992 Sb., o daních z příjmů, ve znění pozdějších předpisů, a další související zákony.

Novela zákona zahrnuje zdanění důchodů pracujících důchodců při dosažení hranice příjmů přesahující trojnásobek průměrné mzdy; zrušení zvláštní úpravy, podle které nejsou peněžité náhrady u představitelů státní moci předmětem daně (současně i zdanění platu prezidenta a renty bývalého prezidenta) a zrušení daňového osvobození příjmů z ekologických zdrojů energie.

Nejzásadnější změny se týkají omezení snížení základní slevy na poplatníka o 100 Kč za měsíc na období roku 2011 a zamítnutí návrhu na snížení daňového zvýhodnění na vyživované dítě o 240 Kč za rok.

7. Novela zákonů, které jsou v působnosti Ministerstva práce a sociálních věcí.

Jde o novelizace 18 zákonů. Cílem opatření je především finanční úspora v oblasti nemocenského pojištění, vyšší zainteresovanost zaměstnavatelů na vývoji dočasné pracovní neschopnosti zaměstnanců, zvýšení příjmů státního rozpočtu pro rok 2011 a posílení ochranných prvků v systému.

Nejdůležitější opatření:

- denní výše nemocenského činí 60 % denního vyměřovacího základu po celou dobu trvání dočasné pracovní neschopnosti nebo karantény,
- prodlužuje se období dočasné pracovní neschopnosti a karantény, po které zaměstnavatel finančně zajišťuje svého zaměstnance náhradou mzdy, platu, odměny, snížené odměny nebo sníženého platu, a to o jeden týden, tj. z prvních 14 na 21 kalendářních dnů trvání dočasné pracovní neschopnosti,
- v roce 2011 se ponechává částka maximálního „ročního“ vyměřovacího základu pro placení pojistného zaměstnanci a osobami samostatně výdělečně činnými na úrovni roku 2010 - tj. 72násobku průměrné mzdy,
- zrušení sociálního příplatku,
- ve dvouleté variantě a ve čtyřleté variantě rodičovské je vyplácena stejná částka (celková částka čtyřleté varianty bude snížena na dvouletou variantu), u čtyřleté varianty se dosáhne stejné výše změnou délky pobírání vyšší a nižší částky rodičovské,
- změna podmínek nároku na porodné – zacílení porodného na prvorodičky v rodině s nízkým příjmem (do 2,4násobku životního minima) – 13 000 Kč,
- zpřísnění právní úpravy povolování a odnímání povolení ke zprostředkování zaměstnání,
- zajistit snížením výše příspěvku na péči v I. stupni závislosti z 2 000 na 800 Kč měsíčně jeho správné využití s ohledem na odpovídající náročnost a intenzitu péče,
- omezení možnosti osoby samostatně výdělečně činné (OSVČ) manipulovat se systémem nemocenského pojištění tak, aby bylo zabráněno jeho zneužívání

(zejména u matek s dětmi, kterým stačilo platit si nízkou platbu nemocenského pojištění ve 12 měsících před nástupem na mateřskou, aby dosáhly na velmi vysoké částky peněžité pomoci v mateřství),

- zavedení nového nástroje aktivní politiky zaměstnanosti tzv. překlenovacího příspěvku pro OSVČ, které přestanou být uchazeči o zaměstnání. Překlenovací příspěvek se poskytuje nejdéle na dobu 5 měsíců. Měsíční výše příspěvku činí nejvýše 0,25násobku průměrné mzdy.

9. Snížení objemu mzdových prostředků pro státní zaměstnance o 10 %.⁵⁸

Tyto opatření dovolilo navrhnout státní rozpočet s deficitem na rok 2011 ve výši 135 miliard Kč. Státní rozpočet na rok 2011 a střednědobý výhled státního rozpočtu pro roky 2011–2013 předpokládají další postupné zlepšování salda vládního sektoru, a to až na 2,9 % HDP v roce 2013, což je v souladu s požadavky Procedury při nadměrném schodku. Vláda vzešlá z voleb na jaře 2010 tak zpřísnila proti údajům z Konvergenčního programu ČR z ledna 2010 fiskální cíle pro následující roky. Zároveň stanovila cíl vyrovnaného hospodaření sektoru vládních institucí v roce 2016, a to za předpokladu ekonomického růstu v uvažovaném období. Současné nastavení fiskální politiky je dáno vládou schválenými výdajovými rámci, nicméně pro roky 2012 a 2013 bude nutné přistoupit ke koncepčním strukturálním reformám, jež by měly být rozpracovány v roce 2011.⁵⁹

5.1.3 Kritérium vládního dluhu

Z dlouhodobého pohledu sleduje udržitelnost státních financí kritérium celkového vládního dluhu. Podle čl. 104 Smlouvy o ES celkový vládní dluh⁶⁰ nesmí překročit 60% hodnoty HDP. Podobně jako v případě vládního deficitu čl. 104 se připouští u vládního dluhu výjimka a to v případě, kdy se poměr státního dluhu k HDP

⁵⁸ O čem rozhodla vláda ČR v návaznosti na rozpočet 2011, 2010. Dostupné z WWW <<http://www.vlada.cz/cz/media-centrum/aktualne/o-cem-vsem-rozhodla-vlada-cr-v-navaznosti-na-rozpocet-2011-76446/>> [cit. 2010-12-15]

⁵⁹ Vyhodnocení plnění maastrichtských konvergenčních kritérií a stupně ekonomické sladění ČR s eurozónou (Společný dokument MF ČR a ČNB schválený vládou ČR), 2010, str.11, dostupné z WWW:<http://www.cnb.cz/miranda2/export/sites/www.cnb.cz/cs/menova_politika/strategie_dokumenty/download/maastricht_vyhodnoceni_2010.pdf> [cit. 2010-12-26].

⁶⁰ Do celkového vládního dluhu jsou zahrnuta celková pasiva

dostatečně snižuje a blíží se uspokojivým tempem k doporučené hodnotě. Tato alternativa umožnila v roce 1998 vstup do třetí etapy měnové unie celé řady zemí, které nespĺňovaly první alternativu – státní dluh pod 60% hodnoty HDP. Toto ustanovení je velmi problematické z hlediska interpretační a aplikační praxe.

Kritérium podílu vládního dluhu na HDP je ČR dlouhodobě plněno. Vzhledem k relativně nízké výchozí úrovni vládního dluhu nemá ČR zatím s plněním tohoto kritéria problémy, ačkoli dynamika růstu zadlužení se počínaje rokem 2009 výrazně zvyšuje, neboť výši dluhu ve velké míře ovlivňuje vývoj deficitu veřejných rozpočtů, kde největší zastoupení má výrazně zvýšený deficit státního rozpočtu. Ve srovnání s průměrem EU respektive eurozóny však není úroveň celkového zadlužení vysoká. Od roku 1998 se vládní dluh téměř čtyřnásobně zvýšil a nyní představuje zhruba 1 282 miliard korun (podle ČSÚ).

Tab. 7: Vládní dluh (v % HDP)

	2007	2008	2009	2010	2011
Česká republika	29	30	35,4	39,8	43,5
Rakousko	59,5	62,6	66,5	70,2	72,9
Německo	65	66	73,2	78,8	81,6
Portugalsko	63,6	66,3	76,8	85,8	91,1
Maďarsko	65,9	72,9	78,3	78,9	77,8
Polsko	45	47,2	51	53,9	59,3
Slovinsko	23,4	22,6	35,9	41,6	45,4
Slovensko	29,3	27,7	35,7	40,8	44,1

Pozn.: a) Pro roky 2007 a 2009 jde o údaje dle notifikací ČSÚ (říjen 2010); pro roky 2010 a 2011 jde o odhad ČNB z října 2010.

Zdroj: Analýza stupně ekonomické sladěnosti České republiky s eurozónou, dokument ČNB 2010, str. 36, dostupné z WWW:

<http://www.cnb.cz/miranda2/export/sites/www.cnb.cz/cs/menova_politika/strategicke_dokumenty/download/analyzy_sladenosti_2010.pdf> [cit. 2010-12-24].

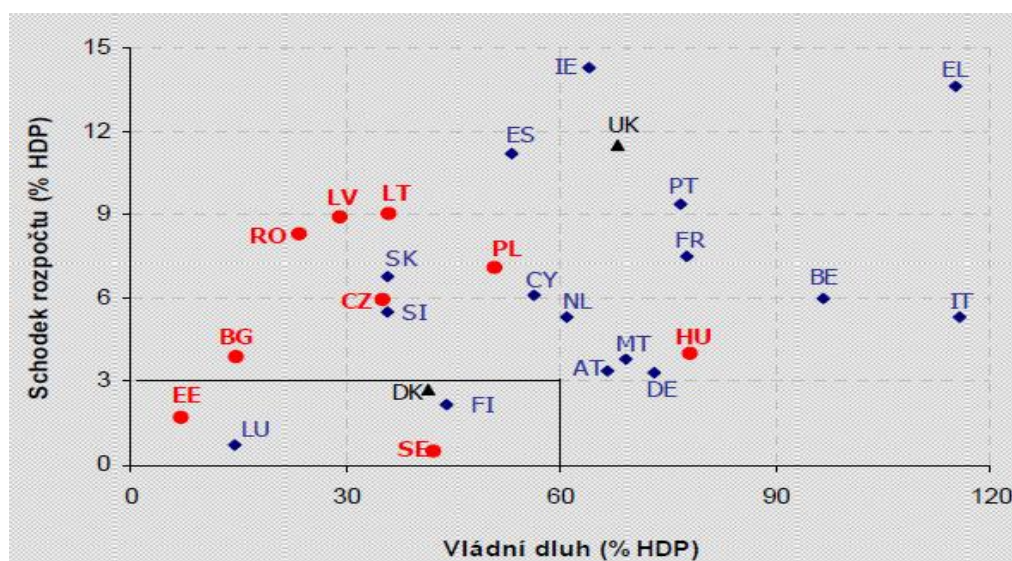
V roce 2009 byl dluh ve výši 35,4 % HDP, tj. o přibližně 5 p.b. vyšší zadlužení než v předchozích šesti letech, kdy se podíl dluhu k HDP pohyboval okolo 30 %. Při daném nastavení fiskální politiky a předpokladech další konsolidace by měla úroveň dluhu dosáhnout svého maxima v roce 2013 na úrovni cca 43 % HDP a v následujících letech pozvolna klesat. Úroveň dluhu by mohla být pozitivně ovlivněna případnými privatizačními příjmy, jejich výše však bude pravděpodobně menší než v minulosti. Je tedy je zřejmé, že období, kdy bylo kritérium vládního dluhu plněno s

velkou rezervou, končí a bude třeba začít věnovat udržitelnosti jeho plnění do budoucna zvýšenou pozornost. Riziko pro budoucí vývoj představují také očekávané negativní dopady stárnutí obyvatelstva. Pro dlouhodobou stabilitu tohoto kritéria bude nutné provést důchodovou reformu. Tabulka č. 7 nám zobrazuje plnění tohoto kritéria od roku 2004.

Neutěšený stav veřejných financí v ČR je v této souvislosti jedním ze zásadních problémů české ekonomiky. České republice hrozí oddalování přijetí společné měny. Vysoké deficity státních rozpočtů snižují množství úspor v ekonomice a tím primárně omezují realizaci investic. Vysoké rozpočtové deficity navíc snižují účinnost adaptačního mechanismu (v podobě fiskálních transferů) na ekonomické šoky.

Nejde jen o pouhé jednorázové splnění konvergenčních kritérií, ale veřejné finance⁶¹ musí být natolik zdravé, aby fiskální politika dokázala v rámci měnové unie dostatečně nahradit ztrátu autonomní měnové politiky.

Obr. 7: Stav veřejných financí v Evropě

Pozn.: AT: Rakousko, BE: Belgie, BG: Bulharsko, CY: Kypr, CZ: Česká republika, DE: Německo, DK: Dánsko, EE: Estonsko, EL: Řecko, ES: Španělsko, FI: Finsko, FR: Francie, HU: Maďarsko, IE: Irsko, IT: Itálie, LT: Lotyšsko, LU: Lucembursko, LV: Litva, MT: Malta, NL: Nizozemí, PL: Polsko, PT: Portugalsko, RO: Rumunsko, SE: Švédsko, SI: Slovinsko, SK: Slovensko, UK: Velká Británie
Červeně je označeno devět hodnocených zemí, modře stávající země eurozóny a černě ostatní státy

Zdroj: Monitoring centrálních bank, dokument ČNB, červen 2010, str. 8, dostupné z WWW: <http://www.cnb.cz/miranda2/export/sites/www.cnb.cz/cs/menova_politika/monitoring_centralnich_bank/download/1002_mcb.pdf> [cit. 2010-12-24].

⁶¹ Pojem veřejné finance zahrnuje státní finance, finance územních samosprávných celků, státních a účelových fondů.

5.1.4 Kurzové kritérium

Členský stát musí participovat na měnovém kurzovém mechanismu (ERM II) a dosahovat normálních kolísání marží stanovených tímto mechanismem bez závažného napětí po období posledních dvou let před závěrečným vyhodnocením konvergenčního procesu. Současně nesmí proběhnout devalvace měny vůči měně kteréhokoliv jiného státu ze své vlastní iniciativy. To je stanoveno v 3. čl. dodatkového protokolu o kritériích sbližování, uvedených v článku 121 Smlouvy o ES.

Základním problémem je výklad formulace „normální výkyv marží směnného kursu centrální parity“. Podle původního stanovení těchto marží ERM v rámci Evropského měnového systému z roku 1979 byl výkyv $\pm 2,25\%$ okolo centrální parity. Po krizi Evropského měnového systému v roce 1993 rozšířil Bruselský kompromis v srpnu 1993 uvedené pásmo na $\pm 15\%$ ⁶²

Vláda ČR se shoduje s ČNB, že pobyt v ERM II bude zkrácen na minimální možnou dobu – tedy na dva roky před vstupem do měnové unie. K úspěšné účasti v ERM II může přispět vysoká míra reálné konvergence české ekonomiky se zeměmi eurozóny.

Vzhledem k tomu, že se ČR neúčastní kurzového mechanismu ERM II, je reálné vyhodnocení tohoto kritéria možné až po vstupu do mechanismu. Teoreticky vyhodnoceno však vývoj v posledních letech ukazuje, že kolísání měnového kursu koruny vůči euru je menší než hypotetické pásmo ± 15 procent. Odchylka v dnešní době od průměrného kursu je poměrně významná, neboť měnový kurz koruny má dlouhodobě posilující trend vzhledem k euru.

V následujícím obrázku se pro ilustraci předpokládá centrální parita na úrovni průměru denních kurzů v období let 2005 až 2010.

⁶² TOMÁŠEK, M.: Evropské měnové právo. Praha: C.H.Beck, 2004, str. 80

Obr. 8: Nominální kurz CZK/EUR

Zdroj: Vyhodnocení plnění maastrichtských konvergenčních kritérií a stupně ekonomické sladění ČR s eurozónou (Společný dokument MF ČR a ČNB schválený vládou ČR), 2010, str.13, dostupné z WWW:<http://www.cnb.cz/miranda2/export/sites/www.cnb.cz/cs/menova_politika/strategicke_dokumenty/download/maastricht_vyhodnoceni_2010.pdf> [cit. 2010-12-26].

Měnový kurz koruny k euru vykazuje v čase dlouhodobě apreciační trend a jeho vývoj byl dosud převážně umírněný. Výjimkou byly globální finanční a ekonomickou krizí poznamenané roky 2008 a 2009, během nichž kurz koruny zaznamenal (za předcházejících 24 měsíců) kumulativní zhodnocení (resp. znehodnocení) vyšší než 15 %. Druhá polovina roku 2008 byla navíc výjimkou z dosavadního trendu posilování, když se v souvislosti s globální krizí změnila nálada investorů na finančních trzích, což se projevilo korekcí vývoje kurzu koruny. Rozsah depreciace mezi červencem 2008 a únorem 2009 naznačuje možná rizika v plnění kurzového kritéria. Od března roku 2009 koruna opět začala posilovat a v tomto trendu pokračovala i v průběhu roku 2010. Pozorované výrazné výkyvy kurzu v poslední době tedy ukazují, že v turbulentních dobách může být plnění kritéria stability měnového kurzu obtížné.

Pro úspěšné plnění kritéria stability měnového kurzu do budoucni tak bude klíčové vhodné načasování vstupu do kurzového mechanismu ERM II, kterému by mělo předcházet zklidnění situace na světových finančních trzích a investičních

nálad vůči našemu regionu, stejně jako konsolidace domácích veřejných financí. Velmi důležité bude rovněž správné nastavení centrální parity kurzu koruny k euru.⁶³

5.1.5 Kritérium dlouhodobých úrokových sazeb

Členský stát má mít průměrnou dlouhodobou úrokovou míru takovou, aby nepřekračovala o více než dvě procenta úrokovou sazbu těch členských států, které dosahují nejnižší míry inflace. Referenčním obdobím je jeden rok před závěrečným vyhodnocením.

V rámci tohoto kritéria se sledují úrokové sazby z vládních dluhopisů, emitovaných vždy, když je vykazován záporný schodek vládního rozpočtu. Opakované schodky veřejných rozpočtů, tak navyšují celkový vládní dluh. Kritérium dlouhodobých úrokových sazeb v současnosti ČR plní a výhledově by se neměly vyskytovat žádné problémy v této oblasti.

Tab. 8: Desetileté úrokové sazby z vládních dluhopisů (průměr za posledních 12 měsíců, v %)

	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013
Průměr 3 zemí EU s nejnižší inflací	4,4	4,2	3,9	4,3	4,8	4,8	4,8
Hodnota kritéria	6,4	6,2	5,9	6,3	6,8	6,8	6,8
Česká republika	4,3	4,6	4,8	3,7	3,9	3,9	3,9

Zdroj: Vyhodnocení plnění maastrichtských konvergenčních kritérií a stupně ekonomické sladění ČR s eurozónou (Společný dokument MF ČR a ČNB schválený vládou ČR), 2010, dostupné z WWW: <http://www.cnb.cz/miranda2/export/sites/www.cnb.cz/cs/menova_politika/strategicke_dokumenty/download/maastricht_vyhodnoceni_2010.pdf> [cit. 2010-12-26].

Rozdíl mezi českými úrokovými sazbami a úrokovými sazbami eurozóny byl po dlouhou dobu (tj. v období 2002–2007) v podstatě nulový či dokonce záporný. V polovině roku 2008 však došlo k otevření mírného kladného úrokového diferenciálu, který se dále zvyšoval v průběhu roku 2009 v důsledku prohloubení globální finanční krize a významného poklesu klíčových sazeb ECB včetně jejího využívání

⁶³ Vyhodnocení plnění maastrichtských konvergenčních kritérií a stupně ekonomické sladění ČR s eurozónou (Společný dokument MF ČR a ČNB schválený vládou ČR), 2010, str.12-14, dostupné z WWW: <http://www.cnb.cz/cs/menova_politika/strategicke_dokumenty/pristoupeni_emu.html> [cit. 2010-12-26].

nekonvenčních nástrojů měnové politiky. Úrokové diferenciály tříměsíčních a pětiletých sazeb, resp. sazeb u desetiletých vládních dluhopisů vzrostly, přesto zůstávají v porovnání s Maďarskem a Polskem na relativně nižší úrovni. Přetrvává rovněž zvýšená nejistota a rozkolísanost úrokových diferenciálů.

Průměrná hodnota dlouhodobých úrokových sazeb pro konvergenční účely za posledních 12 měsíců činila v srpnu 2010 v ČR 4,2 %. Úspěšná příprava vládních reforem, pozitivní výhled ratingových agentur (Standard & Poor's, Fitch) pro ČR a zájem rezidentů a nerezidentů o české státní dluhopisy (denominované v korunách i euru) přispějí pravděpodobně dále ke snižování průměrných výnosů v roce 2010 v průměru na 3,7 %. Současně očekáváme, že se výnosy českých státních dluhopisů budou nadále vyvíjet obdobným směrem jako výnosy evropské unie, resp. německé výnosy státních dluhopisů, a že rozpětí mezi nimi nebude narůstat. Predikované zvyšování výnosů v roce 2011 by mělo být pozvolné a mělo by odrážet vývoj na finančních trzích a ožívování domácí ekonomiky.

Prognóza úrokových sazeb z vládních dluhopisů v ČR je závislá na měnově-politických sazbách ČNB a na míře úspěšnosti reforem veřejných financí. Při neúspěšných reformách by mohlo dojít ke ztrátě důvěry ze strany investorů a tím způsobit nárůst rizikové prémie u dlouhodobých úrokových sazeb. Ve výsledku by to znamenalo zvýšení úrokových sazeb a ohrožení splnění tohoto konvergenčního kritéria.

Jak již bylo naznačeno, existuje přímá závislost mezi nominálními úrokovými sazbami a inflací. Pokud dochází k růstu cenové hladiny, je nutné zvyšovat i úrokové sazby, aby byla ztráta reálné hodnoty investovaných peněz kompenzována.⁶⁴

Kritérium veřejných financí je naplněno jen z poloviny díky nízkému vládnímu dluhu. Kritérium stability měnového kurzu nemůže být vzhledem k neúčasti v mechanismu ERM II reálně hodnoceno. Kritérium cenové stability a dlouhodobých úrokových sazeb je prozatím plněno, ale můžeme očekávat určité výkyvy především ve zvýšení míry inflace v důsledku fiskálních reforem.

⁶⁴ Vyhodnocení plnění maastrichtských konvergenčních kritérií a stupně ekonomické sladění ČR s eurozónou (Společný dokument MF ČR a ČNB schválený vládou ČR), 2010, str.14-15, dostupné z WWW:<http://www.cnb.cz/miranda2/export/sites/www.cnb.cz/cs/menova_politika/strategie_dokumenty/download/maastricht_vyhodnoceni_2010.pdf> [cit. 2010-12-27].

5.1.6 Aplikační praxe Maastrichtských kritérií

Při interpretaci jednotlivých kritérií se ukazuje, že dvě z pěti kritérií se natolik změkčila, že pozbyla de facto (ovšem nikoli de iure) svůj smysl. Konkrétně jde o kurzové kritérium, kde nový výklad z roku 1993 v rozmezí $\pm 15\%$ umožnil nakonec splnit toto kritérium všem zemím, včetně problematického Řecka, a o kritérium úrokové sazby, kde je hodnota kritéria tak měkká, že dovoluje splnit toto kritérium téměř všem zemím bez větších problémů. Maastrichtská kritéria při praktické aplikaci se rozdělila na kategorii soft law, jíž jsou obě naposledy jmenovaná kritéria, a na kategorii hard law, jíž jsou míra inflace, rozpočtový schodek a státní dluh. Míra inflace je z pohledu aplikační praxe orgánů EU nejpřísněji sledovaná. Za míru inflace zodpovídá jediný orgán – Evropská centrální banka.

Kritéria rozpočtového schodku a státního dluhu jsou z hlediska aplikace velmi problematická. První problém aplikační praxe už byl zmíněn v kapitolách o kritériích deficitu a vládního dluhu. Druhým problémem je působení těchto kritérií pro futuro. Smlouva o ES sice přesně definuje, za jakých podmínek do měnové unie vstoupit, ale už nijak nevynezuje, za jakých podmínek se v ní udržet. Rozpočtová politika, na rozdíl od politiky měnové, zůstává i po vstupu do měnové unie v pravomoci členských států. Smlouva o ES sice ve svém čl. 104 stanoví postupy, jejichž pomocí lze dodržování rozpočtové disciplíny vynucovat, ovšem toliko velmi rámcově, což se ukázalo jako velký problém v nedávné době v Řecku.⁶⁵ V současné době se objevuje řada návrhů, jak lépe kontrolovat rozpočty jednotlivých členských států eurozóny.

Po rozboru konvergenčních kritérií odpověď na otázku: Kdy by měla Česká republika přistoupit k eurozóně? je prostá: Jakmile pro to budou vytvořeny vhodné ekonomické podmínky. Načasování proto do velké míry závisí nejen na plnění konvergenčních kritérií, ale i na plnění reálné konvergence pomocí různých vládních reforem.

⁶⁵ TOMÁŠEK, M.: Evropské měnové právo. Praha: C.H.Beck, 2004, str. 36

5.2 Reálná konvergence

Reálnou konvergencí se označuje přibližování ekonomické úrovně, měřené HDP na obyvatele v paritě kupní síly, k vyspělým zemím. „Reálná konvergence je založena na konvergenci strukturální, na přizpůsobení sektorového i odvětvového složení produkce radikálním změnám trhů a trvale se měnící struktuře poptávky.“⁶⁶

Reálná kritéria nejsou jako v případě nominálních kritérií vyjádřena ve Smlouvě o ES, ale přesto jsou podle ekonomů důležitými ekonomickými parametry pro úspěšné zapojení země do měnové unie. Proces reálné konvergence bývá spojen s přibližováním cenových hladin a struktur k vyspělejšími zemím.

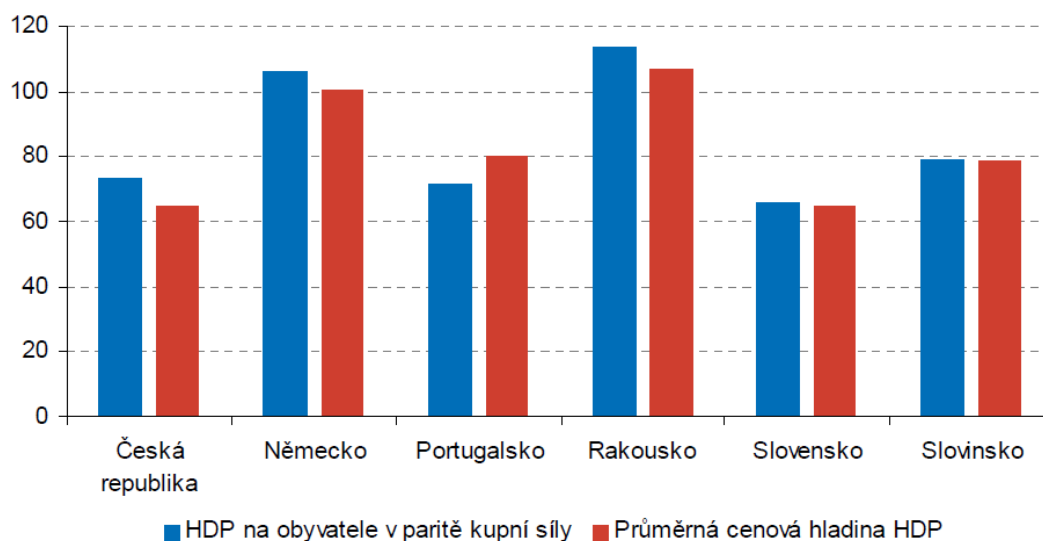
Členství v měnové unii bude přinášet vzhledem k reálné konvergenci určité přínosy ale i rizika. V případě členství bude docházet k reálnému zhodnocování (apreciaci) domácích ekonomických aktiv vůči zahraničním. Zhodnocování může probíhat dvěma způsoby. Cestou vyšší inflace nebo cestou apreciacie nominálního měnového kurzu.

Obě cesty jsou omezeny ze strany konvergenčních nominálních kritérií, takže to bude znamenat zpomalení ekonomického přibližování. Je tedy důležité zahájit reálnou konvergenci již před vstupem do měnového mechanismu ERM II, kde by byl omezen kanál apreciacie nominálního kurzu. Příliš rychlý vzestup hladiny spotřebitelských cen, který by nebyl krytý dostatečným růstem v produktivitě práce, by mohl způsobit pokles reálných mezd – snížení životní úrovně.

V posledních letech se HDP na obyvatele v paritě kupní síly České republiky díky rychlému ekonomickému růstu přibližuje průměru eurozóny. Jeho úroveň můžeme přirovnat k nejméně vyspělým státům EMU. Jak je z obrázku č. 8 patrné, jsme zhruba na stejné úrovni jako Portugalsko.

⁶⁶ FASSMANN, M., DLOUHÝ, B.: Přejít na společnou měnu a sblížení životní úrovně a konkurenceschopnosti s vyspělými zeměmi EU. Praha: Unigrafie a.s, 2007, str. 9

Obr. 9: Reálná ekonomická konvergence vybraných států k eurozóně v roce 2009 (průměr EA-16=100)*

Zdroj: Vyhodnocení plnění maastrichtských konvergenčních kritérií a stupně ekonomické sladění ČR s eurozónou (Společný dokument MF ČR a ČNB schválený vládou ČR), 2010, str.17, dostupné z WWW:<http://www.cnb.cz/miranda2/export/sites/www.cnb.cz/cs/menova_politika/strategiecke_dokumenty/download/maastricht_vyhodnoceni_2010.pdf> [cit. 2010-12-27].

Pozn.: * = hodnoty ukazatelů pro eurozónu jsou definovány na úrovni 16 členů

Podle tabulky č. 9 od roku 1998 až 2007 česká ekonomika konverguje k eurozóně. V roce 2008 dosáhla ČR v HDP na hlavu téměř 75 % průměru eurozóny, což představuje mírně vyšší životní úroveň než v nejméně vyspělých zemích eurozóny. V důsledku finanční a ekonomické krize je však trend přibližování české ekonomiky k průměru eurozóny zpomalen. Cenová hladina ČR během roku 2008 v důsledku rychlého posílení měnového kurzu výrazně vzrostla, přesto se nacházela nadále níže, než by odpovídalo pozorované výkonnosti ekonomiky. Při dosažených 68 % průměrné cenové hladiny eurozóny se však odchylka oproti minulosti relativně snížila.⁶⁷

⁶⁷ Vyhodnocení plnění maastrichtských konvergenčních kritérií a stupně ekonomické sladění ČR s eurozónou (Společný dokument MF ČR a ČNB schválený vládou ČR), 2010, str.17, dostupné z WWW:<http://www.cnb.cz/miranda2/export/sites/www.cnb.cz/cs/menova_politika/strategiecke_dokumenty/download/maastricht_vyhodnoceni_2010.pdf> [cit. 2010-12-27].

Tab. 9: HDP na hlavu v paritě kupní síly (EA-16 = 100)

	1998	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009
Česká republika	61,4	65,8	68,2	69,1	70	72,7	73,4	73,4
Rakousko	114,9	114,4	115,5	112,7	112,7	111,8	112,8	113,8
Německo	107	104,5	105,5	106,4	105,5	105,5	106,4	106,4
Portugalsko	69,3	71,2	70	71,8	71,8	70,9	71,6	71,6
Maďarsko	47,4	56,8	57,3	57,3	57,3	57,3	58,7	57,8
Polsko	42,1	44,1	46,4	46,4	47,3	49,1	51,4	56
Slovinsko	69,3	74,8	78,2	79,1	80,9	80,9	83,5	78,9
Slovensko	45,6	49,5	51,8	54,5	57,3	61,8	66,1	66,1

Zdroj: Analýza stupně ekonomické sladěnosti České republiky s eurozónou, dokument ČNB 2010, str. 22, dostupné z WWW:

<http://www.cnb.cz/miranda2/export/sites/www.cnb.cz/cs/menova_politika/strategicke_dokumenty/download/analyzy_sladenosti_2010.pdf> [cit. 2010-12-25].

Závěrem této kapitoly lze konstatovat, že z hlediska vstupu do měnové unie není vysoká míra reálné konvergence nutným požadavkem, přesto však její nízký stupeň může vyvolat negativní ekonomické dopady pro českou ekonomiku.

6 Právní aspekty zavádění eura v ČR

Kromě již zmíněných článků 121 a 122 neobsahuje Smlouva o založení Evropského společenství další podrobnější pravidla a postupy pro zavedení eura v členských zemích. Samotný postup byl konkretizován až dva roky po nabytí účinnosti Maastrichtské smlouvy na madridském summitu EU v prosinci 1995. Tento summit vytyčil postupy k praktickému přechodu na euro a určil název příští jednotné měny - euro. Tento postup stanovený se podle místa konání summitu nazývá Madridským scénářem.

Podle Madridského scénáře se uskutečnil přechod na euro ve dvanácti původních členských zemích EU. Jeho základem bylo tzv. přechodné období, kdy euro bylo zavedeno ve dvou etapách. Na začátku první etapy (1999) byly trvale fixovány kurzy národních měn k euru prostřednictvím přepočítacích koeficientů a euro bylo zavedeno bezhotovostně. Jako oběživo se euro začalo užívat až na počátku druhé etapy (v roce 2002). Principy madridského scénáře byly vtěleny do nařízení č. 974/1998 o zavedení eura. Ještě dříve, v roce 1997, bylo přijato nařízení č. 1103/1997, které definovalo přepočítací koeficienty, postupy přepočtu mezi národními měnami a eurem a opačně a v neposlední řadě i základní principy zaokrouhlování přepočtených částek. Poslední z trojice nařízení, které bylo přijato těsně před zavedením eura, bylo nařízení č. 2866/1998, které stanovilo konkrétní hodnoty přepočítacích koeficientů pro jednotlivé měny, které vstupovaly do eurozóny. Konstrukce nařízení č. 974/1998 a 2866/1998 a způsob jejich schvalování vyžadují jejich novelizaci při každém jednotlivém rozšíření eurozóny. Nařízení č. 1103/1997 má obecný charakter a nemusí být dále novelizováno.

Madridský scénář byl vytvořen zejména proto, že bylo nereálné vytvořit nové oběživo v krátké době mezi madridským summitem a datem zavedení eura. Pozitivem této varianty přechodu bylo přechodné období. V této relativně dlouhé době se uskutečnily přípravy na definitivní zavedení eura ve všech oblastech, přičemž už na jejím počátku byl znám přepočítací koeficient mezi eurem a národní měnou. Nevýhodou naopak bylo, že bezhotovostní peníze existovaly ve dvou

formách — v národní měně i v eurech, což si vyžádalo nákladné úpravy bankovních informačních systémů.

Po rozšíření Evropské unie v roce 2004, kdy už euro bylo plně zavedeno a kolovalo i mezi obyvatelstvem nových členských zemí, už nebylo nutné přechodné období. Hlavním argumentem pro toto přechodné období byla totiž příprava zavedení oběživa. Bankovky v eurech, které jsou pro všechny země stejné, si lze vypůjčit u jiné centrální banky a splatit je následně produkcí zajišťovanou z vlastních zdrojů. Mince, které mají odlišné národní vzory, ale unifikované provedení, by sice bylo možné si též vypůjčit, zde však z politických i prestižních důvodů je vhodné před zavedením eura vyrazit mince s vlastní národní stranou.

Tyto objektivní důvody, ale i tlak nových členských zemí, vedly v roce 2005 k novelizaci nařízení č. 974/1998, kdy byly právně zakotveny dva další možné scénáře zavedení eura:

- scénář jednorázového zavedení (Big Bang),
- scénář s obdobím postupného zrušení (Phasing Out).

Scénář jednorázového zavedení, tj. zavedení eura v hotovostní i bezhotovostní podobě ve stejném okamžiku, použily všechny nové členské země - Slovinsko v roce 2007, Malta a Kypr v roce 2008. Stejný postup byl použit i na Slovensku v roce 2009 v Estonsku v roce 2011.

Zatím nevyužit byl scénář s obdobím postupného zrušení, kdy by národní měna mohla být používána ještě maximálně po dobu jednoho roku po zavedení eura ve specifických případech, kde by přechod na euro vyvolal problémy (např. fakturace menších podniků). Platby by však vždy musely probíhat v eurech. Tento scénář nezískal přílišnou důvěru vzhledem k pravděpodobným zmatkům, které by mohly vzniknout. Také nebyl zatím prakticky využit.

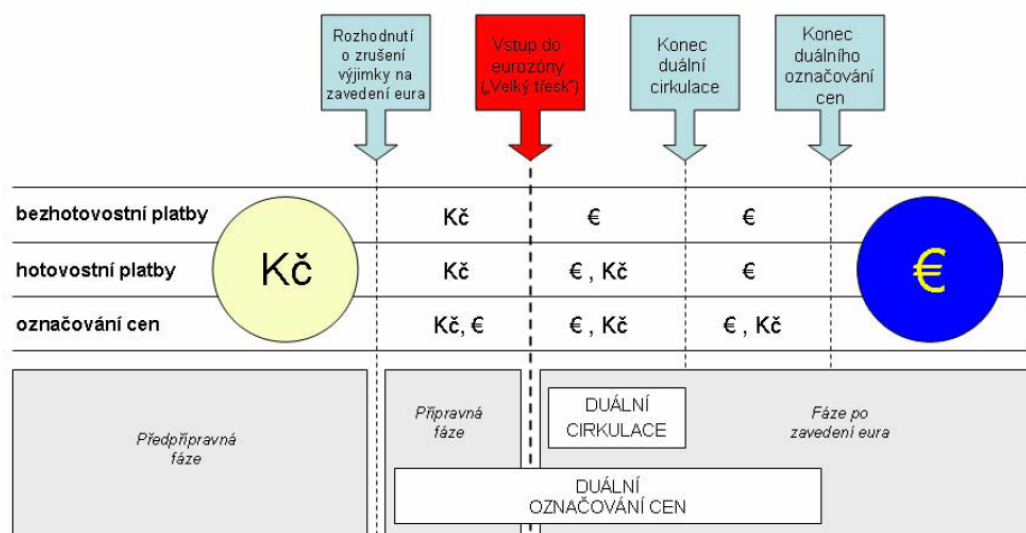
Vedle zmíněné trojice nařízení, která tvoří zákonný rámec pro euro na úrovni Evropské unie, ještě existuje dodatečná legislativa upravující specifické aspekty zavedení eura. Doporučení Evropské komise o opatřeních k usnadnění budoucího přechodu na euro bylo v nové redakci vydáno na počátku roku 2008 (2008/78/EC).

Toto doporučení zobecňuje kladné zkušenosti z dosavadních přechodů na euro. K usnadnění přípravy občanů na zavedení eura by členské země měly povinně zavést dvojí uvádění peněžních částek v národní měně i v eurech v období před i po zavedení eura. Další opatření by měla být zaměřena na rychlou výměnu hotovostí, informovanost obyvatelstva i podnikatelů. Zvláštní pozornost se věnuje opatřením, aby se proces zavedení eura nezneužil ke zvyšování cen.⁶⁸

6.1 Scénář přechodu na euro v ČR

Vláda České republiky schválila scénář jednorázového komplexního přechodu pro euro. Tento scénář je rozdělen do pěti fází.

Obr. 10: Scénář přechodu na euro v ČR

Zdroj: Národní plán zavedení eura v České republice, část I, dokument schválený vládou ČR, 2007, str. 4, dostupné z WWW: <http://www.zavedenieura.cz/cps/rde/xbcr/euro/Narodni_plan_cast_I_verze_10-FV_pdf.pdf> [cit. 2010-12-14].

V tzv. předpřípravné fázi před rozhodnutím o zrušení výjimky pro zavedení eura se ve všech činnostech používá česká koruna a probíhají technické přípravy na změnu. Následuje přípravná fáze, která začíná po rozhodnutí o zrušení výjimky pro

⁶⁸ MIČKA P. Scientia et Societas, rubrika: Konference Evropské fórum podnikání, 22.9.2008, str. 35

zavedení eura a končí dnem vstupu do eurozóny. V této etapě se při všech platbách používá česká koruna, ceny v obchodech, údaje na výplatních páskách, konečné zůstatky na výpisech z bank a podobně jsou uváděny v korunách i v eurech na základě přepočtu podle stanoveného přepočítacího koeficientu. Toto je tzv. duální označování cen (jeho konkrétní rozsah bude upřesněn v aktualizaci národního plánu). Předpokládaná délka této fáze je přibližně půl roku. Dnem vstupu do eurozóny začíná tzv. období duální cirkulace. Tímto dnem musí být všechny bezhotovostní platby prováděny v eurech, pro hotovostní platby mohou být používána eura i české koruny. Česká koruna je postupně stahována z oběhu. Obchodníci mají povinnost zákazníkům vydávat pouze eura, pokračuje také duální označování cen. Období duální cirkulace bude trvat 2 týdny. I poté, kdy skončí období duální cirkulace, jsou ceny v obchodech a na různých výpisech uváděny i v českých korunách. Ve všech transakcích je ale používáno výhradně euro. Toto období bude trvat do konce kalendářního roku, kdy bylo euro zavedeno (za předpokladu zavedení k 1. lednu). Po ukončení povinného duálního označování cen budou veškeré transakce uváděny v eurech. Obchodníci mohou dobrovolně dále uvádět také ceny v korunách, ale nebude to po nich vyžadováno.⁶⁹

6.2 Zásady zavedení eura v ČR

1. Zajištění kontinuity právních nástrojů

Zavedení eura v České republice neovlivní platnost smluv a jiných právních nástrojů. Právními nástroji se rozumějí právní předpisy, správní akty, soudní rozhodnutí, smlouvy, jednostranné právní akty, platební nástroje jiné než bankovky a mince a ostatní nástroje mající právní účinek. Všechny smlouvy, které obsahují údaje v českých korunách, zůstanou po zavedení eura nadále platné. Hodnoty v korunách se budou považovat za hodnoty v eurech přepočítané s použitím přepočítacího koeficientu. Zavedení eura nebude mít za následek změnu jakékoliv podmínky

⁶⁹ Národní plán zavedení eura v České republice, část I, dokument schválený vládou ČR, 2007, str. 3-4, dostupné z WWW: <http://www.zavedenieura.cz/cps/rde/xbcr/euro/Narodni_plan_cast_I_verze_10-FV_pdf.pdf> [cit. 2010-12-14].

smlouvy nebo jiného právního nástroje, nebude moci být důvodem k osvobození od dluhu nebo výkonu smlouvy či jiného právního nástroje a zavedení eura neposkytne smluvní straně důvod k jednostranné změně smlouvy nebo k jejímu vypovězení.

2. Pravidla pro použití přepočítacího koeficientu

Při převodu (konverzi) korunových hodnot na eura bude možné použít pouze přepočítací koeficient, který bude stanoven Radou EU ve zvláštním nařízení (půjde o novelu nařízení Rady č. 2866/1998). Všechny korunové hodnoty se proto budou přepočítávat pouze na základě tohoto koeficientu a nebude možné použít kurz jiný. Přepočítací koeficient bude stanoven na šest platných číslic a bude vyjadřovat ekvivalent jednoho eura v českých korunách (tedy 1 EUR = XX,XXXX CZK). Přepočítací koeficient nesmí být zaokrouhlován ani upravován na menší počet platných číslic.

3. Pravidla zaokrouhlování

Problematiku zaokrouhlování upravuje nařízení Rady (ES) č. 1103/97 ze dne 17. června 1997 o některých ustanoveních týkajících se zavedení eura, ve znění nařízení Rady č. 2595/2000 z 27. listopadu 2000. Tato nařízení byla vyložena Evropským soudním dvorem ve věci C-19/03 a nově též rozsudkem ve věci C-359/05. Principy zaokrouhlování budou co nejpodrobněji dále uvedeny v Obecném zákoně o zavedení eura, jakožto závazné právní normě, a na jeho základě bude vypracována metodika zaokrouhlování, která jej bude dále rozvíjet.

Podle základního pravidla pro zaokrouhlování peněžní částky, které byly stanoveny v korunách, ale které mají být zaplacené v eurech, se zaokrouhlí na nejbližší eurocent. U souhrnně účtovaných služeb se zaokrouhlí konečná hodnota, nikoliv jednotlivé částkové položky. Při konverzi korunových hodnot na eura nemohou být požadovány žádné s tím spojené poplatky. Ve zvláště určených případech bude stanoveno specifické zaokrouhlování, zejména u daní a poplatků a blokových pokut.

Úzce s principem zaokrouhlování souvisí i princip nepoškození občana a zajištění cenové neutrality při přechodu na euro. Zavedení eura nesmí poškodit občany a spotřebitele. Poplatky občanů a daně, pokud se nepřevodou přesně podle

stanovených pravidel zaokrouhlování, se zaokrouhlí směrem dolů, vratky daní a částky výnosů daní zasílané příjemcům dle rozpočtového určení daní a platby státu občanům se zaokrouhlí nahoru. Tento postup zaokrouhlení nebude platit při platbách a pohledávkách ve prospěch státu, které vznikají z titulu porušení všeobecně platných právních předpisů (pokuty, penále a jiné platby sankčního charakteru). V těchto případech se bude postupovat dle standardních pravidel zaokrouhlování.

4. Předcházení zvýšení cen

Vývoj cen bude pravidelně monitorován a dodržování pravidel přepočtu a duálního označování cen bude důsledně kontrolováno, aby zavedení eura nebylo využito jako záminka pro zvýšení. Zavedení eura by nemělo ovlivnit ani cenovou stabilitu v dodavatelsko-odběratelských vztazích. V zemích, které již euro zavedly, se však v období přechodu na jednotnou měnu objevil i fenomén tzv. vnímané inflace ze strany obyvatelstva, a to zejména u některých položek denní spotřeby. Výše uvedené postupy včetně duálního označování cen a otevřené komunikace budou uplatňovány s cílem zabránit jak neodůvodněnému zvyšování cen, tak předcházet i této subjektivně vnímané inflaci.

5. Minimalizace nákladů

Náklady, které při přípravě na zavedení eura vzniknou jednotlivým subjektům, si každý subjekt pokryje sám. Tato zásada platí pro veřejný i soukromý sektor. Rolí státu je poskytnout všem subjektům jasné a včasné informace a doporučení pro přípravu na přechod na euro tak, aby byla zajištěna minimalizace celkových nákladů.

6. Věcná a finanční odpovědnost

Orgány státní správy a samosprávy budou zodpovědné v rámci svých kompetencí za přípravu příslušných právních aktů. Každý subjekt, včetně subjektů soukromého sektoru, bude odpovědný za svou organizační přípravu přechodu na euro, a to včetně přizpůsobení informačních a jiných systémů, za které je příslušný subjekt odpovědný

nebo které spravuje. Takto vzniklé náklady spojené s přípravou na zavedení eura nebudou kompenzovány z veřejných zdrojů.⁷⁰

6.3 Institucionální zabezpečení

Usnesením č. 1510 ze dne 23. listopadu 2005 vláda České republiky schválila materiál Institucionální zajištění přijetí eura v České republice, vyslovila souhlas s ustavením funkce národního koordinátora zavedení eura a se zřízením Národní koordinační skupiny pro zavedení eura v ČR (dále též jen NKS). Ministerstvo financí bylo určeno gestorem řízení a koordinace všech činností souvisejících s přípravou na zavedení eura v České republice. V souvislosti s ustavením NKS byly národním koordinátorem osloveny následující instituce: Česká národní banka, Ministerstvo zahraničních věcí ČR, Ministerstvo průmyslu a obchodu ČR, Ministerstvo spravedlnosti ČR, Ministerstvo vnitra ČR. Guvernér České národní banky a příslušní ministři byli požádáni o jmenování zástupců příslušného resortu a jejich alternátů do NKS.

Pravidla činnosti NKS a jejích pracovních skupin jsou upravena ve Statutu NKS a Jednacím řádu NKS a jednacím řádu jejích pracovních skupin, schválených NKS. Tyto dokumenty upravují pravidla jednání NKS a pracovních skupin, postavení národního koordinátora jako předsedy NKS, práva a povinnosti členů NKS a jejich alternátů, práva a povinnosti předsedů pracovních skupin, povinnosti související s gescí pracovních skupin a některé další institucionální, administrativní a technické otázky.⁷¹

⁷⁰ Národní plán zavedení eura v České republice, část I, dokument schválený vládou ČR, 2007, str. 5-6, dostupné z WWW: <http://www.zavedenieura.cz/cps/rde/xbcr/euro/Narodni_plan_cast_I_verze_10-FV_pdf.pdf> [cit. 2010-12-14].

⁷¹ Národní plán zavedení eura v České republice, část I, dokument schválený vládou ČR, 2007, str. 13-15, dostupné z WWW: <http://www.zavedenieura.cz/cps/rde/xbcr/euro/Narodni_plan_cast_I_verze_10-FV_pdf.pdf> [cit. 2010-12-14].

6.4 Příprava právního prostředí na zavedení eura v ČR

Zavedení eura v České republice významným způsobem zasáhne do českého právního řádu. Vedle přijetí zvláštních právních předpisů (viz dále v kapitole 6.5) se přechod na novou měnu dotkne také velkého množství existujících právních předpisů, ve kterých jsou buď přímo uvedeny korunové peněžní částky nebo které se odvolávají na jiné veličiny bezprostředně související s existencí české koruny, jež jako měna zanikne. Podle Národní koordinační skupiny bude dotčeno přibližně 450 právních norem.

Kvalitní příprava právního prostředí na zavedení eura do značné míry předurčí, do jaké míry se podaří úspěšně zvládnout celý proces začlenění České republiky do eurozóny. Přizpůsobení právního prostředí na zavedení eura má jedinečné aspekty. Datum zavedení eura bude pevně stanoveno v konečném rozhodnutí právem EU a nebude možné ho jakkoli na poslední chvíli oddálit. Proto veškeré plánované legislativní změny musí proběhnout ve stanovených termínech podle harmonogramu, aby nedocházelo ke zpožděním a aby ke dni zavedení eura byl právní řád na používání nové měny plně připraven. Druhým problémovým aspektem je krátký čas na promítnutí přepočítacího koeficientu mezi eurem a českou korunou do právních norem. Tato důležitá informace bude známa přibližně 6 měsíců před zavedením eura. Toto časové omezení klade velké nároky na řízení a koordinaci celého procesu zejména v jeho závěrečné fázi.

Existují dva právní názory na způsob přizpůsobení peněžních údajů uvedených v právních normách zavedení eura. První názor lze nazvat jako metodu jednorázové změny právního řádu. Ta předpokládá, že ke dni přijetí eura jako nové měny budou provedeny přímé novely všech právních předpisů dotčených jeho zavedením. Tímto způsobem je usilováno o dosažení stavu, aby k uvedenému okamžiku veškeré právní normy obsahovaly částky pouze v nové měně. Druhý názor lze označit jako metodu postupné změny právního řádu. Zde by se jednotlivá ministerstva, další ústřední orgány státní správy a ČNB mohly rozhodnout, které právní předpisy ve své působnosti považují za nezbytné novelizovat k datu zavedení eura. Zbývající právní předpisy by byly aplikovány s využitím obecných zásad implementace práva EU a přímého požití nařízení ES. Další změny českého právního řádu by pokračovaly i v

období po zavedení eura, např. při příležitosti první novelizace dotčeného právního předpisu.

Každý z těchto postupů má určité výhody i nevýhody. Metoda jednorázové změny je výhodnější z hlediska právní jistoty a jednotnosti přístupu jednotlivých rezortů. Problémem může být časová náročnost a administrativní náročnost. Metoda postupné změny je naopak méně administrativně a časově náročná, ale problémy může způsobovat nižší právní jistota.

Pro pokračování legislativních příprav na zavedení eura je nezbytné, aby vláda ČR rozhodla o způsobu adaptace právního prostředí. Všechny nové země eurozóny (Slovinsko, Kypr, Malta a Slovensko) zvolily scénář jednorázového zavedení eura a v legislativní oblasti se rozhodly z časových a logistických důvodů pro metodu postupné změny právního řádu. Jak už bylo uvedeno výše, Česká republika zvolila také scénář jednorázového zavedení eura. Pokud by Česká republika vybrala v oblasti přizpůsobení právního prostředí také metodu jednorázové změny, tak by byla mezi ostatními zeměmi výjimkou.⁷²

6.5 Legislativní potřeby zavedení eura

Úkolem legislativního procesu v souvislosti se zavedením eura je zavést tuto měnu jako zákonné platidlo v České republice a za tím účelem přijmout ucelený soubor obecně závazných právních předpisů. Tento soubor bude tvořen jednak novými právními předpisy a jednak stávajícími právními předpisy, které budou novelizovány tak, aby vyhovovaly požadavkům a potřebám souvisejícím se zavedením eura.

V oblasti sekundárního práva EU upravují zavedení eura a jeho používání především tři základní nařízení Rady přijatá v letech 1997 až 1998. Tato nařízení jsou přímo aplikovatelná a budou východiskem připravovaného procesu přijímání nových právních úprav:

⁷² Příprava právního prostředí na zavedení eura. Dokument Národní koordinační skupiny, 2009, str. 2-4, dostupné z WWW: <http://www.zavedenieura.cz/cps/rde/xbcr/euro/Priprava_pravniho_prostredi_na_zavedeni_eura_pdf.pdf> [cit. 2010-12-11].

- Nařízení Rady (ES) č. 974/98 ze dne 3. května 1998 o zavedení eura, ve znění nařízení Rady č. 2596/2000 z 27. listopadu 2000, nařízení Rady č. 2169/2005 z 21. prosince 2005 a nařízení Rady č. 1647/2006 ze dne 7. listopadu 2006. Toto nařízení je z hlediska přechodu z národních měn na euro klíčové. Původně upravovalo zavedení eura v zemích, které vstoupily do eurozóny v tzv. první vlně od 1. 1. 1999, avšak vzhledem k dalším budoucím rozšiřováním eurozóny byla provedena poslední novelizace nařízením č. 2169/2005.

- Nařízení Rady (ES) č. 2866/98 ze dne 31. prosince 1998 o přepočítacích koeficientech mezi eurem a měnami členských států přijímajících euro, ve znění nařízení Rady č. 1478/2000 z 19. června 2000 a nařízení Rady (ES) č. 1086/2006 ze dne 11. července 2006. Toto nařízení je třeba novelizovat, resp. doplnit, v případě každého rozšíření eurozóny, kdy je zároveň každému novému státu eurozóny stanoven přepočítací koeficient.

- Nařízení Rady (ES) č. 1103/97 ze dne 17. června 1997 o některých ustanoveních týkajících se zavedení eura, ve znění nařízení Rady č. 2595/2000 z 27. listopadu 2000, které upravuje některé soukromoprávní aspekty zavedení eura, zejména princip právní kontinuity smluv a jiných právních nástrojů, a dále stanoví pravidla pro použití přepočítacích koeficientů mezi eurem a národními měnami a pravidla pro zaokrouhlování.

K sekundárnímu právu EU se dále vztahuje judikatura Evropského soudního dvora, kterou je třeba při legislativních úpravách rovněž zohlednit. Zejména se jedná o rozhodnutí ESD ve věci C 19/03 a nově též rozhodnutí ve věci C 359/05.⁷³

Implementace výše zmiňovaných nařízení do právního řádu České republiky bude provedena v souladu s pravidly pro implementaci práva Evropské unie do právních předpisů České republiky.

V souvislosti se zavedením eura bude připraven návrh tzv. Obecného zákona o zavedení eura a nového zákona o České národní bance. Dále bude na základě podrobného posouzení dopadů implementace provedeného jednotlivými resorty navržena novelizace některých právních předpisů ČR. Při přípravě těchto novelizací

⁷³ Národní plán zavedení eura v České republice, část I, dokument schválený vládou ČR, 2007, str. 23-25, dostupné z WWW: <http://www.zavedenieura.cz/cps/rde/xbcr/euro/Narodni_plan_cast_I_verze_10-FV_pdf.pdf> [cit. 2010-12-14].

budou jednotlivé resorty vycházet jednak z předpisů EU a jednak z obsahu návrhu Obecného zákona a dále také z metodiky a doporučení přijatých Národní koordinační skupinou.⁷⁴

Obecný zákon bude mít v celém procesu funkci relativně krátkodobou, či přechodnou. Naopak zákon o ČNB bude plnit úlohu měnového zákona dlouhodobě. Existence výše uvedených dvou právních norem, které napomohou zajistit soulad práva České republiky s právními předpisy EU a se Statutem ESCB ve smyslu čl. 121 Smlouvy o založení ES, je stejně klíčová jako podmínka splnění ekonomických parametrů pro vstup do eurozóny.⁷⁵

6.5.1 Obecný zákon o zavedení eura

Obecný zákon o zavedení eura (dále jen Obecný zákon) by měl vytvořit právní rámec pro zajištění hladkého přechodu na novou měnu v ČR. Bude navazovat na základní nařízení ES týkající se zavedení eura a v podrobnostech tato základní nařízení ES, včetně dalších souvisejících předpisů EU a judikatury Evropského soudního dvora provádět.⁷⁶ Návrh Obecného zákona připraví Ministerstvo financí České republiky ve spolupráci s Českou národní bankou a Národní koordinační skupinou pro zavedení eura. Vzhledem k tomu, že Obecný zákon bude svou povahou zejména implementačním opatřením k předpisům EU, nebude vypracováván věcný záměr zákona, ale bude připraveno přímo paragrafované znění v souladu s čl. 3 odst. 3 Legislativních pravidel vlády v platném znění.⁷⁷

Obecný zákon bude obsahovat některá opatření související se zavedením eura jako zákonného platidla v ČR, a to zejména odkaz na přepočítací koeficient, způsob přepočtu z koruny na euro, případně na jiné měny, hlavní principy zaokrouhlování, konverze cen a duálního označování cen, způsob konverze peněžních prostředků na

⁷⁴ Národní plán zavedení eura v České republice, část I, dokument schválený vládou ČR, 2007, str. 25, dostupné z WWW: <http://www.zavedenieura.cz/cps/rde/xbcr/euro/Narodni_plan_cast_I_verze_10-FV_pdf.pdf> [cit. 2010-12-14].

⁷⁵ Národní plán zavedení eura v České republice, část II, dokument schválený vládou ČR, 2007, str. 38, dostupné z WWW: <http://www.zavedenieura.cz/cps/rde/xbcr/euro/Narodni_plan_cast_II_verze_10-FV_pdf2.pdf> [cit. 2010-12-14].

⁷⁶ Obecný zákon o zavedení eura v české republice – obecné principy, 2007, dostupné z WWW: <http://www.zavedenieura.cz/cps/rde/xbcr/euro/Obecny_zakon_o_zavedeni_eura_v_CR_zakladni_principy__pdf.pdf> [cit. 2010-12-17].

⁷⁷ Národní plán zavedení eura v České republice, část II, dokument schválený vládou ČR, 2007, str. 36-37, dostupné z WWW: <http://www.zavedenieura.cz/cps/rde/xbcr/euro/Narodni_plan_cast_II_verze_10-FV_pdf2.pdf> [cit. 2010-12-14].

bankovních účtech, způsob konverze cenných papírů a ostatních investičních nástrojů, záruku neměnnosti dříve uzavřených právních závazků, správních a soudních rozhodnutí v souladu s principem kontinuity právních nástrojů, pravidla pro výměnu oběživa, kontrolu a dohled nad dodržováním tohoto zákona a sankce pro případ jeho porušení nebo nedodržení. Obsah Obecného zákona bude také východiskem pro novelizaci dalších právních předpisů České republiky nutnou pro zavedení eura.

Účinnosti nabude Obecný zákon dnem zavedení eura. Některá jeho ustanovení však nabudou účinnosti ještě před tímto datem, např. ustanovení upravující pravidla týkající se konverze cen a duálního označování cen. Obecný zákon by měl nabýt platnosti minimálně 18-24 měsíců přede dnem zavedení eura v České republice.⁷⁸

Obecný zákon bude východiskem pro novelizaci dalších právních předpisů se zavedením eura souvisejících. Přestože teoreticky není z pohledu práva ES rozsáhlá novelizace právního řádu nezbytná, jelikož se použijí přímo aplikovatelná nařízení ES, podle kterých se odkazy na národní měnu považují za odkazy na euro podle příslušných přepočítacích koeficientů. Vzhledem k zachování principu právní jistoty, většina členských států změnila ve svých odkazech částky a odkazy z národní měny na euro. Tento tzv. změnový zákon může být součástí Obecného zákona, jak je tomu částečně v případě Slovenska, nebo může být předkládán samostatně. Česká republika se přiklání k možnosti předložit změnový zákon samostatně. V tomto případě je důležité, aby oba zákony byly v souladu.⁷⁹

6.5.2 Příprava nového zákona o České národní bance

Nový zákon o České národní bance nahradí nyní platný zákon č. 6/1993 Sb. V současnosti nový zákon o ČNB byl schválen v Poslanecké sněmovně a schyluje se k dokončení legislativního procesu. Tento zákon však nabude účinnosti až datem vstupu ČR do eurozóny.

⁷⁸ Národní plán zavedení eura v České republice, část II, dokument schválený vládou ČR, 2007, str. 36-37, dostupné z WWW: <http://www.zavedenieura.cz/cps/rde/xbcr/euro/Narodni_plan_cast_II_verze_10-FV_pdf2.pdf> [cit. 2010-12-14].

⁷⁹ Obecný zákon o zavedení eura v české republice – obecné principy, 2007, dostupné z WWW: <http://www.zavedenieura.cz/cps/rde/xbcr/euro/Obecný_zákon_o_zavedení_eura_v_CR_zakladni_principy_.pdf> [cit. 2010-12-17].

Nový zákon o ČNB sám o sobě neřeší právní problematiku zavedení eura v ČR. Obecné technické otázky spojené se zavedením eura v ČR, včetně výměny hotovostí, bude řešit tzv. Obecný zákon o zavedení eura v ČR.

Nový zákon o ČNB je kompetenční normou pojednávající o postavení, působnosti a činnosti centrální banky, která předpokládá své budoucí zapojení do tzv. Eurosystemu (složeného z Evropské centrální banky (ECB) a národních centrálních bank států, které zavedly euro). V tomto směru návrh nového zákona o ČNB nově upravuje zejména tyto oblasti:

- podíl České národní banky v rámci Evropského systému centrálních bank (dále jen „ESCB“) na udržování cenové stability,
- provádění měnové politiky ESCB Českou národní bankou v České republice,
- podíl na výkonu správy oficiálních devizových rezerv členských států EU, které zavedly euro jako svoji národní měnu,
- podmínky vydávání bankovek a mincí jednotné měny euro,
- metody a formy shromažďování statistických informací k zajištění stanovených úkolů ESCB.⁸⁰

Euro je v novém zákoně výslovně zakotveno jako měna České republiky: "Měnou České republiky je euro. Zkratka názvu eura je EUR a symbolem eura je '€' podle sdělení Komise COM (97) 418 z 23. července 1997 o užívání symbolu eura (€). Peněžní jednotkou je jedno euro, které se dělí na sto centů podle nařízení Rady (ES) č. 974/98 o zavedení eura."

Povolování emise bankovek je výhradním právem ECB. ČNB se bude pouze podílet na vydávání bankovek společné evropské měny tak, že bude na základě rozhodnutí a se souhlasem ECB sjednávat tisk bankovek, organizovat dodávky bankovek od výrobců, kontrolovat jejich kvalitu v zájmu zajištění plynulého a hospodárného peněžního oběhu, bude dohlížet na ochranu a bezpečnost do oběhu nevydaných bankovek a na úschovu a ničení tiskových desek, dalších tiskových pomůcek a neplatných a vyřazených bankovek a především bude uvádět do oběhu, resp. stahovat z oběhu, bankovky v eurech na území České republiky.

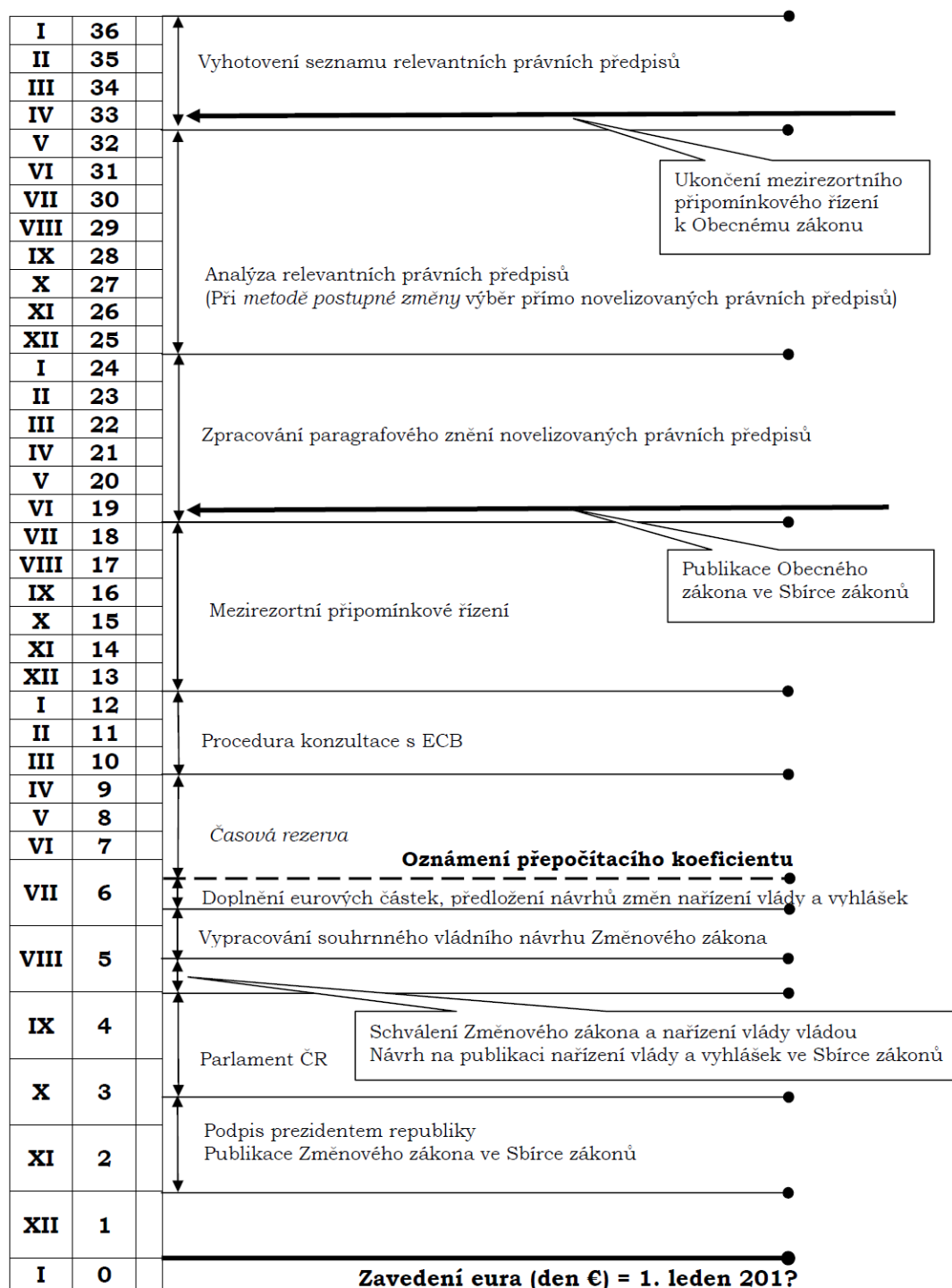
⁸⁰ Zpráva o plnění Národního plánu zavedení eura v České republice, část I, 2010, str. 3-5, dostupné z WWW: <http://www.zavedenieura.cz/cps/rde/xbcr/euro/Zprava_o_pokroku_2010.pdf> [cit. 2010-12-15].

Smlouva o založení ES umožňuje jednotlivým státům eurozóny při respektování kompetence založené národní právní úpravou vydávat mince s tím, že je nutné dodržovat platné předpisy EU v této oblasti. Objem emise mincí podléhá schválení ECB. Zákon proto ponechá právo vydávat mince ČNB, která bude i nadále sjednávat ražbu mincí, organizovat dodávky mincí od výrobců, kontrolovat kvalitu mincí dodávaných výrobcem k zajištění plynulého a hospodárného peněžního oběhu, dozírat na ochranu a bezpečnost do oběhu nevydaných mincí a na úschovu a ničení razidel a neplatných a vyřazených mincí a především bude uvádět do oběhu, resp. stahovat z oběhu, mince v eurech, resp. centech, na území České republiky.⁸¹

Při přípravě zákona o ČNB vyvstala též otázka, zda ke vstupu ČR do eurozóny není nutná změna Ústavy ČR. Byl přijat závěr, že ústavní změna není nutná.

⁸¹ Národní plán zavedení eura v České republice, část II, dokument schválený vládou ČR, 2007, str. 36-37, dostupné z WWW: <http://www.zavedenieura.cz/cps/rde/xbcr/euro/Narodni_plan_cast_II_verze_10-FV_pdf2.pdf> [cit. 2010-12-14].

Obr. 11: Harmonogram legislativních změn

Zdroj: Příprava právního prostředí na zavedení eura. Dokument Národní koordinační skupiny, 2009, str. 15, dostupné z WWW:

<http://www.zavedenieura.cz/cps/rde/xbcr/euro/Priprava_pravniho_prostredi_na_zavedeni_eura_pdf.pdf> [cit. 2010-12-11].

Poznámka: Změnový zákon se zjednodušeně nazývá zákon, jenž bude v souvislosti se zavedením eura představovat souhrnný soubor všech přímo novelizovaných zákonů

7 Přínosy členství pro ČR v měnové unii

Soudobá ekonomická literatura nabízí různá členění jednotlivých skupin přínosů. Nelze všechny přínosy členství v měnové unii zachytit, neboť jsou mnohostranné a často navzájem propojené. Diplomová práce se zabývá čtyřmi základními přínosy nejčastěji zmiňovanými v médiích.

Mezi vybrané přínosy jednotné měny patří:

1. zvýšení stability měnového kurzu, odstranění kurzového rizika,
2. pokles transakčních a administrativních nákladů spojených s existencí více měn,
3. vyšší cenová transparentnost a mezinárodní srovnatelnost

7.1 Zvýšení stability měnového kurzu, odstranění kurzového rizika

Nestabilita měnového kurzu vytváří nepříznivé prostředí pro potenciální investory a obchod. Členství v eurozóně vyloučí kurzové výkyvy vůči našim hlavním obchodním partnerům a sníží rizika zahraničních investic. Kurzové riziko představuje poplatek za nepředvídatelné změny měnového kurzu. Následkem eliminace rizika dojde ke snížení nejistoty ohledně budoucích cen produktů. Z eliminace kurzového rizika budou profitovat především české společnosti obchodující se zahraničím a prodávající své výrobky v zahraniční měně. Tyto firmy ušetří za náklady související s pojištěním proti nepředvídatelným kurzovým výkyvům. Přínos plyne i pro české banky, které nemusí držet tak vysoké devizové rezervy, neboť zaniknou devizové intervence zaměřené na případné nestability měnových kurzů. Tuto roli za české banky převezme ECB.

Výhody plynoucí z odstranění kurzových rizik jsou zvláště důležité pro země, které trpí velkým deficitem běžného účtu platební bilance. Rychlé přijetí společné měny je může uchránit před výraznou deprecací měnového kurzu. Česká republika vykazuje kladnou obchodní bilanci a deficit na běžném účtu platební bilance je stabilizován a proto se jí tento možný přínos pro současný stav ekonomiky až tak

netýká. Přehled vývoje běžného účtu platební bilance a její části v podobě obchodní bilance viz příloha č. 1.

Směr kapitálových toků se však může změnit a vyústit do měnové krize. I Česká republika má zkušenost z nebezpečí spekulativních útoků a měnových krizí z roku 1997. zvýšení míry ochrany před měnovými krizemi, tak představuje velmi pozitivní efekt pro exportní a importní operace.

Je třeba upozornit na fakt, že přijetí jednotné měny sice zcela odstraní výkyvy v nominálním kurzu měny, ale na reálný kurz je tento vliv jen částečný. Reálný kurz tu nadále zůstane a bude reflektovat změny v cenové hladině, i když s částečným omezením v důsledku společné měnové politiky.

Firmy investující v české ekonomice se snaží zajišťovat a lépe tak předcházet kurzovému riziku, a proto je snížení rizika měnových turbulencí zásadním přínosem členství České republiky v EMU. Absence rizika usnadní reálnou konvergenci a bude přínosem nejen pro domácí podnikatele, ale i pro zahraniční investory.

7.2 Pokles transakčních a administrativních nákladů spojených s existencí více měn

Často skloňovaným argumentem pro rychlé přijetí eura zejména z řad obchodníků s eurozónou je z pochopitelných důvodů snížení transakčních nákladů. Přínosy z eliminace transakčních nákladů rostou s objemem a frekvencí používání společné měny. Výše této úspory je dána rozdílem mezi nákupním a prodejním kurzem ovlivněná objemem transakcí.

Z logického posouzení vyplývá, že více otevřená ekonomika realizuje vyšší přínosy, neboť je závislá na obchodování s eurozónou. U malých otevřených ekonomik typu ČR činí odhady⁸² úspor z transakčních nákladů 0,1 až 0,9% HDP ročně. Dle propočtů by úspora činila ročně v průměru 60 miliónů korun. Přijetí eura by mohlo zvýšit zájem zahraničních investorů, pro které by platilo také pravidlo snížení transakčních nákladů. Přínosy z členství v měnové unii budou vyplývat i pro české firmy realizující svou produkci v zahraničí, neboť se jim zjednoduší účetnictví.

⁸² Jedná se o odhady Evropské komise (1990)

Nebudou ho muset již vést ve více měnách, což může přinést i snížení nákladů na vyšší počet zaměstnanců finančního oddělení.

Přínos v podobě snížení transakčních nákladů je všeobecně rozšířený i v povědomí české veřejnosti. Z pohledu větší části obyvatel ovšem neznamená snížení transakčních nákladů až takový přínos z jednotné měny. Samozřejmě, že při vycestování do zemí eurozóny nebudou tratit na směnných kurzech. Ovšem jak často potřebují občané ČR tuto transakci během roku uskutečnit.

Přínosy ze snížení transakčních nákladů skutečně existují, v jaké míře však budou vyplývat ročně pro českou ekonomiku, se bezpečně dovíme až po vstupu do měnové unie. Co je neoddiskutovatelné; eliminace transakčních nákladů přinese nejvyšší užitek českým obchodníkům s eurozónou.

7.3 Vyšší cenová transparentnost a mezinárodní srovnatelnost

V rámci jednotné měny transparentnost znamená, že veškeré produkty jsou vyjádřeny ve stejné měně. Spotřebitelé tak získávají možnost srovnání a racionálního výběru ke zvýšení spotřebitelského užitku. Významným přínosem transparentnosti cen může znamenat tlaky na snižování cen a posilování konkurenceschopnosti. Pro spotřebitele plyne ještě jedna velká výhoda, a to v podobě zvětšení potenciální nabídky.

Výhoda pro české spotřebitele vyplývá z jednoduššího porovnávání cen se sousedními státy, které nejvíce využívají k nákupu. Již v dnešní době spotřebitelé velmi často nakupují levnější značkové oděvy v Německu nebo využívají služeb německých cestovních kanceláří. V neposlední řadě cenově výhodné rakouské pohonné hmoty, které jsou v posledních měsících nižší až o tři koruny za litr. Ke srovnání cen již spotřebitel nebude potřebovat znalost hodnoty měnového kurzu.

Důležitým přínosem transparentnosti cen jsou tlaky poptávky na snižování cen. Ke sblížení cen mezi jednotlivými státy ovšem dochází jen v malé míře. Proč tomu tak je? Do jaké míry budou ochotni čeští spotřebitelé cestovat za levnějšími produkty v rámci eurozóny? Vše záleží na nákupních zvyklostech, tradicích a především jazykové bariéře. Další roli budou hrát cestovní náklady, které bychom museli

vynaložit na nákup levnějších zahraničních výrobků. Sice existuje alternativa nákupu přes zásilkové služby, která nám cestovní náklady ušetří, ale spotřebitelé dávají přednost spíše osobní koupi. Díky pohodlnosti spotřebitelů se neděje výrazné sblížení cen a strana nabídky není pod vyšším tlakem konkurence.

8 Náklady členství ČR v měnové unii

Společná měna nepřináší tedy členským zemím pouze výhody, ale je spojena rovněž s určitými náklady, které ve velké míře závisí na ekonomické situaci v okamžiku vzdání se vlastní národní měny. Stejně jako v případě přínosů, práce rozebírá tři významné náklady související spolu s členstvím ČR v měnové unii.

Mezi nejčastěji uváděné náklady patří:

1. ztráta autonomní měnové politiky,
2. ztráta kurzové politiky,
3. ztráta výnosů z ražebného,

8.1 Ztráta autonomní měnové politiky

Původně samostatné národní centrální banky zapojením do měnové unie již nebudou moci ovlivňovat ekonomiku monetárními nástroji v podobě regulace množství peněz v oběhu, úrokové míry a měnového kurzu.

Vlastní měnová politika reaguje pružněji, účinněji a ve vlastním zájmu na vzniklé ekonomické šoky. V případě recese české ekonomiky, ČNB sníží úrokové sazby nebo zvýší množství peněz v oběhu a stimuluje tak ekonomickou aktivitu.

Společná monetární politika musí být realizována s ohledem na ekonomický vývoj ve všech členských státech. Proto nemůžeme očekávat, že by ECB při české recesi realizovala expanzivní monetární politiku v případě, když by se jiné státy vyskytovaly ve fázi růstu. Účinnost měnové politiky může být ovlivněna mírou sladění naší země s ostatními členskými státy eurozóny. Pokud přijmeme euro,

aniž by došlo k výraznější reálné konvergenci se zbylými zeměmi, pokračující mzdová a cenová konvergence by se přelila do vyšší inflace. ČNB naznačuje, že by mohlo jít o nárůst až 3,5 - 4%.

Dobrou zprávou je, že ztráta autonomní měnové politiky nebude až tak vysoká. Eurozóna totiž umožňuje národním centrálním bankám, aby měnová rozhodnutí ECB převáděly na vlastní finanční trhy různými způsoby. ECB nám tak ponechá určitou míru autonomie a ČNB bude schopna do jisté míry převádět měnová nařízení způsobem, jaký nám bude vyhovovat.

8.2 Ztráta kurzové politiky

Se vstupem do měnové unie souvisí ztráta možnosti využívat měnový kurz jako účinný mechanismus pro tlumení dopadů ekonomických šoků. Pokud bude naše země zasažena negativním poptávkovým šokem např. přesun zahraničních spotřebitelských preferencí z automobilu značky Škoda na jinou zahraniční firmu, důsledkem šoku bude pokles české produkce a nárůst nezaměstnanosti. Při ponechání vlastní kurzové politiky by ČNB zahájila depreciační kurzů. Znehodnocení kurzu povede ke zlevnění domácích produktů a tím se zvýší i konkurenceschopnost. Existují však nějaké účinné mechanismy, které by nahradily ztrátu pružného měnového kurzu a zmírnily dopad tohoto šoku? Tyto mechanismy byly probrány ve čtvrté kapitole s názvem „Kritéria OCA v české ekonomice“. Na základě rozboru však žádný mechanismus z české ekonomiky účinně nefunguje. Pružnost české ekonomiky se snížila, především vývoj na trhu práce je nepříznivý. Ani oblast veřejných financí není v uspokojivém stavu, jak nám může napovědět i neplnění konvergenčního kritéria. Takže očekávat fiskální transfery by bylo neekonomické.

Kurzový kanál je navíc hlavním faktorem působícím na přibližování ekonomické úrovně České republiky eurozóně. K rozhodnutí o zafixování měnového kurzu a přijetí jednotné měny může tedy dojít až v okamžiku, kdy bude dosaženo optimální reálné konvergence.

8.3 Možný výskyt asymetrických šoků

Za důležitý náklad vyplývající z měnové integrace se považuje postižení členských zemí asymetrickými šoky. Asymetrické šoky způsobují narušení ekonomické rovnováhy, ale neovlivňují celou měnovou oblast jako symetrické šoky, nýbrž pouze jednotlivé regiony či země, mohou vznikat v různé době a vykazovat různou intenzitu a délku trvání. Ekonomická nerovnováha způsobená asymetrickými šoky může mít dvojí původ – ze strany nabídky a ze strany poptávky.⁸³

Účinky nabídkových a poptávkových šoků lze vyrovnávat pomocí měnového kurzu nebo autonomní monetární a fiskální politiky. V případě dopadu asymetrického šoku na členské státy měnové unie, nelze tyto vyrovnávací nástroje použít. Fiskální pravidla v rámci EMU omezují použitelnost i autonomní fiskální politiky. V takovém případě je mimořádně důležité, aby asymetrické šoky dopadaly na jednotlivé země EMU co nejsymetričtěji.

Synchronizace šoků je posuzována podle jejich korelace. Korelace může nabývat hodnot v intervalu [-1, 1], kdy kladné hodnoty naznačují, že jsou šoky vůči eurozóně symetrické, naopak nulové až záporné hodnoty odpovídají asymetrickým šokům.

Tab. 10: Korelace ekonomických šoků vůči eurozóně - Poptávkové šoky

Země	1996-2010	1996-2001	2002-2010
Česká republika	0,1	0,01	0,23
Rakousko	0,12	0,05	0,16
Německo	0,45	0,31	0,61
Portugalsko	0,1	0,03	0,17
Maďarsko	0,30	0,35	0,28
Polsko	0,11	0,16	0,03
Slovinsko	-0,03	-0,12	-0,02
Slovensko	-0,12	0,11	-0,48

Zdroj: Analýza stupně ekonomické sladěnosti České republiky s eurozónou, dokument ČNB 2010, str. 35, dostupné z WWW:

<http://www.cnb.cz/miranda2/export/sites/www.cnb.cz/cs/menova_politika/strategicke_dokumenty/download/analyzy_sladenosti_2010.pdf> [cit. 2010-1-14].

⁸³ PAUER, F.: Will asymmetric shocks pose a serious problem in EMU?. Vídeň: Österreichische Nationalbank, 1996, str. 95

Výsledné korelace poptávkových šoků uvádí Tabulka 10. Naměřená korelace poptávkových šoků identifikovaných pro Českou republiku ve vztahu k eurozóně se pohybuje takřka na nule, resp. na statisticky nevýznamných kladných hladinách, a to jak pro celkové období 1996–2010, tak i pro obě sub-periody. Z porovnání s výsledky z minulých let vyplývá, že prozatím nedošlo ke změně v sladěnosti či nesladěnosti tohoto typu šoků. Porovnání výsledků analýzy nicméně naznačuje, že riziko z titulu asymetrie poptávkových šoků není pro českou ekonomiku výrazně vyšší než u ostatních sledovaných zemí, neboť i jejich korelace nejsou ve většině případů statisticky významné.

Tab. 11: Korelace ekonomických šoků vůči eurozóně - Nabídkové šoky

Země	1996-2010	1996-2001	2002-2010
Česká republika	0,35	0,02	0,51
Rakousko	0,28	-0,08	0,4
Německo	0,79	0,7	0,83
Portugalsko	0,39	0,01	0,54
Maďarsko	-0,38	-0,07	-0,47
Polsko	-0,21	-0,32	-0,24
Slovinsko	-0,66	-0,31	-0,73
Slovensko	-0,15	0,27	-0,37

Zdroj: Analýza stupně ekonomické sladěnosti České republiky s eurozónou, dokument ČNB 2010, str. 35, dostupné z WWW:
 <http://www.cnb.cz/miranda2/export/sites/www.cnb.cz/cs/menova_politika/strategicke_dokumenty/download/analyzy_sladenosti_2010.pdf> [cit. 2010-1-14].

Na straně nabídkových šoků je pro období 2002–2010 korelace kladná a koeficienty jsou statisticky významné v případě České republiky, Německa, Portugalska a Rakouska. Útlum ekonomické aktivity v důsledku krize je použitým modelem interpretován vlivem déle trvajícího působení jako významný nabídkový šok. Oproti předchozímu období se tak u těchto zemí jedná o posuny ve směru vyšší a statisticky významné sladěnosti nabídkových šoků s eurozónou. Naopak v případě Maďarska, Slovenska a Slovinska narůstá asymetrie nabídkových šoků. U těchto zemí jsou korelační koeficienty záporné a statisticky významné, a to s výjimkou Slovenska i pro celkové období. Naměřená korelace České republiky s eurozónou se změnila ze statisticky nevýznamné hodnoty 0,02 pro období 1996–2001 až na kladnou hodnotu 0,51 odlišnou od nuly na 1% hladině významnosti pro období

2002–2010. Pro poslední období je symetrie šoků na straně nabídky v České republice na srovnatelné úrovni jako v Portugalsku a Rakousku.⁸⁴

Autonomní měnová a kurzová politika jsou efektivní při vyrovnání případného asymetrického šoku, proto České republice nelze doporučit vstup do měnové unie dříve, než budou fungovat alternativní adaptační mechanismy.

8.4 Ztráta výnosů z ražebného

Příjmy plynoucí z ražebného⁸⁵ převažují nad náklady na jejich výrobu. Po vstupu do měnové unie bude muset Česká republika převádět výnosy z emise peněz na ECB. Tzv. monetární příjem každoročně ECB přerozděluje podle stanoveného klíče, kdy každé národní centrální bance bude přidělen vážený podíl, který se rovná součtu: „50% podílu příslušného členského státu na počtu obyvatel Společenství a 50% podílu příslušného členského státu na hrubém domácím produktu Společenství v tržních cenách.“⁸⁶ Vzorec je vytvořen příliš uměle, jeho negativum spočívá v tom, že neakceptuje hodnotu měnového vkladu země. Z toho plyne závěr, že některé země mohou být zvýhodněny na úkor ostatních. Z přílohy č. 2 můžeme takovou situaci pozorovat. Německá centrální banka postoupí 3,5 krát více aktiv než francouzská centrální banka do společných výnosů ECB. Při redistribuci získá Německo zpět jen o 1/3 více než francouzská centrální banka. Z tabulky lze však vyzorovat, že země s podobnou ekonomikou a podobným počtem obyvatel (Portugalsko) při redistribuci získá o něco málo více, než odvede.

Ztráta výnosů z ražebného nebude pravděpodobně pro Českou republiku tak výrazná. Ale to lze s přesností určit až po vstupu ČR do měnové unie.

⁸⁴ Analýza stupně ekonomické sladění České republiky s eurozónou, dokument ČNB 2010, str. 34-35, dostupné z WWW: <http://www.cnb.cz/cs/menova_politika/strategicke_dokumenty/pristoupeni_emu.html> [cit. 2010-1-14].

⁸⁵ Ražebné čistý výnos z vydávání (tisknutí v případě bankovek, ražení v případě mincí) hotových peněz. Ražebné z mincí vychází z rozdílu mezi nominální hodnotou mince a náklady na její výrobu, distribuci a (v případě potřeby) i stažení z oběhu. Ražebné z bankovek je rozdíl mezi úrokem z cenných papírů, jimiž jsou bankovky kryty, a nákladů na výrobu a distribuci těchto bankovek.

⁸⁶ Článek 29.1 Protokol č.18 o Statutu Evropského systému centrálních bank a Evropské centrální banky Smlouvy o Evropské unii.

9 Výsledky a hodnocení

Kritéria teorie OCA

Základem analýzy přínosů a nákladů spojených se vstupem do EMU je teorie optimálních oblastí OCA. Teorie OCA nám poskytuje mnoho požadavků v podobě kritérií, které by kandidátská země měla plnit pro úspěšnou účast na měnové unii. Čtvrtá kapitola se věnovala posouzení vhodnosti kandidatury České republiky na vybraných kritériích. Z hlediska otevřenosti naší ekonomiky vůči eurozóně lze doporučit rychlý vstup do měnové unie.

Při posuzování ostatních OCA kritérií bohužel rychlý vstup nelze jednoznačně doporučit. Mobilita na českém trhu práce je velmi strnulá, ale to je ovšem problém téměř celé EU. Není možné tímto obhajovat stav českého trhu práce, naopak existují rezervy především v sociálních a daňových reformách, které by mohly napomoci zvýšit flexibilitu a mobilitu.

Co se týká diverzifikace výrobní struktury i zde jsou velké rezervy. Domácí výroba není tak pestrá, aby zabránila vzniku asymetrických šoků. Podobnost struktury ekonomické aktivity ČR vykazuje poměrně nepříznivé výsledky z porovnávání zemí. Z velké části je dáno historickým vývojem naší země, že z velké části národní hospodářství tvoří průmysl. Zaostávající terciární sektor sice po otevření našich hranic do Evropy zvyšuje svůj podíl, ale pořád jsou zde značné rezervy.

Sladěnost hospodářských cyklů je dalším rizikem našeho rychlého vstupu do měnové unie. Podobný vývoj hospodářských cyklů v posledních letech byl způsoben finanční a hospodářskou krizí a následným oživením. Budoucí vývoj bude pravděpodobně odlišný.

Teorie OCA spolu s kritérii napomohla učinit si hrubý přehled o vhodnosti načasování vstupu České republiky do měnové unie. Diplomová práce z těchto výsledků nevyvozuje jednoznačný závěr, kdy bude pozitivní pro Českou republiku přijmout jednotnou měnu. Posouzení OCA kritérií v českém prostředí spíše naznačuje na nedostatečnou sladěnost s eurozónou, ale ta se může vyvíjet a zvyšovat i v rámci našeho členství v měnové unii. Může to jen naznačovat, že měnová integrace nebude probíhat až tak hladce, ale neznamená to, že by výnosy ze členství

nemohly převýšit náklady. Navíc neexistuje specifikace hodnot těchto kritérií, které by země měly jako vhodný kandidát plnit. Z posouzení kritérií teorie OCA dochází práce ke třem závěrům.

- 1) Je žádoucí pomocí vládních reforem zvyšovat počet úspěšně plněných OCA kritérií, ať už z hlediska budoucího vstupu do měnové, nebo „jen“ pro zvyšování životní úrovně obyvatel ČR.
- 2) Obecně lze stanovit, že čím lépe jsou OCA kritéria zeměmi naplňována, tím vyšší budou plynout výnosy z přijmutí společné měny.
- 3) Prozatím nelze doporučit rychlý vstup do měnové unie, dokud nebude dosaženo dostatečného pokroku v plnění OCA kritérií.

Nominální a reálná konvergence

Z hlediska maastrichtských konvergenčních kritérií plní ČR prozatím všechna kritéria až na jedno. Kritérium udržitelnosti veřejných financí je plněno jen z poloviny. První část tohoto kritéria - deficit státního rozpočtu se zdá i do budoucna velmi problémovým. Hospodářská recese plnění tohoto kritéria ještě více zkomplikovala. I přes škrty na straně nákladů veřejných rozpočtů nebude Česká republika v nejbližších letech schopna tento ukazatel plnit. Plán současné vlády je mít už v roce 2013 deficit veřejných rozpočtů na úrovni 2,9 %. Toto číslo je však velmi optimistické.

Důležité je také vhodné načasování vstupu do kurzového mechanismu ERM II a správné nastavení centrální parity kurzu koruny k euru.

Vyhodnocením nominální konvergence je možné dojít k jednoznačnému závěru, že rychlý vstup do měnové není umožněn jak z makroekonomického hlediska, tak i z hlediska Smlouvy o EU, která definuje požadavky pro vstup v podobě nominálních kritérií.

Naplňování reálné konvergence sice probíhá, avšak poměrně pomalu. Pro rychlý bezproblémový vstup to ovšem nestačí. Ekonomická recese přibližování k úrovni eurozóny ještě více zpomalila.

Právní aspekty zavádění eura

Česká republika zvolila scénář jednorázového komplexního přechodu na euro. Zavedení eura zasáhne do českého právního řádu. Je nutné přijmout dva zvláštní zákony. Nejdůležitější bude tzv. obecný zákon o zavedení eura. Druhým zvláštním právním předpisem je nový zákon o České národní bance. Tento zákon už bych schválen v Poslanecké sněmovně. Přechod na novou měnu se dotkne také velkého množství existujících právních předpisů, ve kterých jsou buď přímo uvedeny částky v korunách, nebo jsou zde odkazy na s existencí české koruny související. V tomto případě bude vhodnější zvolit metodu postupné změny právního řádu. Tato metoda je méně časově a administrativně náročná a v jiných zemích už vyzkoušená.

Některé legislativní a technické změny lze provést ihned a jiné přímo závisí na datu zavedení eura (viz příloha č. 2).

Náklady a přínosy

Při hodnocení nákladů a přínosů spojených se vstupem do EMU je třeba brát na zřetel jeden závažný argument stojící na obou stranách, a sice to, že bilance nákladů a přínosů se bude v čase měnit. Jakým směrem se pro ČR tato bilance vyvine, záleží na mnoha zmíněných faktorech.

Aby se mohly potenciální přínosy eura realizovat, je nutné překonat řadu překážek. Nízká mobilita trhu práce naznačuje nutnost strukturálních reforem. Ozdravení veřejných financí bude také nelehkým úkolem. Stále přetrvávající rozdíly mezi ekonomickou vyspělostí České republiky a zeměmi eurozóny je třeba snižovat. ČR musí nejdříve zajistit fungující adaptační mechanismy, aby přínosy ze společné měny převážily nad náklady.

Otázka, zda vstoupit do měnové unie je nepodstatná, neboť ČR je povinna na základě přístupových smluv do eurozóny vstoupit. Přijetí eura se v současnosti odsouvá ke vzdálenému časovému horizontu. Podle odhadu diplomové práce ke konci druhého desetiletí. Tento odhad ovšem není podložen žádnou ekonomickou analýzou, žádná ani neexistuje, aby dokázala určit přesný rok vstupu. Ve hře je až příliš ekonomických i neekonomických faktorů působících na možný vstup České republiky do měnové unie. Největší překážkou je však neplnění kritéria deficitu veřejných financí.

Za jakých okolností můžeme očekávat vstup do měnové unie?

Zaprvé, z pohledu eurozóny musí ČR bezpodmínečně splnit maastrichtská konvergenční kritéria. Z našeho pohledu, až bude realizována dostatečná reálná konvergence s vyspělejšími státy měnové unie. Také bude důležitým faktorem politická vůle českých politiků ke vstupu do eurozóny. Problémy eurozóny v roce 2010 mohou způsobit, že vláda ČR bude vyčkávat delší dobu na budoucí vývoj. Po problémech Řecka a Irska se objevily dokonce názory, že eurozóna brzy zanikne. Do zavedení společné měny se však investovalo už tolik prostředků, že rozpad eurozóny považují za velmi nepravděpodobný.

Udržení měnové unie bude poměrně nákladné, především v podobě nevyhnutelných fiskálních transferů určených k adaptaci slabších členů, ale přesto věřím v to, že pro Českou republiku bude členství významným přínosem a že se stane přínosným členem měnové unie.

Závěr

Cílem diplomové práce bylo stanovit, jaký vliv přinese české ekonomice zavedení jednotné měny, s posouzením optimálního načasování vstupu ČR do měnové unie.

Z ekonomických dat vyplývajících pro ČR nelze jednoznačně stanovit, že by přínosy ze zavedení jednotné měny převýšily náklady a naopak. Závěr o tom, zda je Česká republika dostatečně připravena na přijetí společné měny, nelze učinit absolutně. Je třeba zkoumat mnoho ekonomických, právních a sociálních aspektů, které se podílí na zásadní odpovědi, kdy přijmout společnou měnu euro. Hodnocení aspektů, kterými se práce zabývala, je v deváté kapitole s názvem „Výsledky a hodnocení“.

Rozhodnutí o datu vstupu České republiky do měnové unie má velký politický i hospodářský význam. Přináší významné změny jak pro ekonomiku země, tak pro samotné občany. Při rozhodování o načasování vstupu do EMU v jednotlivých zemích se bohužel často setkáváme spíše s politickými důvody než ekonomickými. Přitom zásadní myšlenkou připojení by mělo být úspěšné fungování a růst ekonomiky dané země v rámci eurozóny.

Pro určení konkrétního data pro vstup do měnové unie bude nutné nejdříve stabilizovat státní finance, aby bylo možné splnit kritérium deficitu státního rozpočtu.

Pro stanovení konkrétního data zavedení společné měny bude také velmi důležitý budoucí vývoj v eurozóně. V roce 2010 se ukázaly slabiny a nedostatky současného systému. Nedostatečná kontrola povinnosti po vstupu země do eurozóny způsobila spolu s dalšími faktory velké problémy celé eurozóny. Tentokrát se nejdůležitější země eurozóny rozhodly Řecku a Irsku pomoci. Současný stav je však dlouhodobě těžko udržitelný. Existuje několik možností budoucího vývoje. Objevily se dokonce názory, že eurozóna zanikne. Do zavedení společné měny se však investovalo již tolik finančních prostředků, že rozpad eurozóny je považován za velmi nepravděpodobný. Druhou možností je vystoupení pouze problémových států z eurozóny. Tato varianta je pravděpodobnější než úplný zánik společné měny, ale podle názoru ekonomů se eurozóna vydá třetí cestou: bude reformovat kontrolní,

vynucovací, sankční a záchranné mechanismy. Reforma a následná stabilizace eurozóny může přispět k rozhodnutí rychlejšího zavedení společné měny v České republice.

Při posuzování vlivu členství a doporučení k optimálnímu načasování vstupu ČR do EMU práce vycházela z poznatků teorie Optimálních měnových oblastí, z posouzení plnění nominální a reálné konvergence a v neposlední řadě z posouzení relevance přínosů a nákladů jednotné měny pro českou ekonomiku.

Literatura k danému tématu je dobře dostupná ve všech jazycích. Potřebná ekonomická data lze získat i z důvěryhodných zdrojů na internetu.

Smyslem práce bylo poukázat na rozmanitost a vzájemnou provázanost faktorů, které ovlivňují načasování vstupu ČR do měnové unie.

Seznam použité literatury

Knižní a časopisecké zdroje

BALASSA, B.: *Types of economic integration*. Budapešť: International Bank for Reconstruction and Development, 1974. 22 s.

BROWN, B.: *Euro crash : the implications of monetary failure in Europe*. 1. vyd. Houndmills: Palgrave Macmillan, 2010. 212 s. ISBN 978-0-230-22910-5

BRŮŽEK, A., SMRČKOVÁ, G., ZÁKLASNÍK, M.: *Evropská měnová integrace a Česká republika*. 1.vyd. Praha: Velryba, 2007. 197 s. ISBN 978-80-85860-19-1

BRŮŽEK, A.: *Euro je zde...* Praha: Vysoká škola ekonomická v Praze, 1999. 20 s. ISBN 80-7079-239-6

BRŮŽEK, A.: *Evropská měnová integrace*. 1.vyd. Praha: Vysoká škola ekonomická v Praze, 1996. 138 s. ISBN 80-7079-151-9

CZESANÝ, S.: *Euro postup a důsledky zavádění nové měny pro banky, podniky a občany*. Praha: Profess Consulting, [2001]. 94 s. ISBN80-7259-000-6

ČERNÍKOVÁ, P.: Vliv měnové integrace na ekonomiku země. *Národohospodářský obzor*, 2007, roč. 2007 , č. 4. Brno: Ekonomicko-správní fakulta MU, 2007. s. 69-78. ISSN 1213-2446

FÁREK J., KRAFT J.: *Světová ekonomika: za prahem nového století globálních změn (Vstup do 21. století)*. Liberec: Technická univerzita v Liberci, 2006. 252 s. ISBN 80-7372-142-2

FASSMANN, M., DLOUHÝ, B.: *Přechod na společnou měnu a sbližování životní úrovně a konkurenceschopnosti s vyspělými zeměmi EU*. Praha: Unigrafie a.s, 2007. 32 s.

HAD, M., STACH, S., URBAN, L.: *Česká republika v evropské unii: členství, přínosy, výzvy*. Praha: Linde Praha, 2006. 200 s. ISBN 80-7201-611-3

HELÍSEK, M. a kol.: *Euro v ČR z pohledu ekonomů*. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2009. 206 s. ISBN 978-80-7380-182-3

HORVÁTH, R.: *Splňuje Česká republika kritéria teorie optimálních měnových zón k přijetí eura?* Praha: Národohospodářský ústav Josefa Hlávky, 2006. 71 s. ISBN 80-86729-26-5

JANÁČKOVÁ, S.: *Svazující integrace. Česká republika ve stále těsnější Evropské unii*. 1. vyd. Praha: CEP, 2005. 103 s. ISBN 80-86547-47-7

KLAUS, V.: *Ekonomie a ekonomika*. Praha: Euromedia Group, 2006. 350 s. ISBN 80-242-1745-7

KUČEROVÁ, Z.: *Teorie optimální měnové oblasti a možnosti její aplikace na země střední a východní Evropy*. Praha: Národohospodářský ústav Josefa Hlávky, 2005. 141 s. ISBN 80-86729-18-4

LACINA, L., ROZMAHEL, P. a kol.: *Euro: ano/ne?* 1. vyd. Praha: Alfa nakladatelství, 2010. 319 s. ISBN 978-80-87197-26-4

LACINA, L. a kol.: *Měnová integrace: náklady a přínosy členství v měnové unii*. 1. vyd. Praha: C.H.Beck, 2007. 538 s. ISBN 978-80-7179-560-5

MACH, P.: *Úskalí evropské integrace*. 1.vyd. Praha:Centrum pro ekonomiku a politiku, 2002. 75 s. ISBN 80-86547-09-4

MACHÁČEK, M., KOTLÁN, V.: EMU a asymetrické šoky: přehled adaptace a zajišťování. *Finance a úvěr*, 2001, roč. 51, č. 10, s. 514 – 526. ISSN 0015-1920

MARSH, D.: *The euro : the politics of the new global currency*. 1. vyd. Yale University Press: New Haven, 2010. 340 s. ISBN 978-0-300-16400-8

MULHEARN, CH., VANE, H.: *The euro: its origins, development and prospects*. Cheltenham: Elgar, 2008. 243 s. ISBN 978-1-84720-051-8

NIEDERMAYER, L., TOMŠÍK, V., DĚDEK, O.: *Měnová politika a příchod eura*. Praha: Centrum pro ekonomiku a politiku, 2002. 107 s. ISBN 80-86547-08-6

PEČINKOVÁ, I.: *Euro versus koruna: rizika a přínosy jednotné evropské měny pro ČR*. Brno: CDK, 2008. 215 s. ISBN 978-807325-138-3

PAUER, F.: *Will asymmetric shocks pose a serious problem in EMU?*. Vídeň: Österreichische Nationalbank, 1996. 95 s.

RAYMOND, R.: *Sjednocení měny v Evropě*. 1. vyd. Praha: HZ Praha, 1995, 143 s. ISBN 80-901918-2-7

SOUČEK, M.: *EMU: příležitosti, výzvy a rizika pro současné a budoucí účastníky*. Praha: Investiční a poštovní banka, 1998. 8 s.

ŠAROCH, S., TOMŠÍK, V., SRHOLEC, M.: *Strategie české hospodářské politiky k současnému procesu rozšíření Evropské měnové unie – kdy nahradit českou měnu eurem*. Praha: Vysoká škola ekonomická v Praze, 2003. 20 s.

SYCHRA, Z.: *Jednotná evropská měna: realizace hospodářské a měnové unie v EU*. 1. vyd. Brno: Masarykova univerzita v Brně. Mezinárodní politologický ústav, 2009. 291 s. ISBN 978-80-210-5082-2

TOMÁŠEK, M.: *Evropské měnové právo*. Praha: C.H.Beck, 2004. ISBN 80-7179-860-6

ZAHRADNÍK, P.: *Vstup do Evropské unie: přínosy a náklady konvergence*. 1. vyd. Praha: C.H.Beck, 2003. 364 s. ISBN 80-7179-472-4

ZLÝ, B.: *Evropská unie a integrační procesy od A až do Z*. Ostrava: Montanex, 1997. 107 s. ISBN 80-85780-86-0

Dokumenty

Aktualizovaná strategie přistoupení České republiky k eurozóně. Společný dokument vlády ČR a ČNB, 2007. dostupné z WWW:

<http://www.zavedenieura.cz/cps/rde/xchg/euro/xsl/dokumenty_strategie_cr_uerozony_382.html> [cit. 2010-12-10].

Analýza stupně ekonomické sladění České republiky s eurozónou, dokument ČNB, 2010, str. 36, dostupné z WWW:

<http://www.cnb.cz/cs/menova_politika/strategicke_dokumenty/pristoupeni_emu.html> [cit. 2010-12-24].

Národní plán zavedení eura v České republice, část I, II, dokument schválený vládou ČR, 2007, dostupné z WWW:

<http://www.zavedenieura.cz/cps/rde/xchg/euro/xsl/dokumenty_plan_zavedeni_cr_185.html> [cit. 2010-12-14].

Příprava právního prostředí na zavedení eura. Dokument Národní koordinační skupiny, 2009, dostupné z WWW:

<<http://www.zavedenieura.cz/cps/rde/xchg/euro/xsl/dokumenty.html>> [cit. 2010-12-11].

Strategie přistoupení České republiky k eurozóně. Společný dokument vlády ČR a ČNB, 2003, dostupné z WWW:

<http://www.zavedenieura.cz/cps/rde/xchg/euro/xsl/dokumenty_strategie_cr_uerozony_382.html> [cit. 2010- 5-12].

Vyhodnocení plnění maastrichtských konvergenčních kritérií a stupně ekonomické sladěnosti ČR s eurozónou (Společný dokument MF ČR a ČNB schválený vládou ČR), 2010, dostupné z WWW:

<http://www.cnb.cz/cs/menova_politika/strategicke_dokumenty/pristoupeni_emu.html> [cit. 2010-12-27].

Právní předpisy a judikatura

Nařízení č. 974/1998 o zavedení eura.

Nařízení č. 1103/1997 o některých ustanoveních týkajících se zavedení eura.

Nařízení č. 2866/1998 o přepočítacích koeficientech.

Rozhodnutí ESD ve věci C 19/03 – Verbrauche Zentrale Hamburk eV proti O2 (Germany) GmbH & Co. OHG.

Rozhodnutí ESD ve věci C 359/05 – Estager SA proti Receveur principal de la recette des dodnes de Brive.

Smlouva o Evropské Unii. Smlouva o založení Evropského společenství. Praha: Victoria Publishing, 1994. ISBN 80-85865-02-5.

Zákon č. 6/1993 Sb o České národní bance.

Zákon č. 235/2004 Sb., o dani z přidané hodnoty.

Zákon č. 353/2003 Sb., o spotřebních daních.

Zákon č. 61/1997 Sb., o lihu a o změně.

Zákon č. 455/1991 Sb., o živnostenském podnikání (živnostenský zákon).

Zákona č. 634/2004 Sb., o správních poplatcích.

Zákona č. 338/1992 Sb., o dani z nemovitostí.

Zákon č. 424/1991 Sb., o sdružování v politických stranách a v politických hnutích.

Zákon č. 586/1992 Sb., o daních z příjmů.

Zákon č. 96/1993 Sb. o stavebním spoření.

Jiné zdroje:

<http://epp.eurostat.ec.europa.eu>

<http://www.cnb.cz>

<http://www.csu.cz>

<http://www.mfcr.cz>

<http://www.nber.org>

<http://reflex.cz>

<http://www.ctk.cz>

<http://www.zavedenieura.cz>

Seznam zkratk

ACP	Africké, Karibské a tichomořské státy
ČNB	Česká národní banka
ČR	Česká republika
HMU	Hospodářské a měnové unie (česká zkratka)
ECB	European Central Bank - Evropská centrální banka
ECU	European Currency Unit - Evropská měnová jednotka
EHS	Evropské hospodářské společenství
EMI	Evropský měnový institut
EMU	Economic and Monetary Union - hospodářská a měnová unie
ERM (II)	mechanismus měnových kurzů
EU	Evropská unie
MF	Ministerstvo financí
OSVČ	Osoba samostatně výdělečně činná
SRN	Spolková republika Německo
USA	United States of America - Spojené státy americké

Seznam příloh

Příloha č. 1 Redistribuce bohatství v rámci Evropského systému centrálních bank

Prohlášení

Prohlašuji, že jsem diplomovou práci vypracoval samostatně, použil jsem literaturu, kterou cituji a uvádím v přiložené bibliografii a práce nebyla využita k získání jiného nebo stejného titulu.

V Praze

.....

ANOTACE DIPLOMOVÉ PRÁCE

Název: Právní a ekonomické aspekty přijímání jednotné měny euro v České republice

Jméno: Pavel Řádek

Katedra: Katedra národního hospodářství

Obor: Právo

Vedoucí práce: Doc. PhDr. JUDr. Ilona Bažantová, CSc.

Počet stran: 93

Počet příloh: 2

Rok obhajoby: 2011

Klíčová slova: Měnová integrace, zavedení eura, teorie Optimálních měnových oblastí, Česká republika.

Abstrakt:

Diplomová práce je zaměřena na zmapování a posouzení důležitých právních a ekonomických aspektů a procesů přijímání jednotné měny euro v České republice. Práce představí zásadní podmínky a kroky, které Česká republika musí splnit pro přijetí jednotné měny euro. Cílem práce je také zhodnocení vlivu zavedení eura na českou ekonomiku, s posouzením optimálního načasování vstupu ČR do eurozóny.

Diplomová práce představí vývoj měnové integrace v Evropě, popíše obsah teorie Optimálních měnových oblastí. Dále na základě ekonomických dat práce zhodnotí reálnou konvergenci a plnění maastrichtských kritérií. Také dále popíše nutné kroky pro přípravu právního prostředí na zavedení eura. Na závěr posoudí potenciální náklady a přínosy zavedení jednotné měny.

Důležitou otázkou je stanovení data vstupu do měnové unie. V tomto ohledu mohou panovat dva protichůdné názory. Jedni budou dokazovat přínosy rychlého vstupu a ti druzí budou preferovat jeho oddalování. Kdy vstoupit do měnové unie, je otázka, která je pokládána v průběhu diplomové práce. Na samotný závěr je na základě ekonomických poznatků zhodnocena připravenost České republiky na budoucí členství v eurozóně a stanoven možný termín přijetí eura.

ANOTATION OF THESIS

Title of the work: Law and economical aspects of the process of introducing euro in the Czech Republic

Name: Pavel Řádek

Department: National Economy department

Subject of study: Law

Head of the work: Doc. PhDr. JUDr. Ilona Bažantová, CSc.

Number of pages: 93

Number of enclosures: 2

The year of the oral defence: 2011

Key words: Currency integration, Euro adoption, Theory of Optimum Currency Area, Czech Republic

Summary: The thesis is focused on mapping and assessment of relevant legal and economic aspects and processes of adoption of the euro in the Czech Republic. The thesis presents crucial steps that must fulfill Czech Republic to adopt the single currency. The aim is to evaluate the effect of the introduction of the euro in the Czech economy, with the assessment of the optimal timing of entry into the eurozone.

This thesis presents the history of monetary integration in Europe, describes the content of the theory of optimum currency areas. Furthermore, based on the economic data the thesis evaluates the real convergence of the Maastricht criteria. Also further describes the steps necessary to prepare the legal environment on the introduction of the euro. At the end examines the potential costs and benefits of the single currency.

An important question is to determine the date of entry into monetary union. In this regard, two opposing views prevail. Some will demonstrate the benefits of rapid entry and the others will prefer his procrastination. The date of entering a monetary union is a question that is considered in the thesis. At the end, on the basis of economic findings is evaluated the readiness of the Czech Republic to membership in the euro area and is set a possible date for euro adoption.

PŘÍLOHA Č. 1

Redistribuce bohatství v rámci Evropského systému centrálních bank

Země	Objem aktiv převedených na ECB		Populace		HDP		Vypočtený podíl na kapitálu		Zisky/ztráty
	mld. EUR	podíl	mil. osob	podíl	mld. EUR	podíl	mld. EUR	podíl*	mld. EUR
Rakousko	15,6	3.91%	8,0	2.68%	161,1	3.23%	11,8	2.96%	-3,8
Belgie	11,9	2.98%	10,1	3.38%	188,0	3.77%	14,3	3.58%	2,4
Finsko	10,2	2.56%	5,1	1.71%	82,9	1.66%	6,7	1.69%	-3,5
Francie	47,6	11.94%	57,9	19.40%	1097,3	22.03%	82,6	20.71%	35,0
Německo	163,1	40.90%	81,4	27.27%	1680,6	33.73%	121,6	30.50%	-41,5
Řecko	8,2	2.06%	10,4	3.48%	81,6	1.64%	10,2	2.56%	2,0
Irsko	3,8	0.95%	3,6	1.21%	42,8	0.86%	4,1	1.03%	0,3
Itálie	54,4	13.64%	57,2	19.16%	869,6	17.45%	73,0	18.31%	18,6
Lucembursko	0,1	0.03%	0,4	0.13%	10,7	0.21%	0,7	0.17%	0,6
Nizozemí	22,8	5.72%	15,4	5.16%	275,9	5.54%	21,3	5.35%	-1,5
Portugalsko	6,3	1.55%	9,9	3.32%	69,9	1.40%	9,4	2.36%	3,1
Španělsko	54,8	13.74%	39,1	13.10%	421,6	8.46%	43,0	10.78%	-11,8
Celkem	398,8	100.00%	298,5	100.00%	4982,0	100.00%	398,8	100.00%	0,0

Zdroj: Mach, P.: Úskali evropské integrace. Praha 2002, str. 32